FÂTİH TÜRBEDÂRI
AHMED AMİŞ EFENDİ
ARMAĞAN KİTABI

101. Sene-i Devriyesi Anısına

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ VAKFI
KÜV
YAYINLARI

FÂTİH TÜRBEDÂRI AHMED AMİŞ EFENDİ
ARMAĞAN KİTABI

Editör:
Adalet Çakır Çağlı

Kitap tasarım:
Abdüsselam Ferşatoğlu
Fotografika Güzel Sanatlar
Abdi Paşa sokağı 14[A] Kısıklı Üsküdar / İstanbul
www.fotografika.com.tr

1. Baskı, İstanbul, Mart 2021
ISBN 978-605-69403-5-4
Yayıncı Sertifika No: 44496

Baskı: *Özlem Matbaacılık ve Reklamcılık Ltd. Şti.*
Litros yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 1BA11 Zeytinburnu / İstanbul
Sertifika No: 45257

Cilt: *Sağlam Mücellit*
Halkalı Cd. 1320 Sk. No:9/A Sefaköy - Küçükçekmece / İstanbul

Copyrigth © Her hakkı mahfuzdur.
Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları (KÜV YAYINLARI)
Çukurbağ Mah. İnönü Cad. No:177/2 İzmit / Kocaeli
Telefon: 0546 885 14 41 | info@kouvakif.org.tr | www.kouvakif.org.tr

Bir Dervîşin Hâtırâlarında Ahmed Tâhir Efendi

M. Cemal Öztürk
Uzman Öğretmen, MEB. Tasavvuf Tarihi Araştırmacısı

Merhûm pederim 20-25 yaşlarında iken komşularından bir zât ile Maraşlı Ahmet Tâhir Efendi'nin vaaz ve sohbetlerine devam etmiş. Hattâ bir seferinde bu ziyâretlerine merhûm dedem Hâfız Hattât Ahmed Cemâleddîn Efendi (i. 1954) de katılmış. Bilâhare bu eski komşumuzun yeğeni, amcasının Ahmet Tâhir Efendi'yi ziyâretlerinde eski yazı ile tuttuğu notları ihtivâ eden küçük boy, bir cep defterini benden yeni yazıya geçirip geçiremiyeceğimi sordu. Ben de memnûniyetle kabûl ettim. Rahmetli pederimle mukâbele ederek, okuma hata ve eksikliklerimi giderdim. Küçük bir defterdi ama elde olmayan sebeplerden okuyup hazırlayıp iâdesi uzun bir zaman almıştı. Ahmed Amiş Efendi'yi yâd etmek üzere yapılacak bir sempozyumu haber aldığımda, eski komşumuzun da iznini alarak, Amiş Efendi ve Tâhir Efendi ile ilgili yayınlanmış hâtıralara bir katkı olabileceği düşüncesiyle, bu hâtıra defterini takdîm etmek istedim.[1]

Yayın iznini verdikleri için komşumuza teşekkür eder, irtihâl-i dâr-ı bekā etmiş olanları rahmetle anar, hayatta olanlara sıhhat ve âfiyetle hayırlı uzun ömürler niyâz ederim.[2]

Bahsettiğimiz hâtıra defterinin metnine geçmeden önce, hâtıraların merkezinde olan Ahmed Tâhir Efendi'nin terceme-i hâline kısaca değinelim.

1 Görebildiğim kadarıyla konuyla ilgili yayımlanmış eserler: M. Fatih Güneren, *Halvetiyye-i Şâbâniyye Azîzânı'nın Hikmetli Sözleri ve Hâtırâlarım*, İstanbul: Seçil Ofset, 2012; Ömer Lütfi Toygar, *Muhabbet Üzerine*, İstanbul: yy., 2009; *Risâle Tarîkat-ı Halvetiyye-i Şa'bâniyye'de Silsile ve Evrâd*, haz.: Hafız Hasan Küçük, İstanbul: Seçil Ofset, 2011; *Fâtih Sertürbedârı Tırnovalı Kutbu'l-Ârifîn Gavsü'l-Vâsilîn Mürşid-i Kâmil Ahmet Amiş Efendi*, haz. İsmail Hakkı Altuntaş, İstanbul: Seçil Ofset, 2012; Ahmed Erdem, *Fâtih Sertürbedârı Ahmet Amiş Efendi'nin Kelâm-ı Âlîleri'nden Zaptedilen Bazıları*, Ankara: yy., 2003; Mustafa Özdamar, *Ahmed Amiş Efendi*, İstanbul: Kırkandil Yay., 2016; *Halvetiyye-Şabaniyye-Kuşadaviyye Mürşidi Ahmed Tâhir Maraşi: Hayatı, Silsilesi, Veciz Söz ve Mektupları*, haz. Lütfi Alıcı, Kahramanmaraş: Noya Medya, 2015. Bu çalışmada hatıralarda ismi geçen kişilerin hayatları ile kısa bilgiler de mevcuttur.

2 Hatıra defterinin intikâl ettiği komşumuzun ailesi, aileye ait isimlerin mahfûz olması kaydıyla yayınına izin verdiklerinden âileye mensûb olanların isimleri ve âile ile ilgili husûsi notlar metinden hazfedilmiştir.

Maraşlı Ahmed Tâhir Efendi

1885 senesinde Maraş'ta doğan Ahmed Tâhir Efendi, Maraş vilâyeti kâtiplerinden Berberzâde Mehmed Nef'i Efendi ile Hızanoğulları'ndan Esmâ Hanım'ın oğludur. Dedesi Ahmed Efendi vilâyet başkâtibi idi. Erkek kardeşleri, Kulağıkutlu imam-hatîbi Nakşî şeyhi M. Ali Durmuş Efendi'ye müntesib ve ondan hilâfetli Bekir Sıtkı Özcan (v.1971) ve Ömer Özcan'dır (v.1980). Şerîfe ve Cemîle isminde de iki kız kardeşi vardır. Ahmed Tâhir Efendi'nin çocukluğu Maraş'ta geçmiştir. Medrese-i Ulâ tahsîlini Kayseri'de tamamlamıştır. Daha sonra, medrese arkadaşları ve ileriki yıllarda da pirdeş olacağı Hüseyin Avni (Konukman) ve Yozgatlı Yusuf Bahri (Nefesli) beylerle birlikte İstanbul'a giderek, Darülfünûn'un Ulûm-i Riyâziyye ve Tabiiyye şubesi ile Hukuk şubesinin ikisini birlikte okuyarak mezûn olmuştur. Daha sonra Medresetü'l-Kudât'a[3] girdi. Ömer Nasuhi (Bilmen) ve Bekir Hâki (Yener)[4] bu medresedeki arkadaşlarıdır.

3 Medresetü'l-Kudât, Şer'î mahkemelere kadı yetiştirmek üzere şeyhülislâmlığa bağlı olarak kurulan hukuk medresesidir. Bk. Mehmet İpşirli, "Medresü'l-Kudât", DİA, XXVIII, 343. [ed.n.]

4 Son devir din âlimlerinden olan Bekir Hâki Efendi, Dağıstan'ın Karabağ eyaletinde 1882'de doğmuştur. 1900 yılında ailesiyle birlikte Tokat'a göç edip, Zile ilçesine bağlı Tevfikiye köyünde iskân ettirildiler. Karabağ'daki ilim tahsiline Tokat'ta da devam eden Bekir Hâki Efendi, disiplinli çalışması ve zekâsı sayesinde, talebelik hayatının sonraki devrelerinde girdiği her seviyedeki imtihanı üstün derecelerle kazanmıştır. 1914 yılında açılan "ruûs imtihanı"nı başarı ile kazanarak müderris unvânını aldı ve 27 Eylül 1914 tarihinden itibaren Beyazıt Dârülhilâfet-i Aliyye Medresesi ikinci sınıf birinci şube sarf ve lugat müderrisliğine tayin edildi. Bu arada kaydolduğu Mekteb-i Kuzât'dan 26 Haziran 1915'te mezûn oldu, nâib (kadı) olma hakkını kazandı. Muhtelif memûriyetlerde bulunan Bekir Hâki Efendi, 26 Ocak 1924'te Sahn Medresesi belâgat-ı Arabiyye müderrisi olmuş iken 4 Kasım 1924 tarihinde tevhîd-i tedrîsat kanunu ile medreseler lağvedilince görevine son verilmiştir. Son derece yetersiz olan dersiâm maaşıyla geçinmek zorunda kalan Bekir Hâki Efendi İstanbul Barosu'na bağlı olarak dokuz yıl avukatlık da yapmıştır.
15 Haziran 1939'dan 1949'a kadar İstanbul Müftülüğü müsevvidliği görevinde bulunmuş; daha sonra üç yıl kadar Süleymaniye Kütüphanesi'nde tasnif işinde çalışmış ve 1953'te buradan ayrılmıştır. 1954 senesinden itibaren altı yıl süreyle Eminönü müftülüğü yaptı. 27 Mayıs 1960 ihtilâlinden sonra İstanbul Müftüsü Ömer Nasuhi Bilmen Diyanet İşleri başkanlığına getirilince Bekir Hâki Efendi önce vekâleten, on beş gün sonra da asâleten onun yerine tayin edildi. Fakat dönemin İstanbul valisi ile ezanın Türkçe okunması konusunda ağır bir tartışma yapması üzerine 2 Mayıs 1961'de görevinden alınarak İstanbul Müftülüğü raportörlüğüne getirildi. Ağustos 1961'den itibaren İstanbul merkez vâizliğine getirilen Bekir Hâki Efendi'nin Şehzadebaşı ve Fâtih camilerinde verdiği vaazlara kalabalık ve seçkin bir cemaat devam etmiştir. Raportörlük görevinden Nisan 1964'te ayrılan Bekir Hâki Efendi Aralık 1965'te yeniden İstanbul müftülüğüne vekâleten tayin edildi ve 11 Kasım 1966'ya kadar bu görevde kaldı. Bundan sonra Ocak 1972'ye kadar İstanbul merkez vâizliğine devam etti. İlerlemiş yaşının da etkisiyle bu tarihte resmî görevlerden ayrıldı. 4 Mart 1975'te doksan üç yaşında vefat etmiştir. Kabri Edirnekapı Kabristanlığındadır.
Üstün bir zekâ ve güçlü bir hâfızaya sahip olan Bekir Hâki Efendi, İslâmî ilimlerin her dalıyla ilgilenmişse de özellikle hadis ve Arap edebiyatı alanlarında otorite sayılmış, Türkçe, Arapça

Ahmed Tâhir Efendi, Fâtih türbedârı diye meşhûr Halvetî-Şabânî şeyhi Tırnovalı Ahmed Amiş Efendi (i. 1920)'ye bu yıllarda intisap etti. Medresetü'l-Kudât'ı 1914'te bitiren Ahmed Tâhir Efendi, askerliğini Harb-i Umûmî (I. Dünya Savaşı) yıllarında Kafkas cephesinde tamamladıktan sonra Sivas'ın Suşehri kazasına kadı tayîn edildi. 1919 senesine kadar burada kadılık ve kaymakam vekilliği yaptı. Ardından İstanbul'a döndü ve Beyazıt dersiâmı oldu. Cumhuriyet devrinde dersiâmlık müessesesi kaldırılınca Ayasofya Câmii'ne vâiz oldu. Ayasofya Câmii 1934 yılında müzeye dönüştürülünce, vaazlarını Cuma namazından sonra Sultân Ahmed, pazar günleri öğle namazından sonra Nuruosmaniye câmilerinde 1953 yılının ortalarına kadar sürdürdü. Bu vazîfesinin yanı sıra Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde, Kütüphaneler Tasnif Heyeti üyesi olarak çalıştı. Burada da günde 30-40 ziyaretçisi olurdu. 1936'da Behice Hanımla evlenerek Koska'da bir eve taşındı, 1951 yılında emekli oldu. Perrân isminde manevî bir kızı vardı. 1947'de ciddî bir rahatsızlık geçiren Ahmed Tâhir Efendi, bir mide kanamasının ardından 11 Temmuz 1954'te Haydarpaşa Numûne Hastahanesi'nde vefât etti. Ertesi günü Beyazıt Câmii'nde kılınan cenaze namazının ardından vasiyeti gereği Fâtih Câmii hazîresinde mürşidi Ahmed Amiş Efendi'nin yanında toprağa verildi. Darülfünûn'daki talebelik yıllarında arkadaşları Hüseyin Avni ve Yusuf Bahri beylerle İstanbul'daki tekke şeyhlerini ziyaretlerinde, aradıkları nitelikteki şeyhi bir türlü bulamayan Ahmed Tâhir Efendi, son olarak Hamzavî-Melamî kutbu Seyyid Abdülkādir-i Belhî'ye[5] (1839-1923) gittiklerinde, Belhî hazretleri nasiplerinin Fâtih türbedârında olduğunu söyleyerek onları Ahmed Amiş Efendi'ye göndermiş, arkadaşlarından bir gün sonra türbedârı ziyaret eden Ahmed Tâhir

ve Farsça şiirler yazmıştır. Kendisi rindmeşrep ve mahviyetkârdı. Son devir Osmanlı âlimlerinin çoğu gibi ne yazık ki o da eser vermemiştir. Bk. Mahmut Kaya, "Bekir Hâki Efendi", *DİA*, V, 361-362. [ed.n.]

5 Nakşibendî-Müceddidi şeyhi Seyyid Süleyman Belhî hazretlerinin oğlu olan Seyyid Abdülkādir, Belh yakınlarındaki Kunduz'da dünayaya gelmiştir. 1855'te Belh'te meydana gelen karışıklıklar sebebiyle, babasıyla ve babasının üç yüz müridi birlikte oradan hicret etmek zorunda kalmışlardır. Bir müddet Konya'da ikāmetten sonra önce Bursa'ya ardından da Sultân Abdülazîz'in Şeyh Süleyman Efendi'yi daveti üzerine İstanbul'a gelmişlerdir. Seyyid Süleyman Belhî Eyüp Nişancası'ndaki Şeyh Murad Buhârî Dergâhı'na şeyh olarak tayin edilmiştir. Onun vefâtından sonra meşîhat vazifesi Seyyid Abdülkādir Efendi'nin uhdesine geçmiştir. Kırk altı yıl meşîhat görevini yürüten Seyyid Abdülkādir 17 Mart 1923 senesinde irtihâl etmiştir. Tekkenin hazîresinde medfûndur.
Nakşibendî-Müceddidî icâzetini babasından alan Seyyid Abdülkādir Efendi, İstanbul'a geldiği ilk yıllarda, Bayrâmî-Melâmîliği'ni temsil eden Bekir Reşâd Efendi'ye (ö. 1875) intisap etmiştir. Hamzavîliğin prensiplerine sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. *Esrâr-ı Tevhîd*, *Yenâbîu'l-hikem*, *Künûzü'l-ârifîn* isimleriyle manzûm olarak telîf ettiği eserlerinin yanında Seyyid Abdülkādir'in müstakil Dîvân'I da mevcuttur. Bk. Nihat Azamat, "Abdülkādir-i Belhî", *DİA*, I, 231-232. [ed.n.]

Efendi'nin intisâbı bu ziyâret sırasında gerçekleşmiştir. Mürşidinin irtihâlinin ardından irşâd makâmına geçen Kayserili Mehmed Tevfik Efendi (i.1927)'ye bağlandı. Soyadı kanunu çıkınca, mürşidinin adına telmîhen Memiş soyadını aldı. Ahmed Tâhir Efendi Arap, Fars ve eski Türk edebiyatlarını iyi bilir, vaazlarında âyet ve hadîslerden sonra genellikle Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin *Mesnevî*'si ile *Dîvân-ı Kebîr*'inden beyitler okuyup bunları herkesin anlayabileceği bir dille açıklardı. Minbere çıkmayan Ahmed Tâhir Efendi, minber dibindeki mindere oturur, yavaş sesle sohbet havasında konuşur, ancak cemaatin hepsi konuşmasını işitirdi. Kendisi de mürşidleri gibi sohbet, muhabbet, hizmet ve râbıtayı esas alan bir seyr u sülûk usûlünü benimsemiş, mensuplarını Koska'daki evinde, dönemin aydınlarının devâm ettiği Beyazıt'taki Küllük Kahvehanesi'nde, Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki odasında ve yaz aylarını geçirdiği Çengelköy'deki Sultân Vahdeddin Köşkü'nde kabûl edip, sohbet yoluyla irşad etmiştir.

Tarîkat silsilesi Ahmed Amiş Efendi, Ömer el-Halvetî, Bosnalı Mehmed Tevfik Efendi vâsıtasıyla Halvetî-Şabanî tarîkatının Kuşadaviyye (Kuşadalı) kolunun pîri Kuşadalı İbrâhîm Efendi'ye ulaşır.

Küllük Kahvehanesi'nde yaptığı sohbetlerde Evrenoszâde Sâmi Bey, Mustafa Efendi (Özeren), Hasan Nevres, Miralay Hilmi Şanlıtop, Muzaffer Ozak, Mehmed Ali Yitik, Vehbi Güloğlu, Fethi Gemuhluoğlu gibi muhiblerinin yanı sıra Babanzâde Ahmed Naim Bey, Muhiddin Raif, Neyzen Tevfik, Abdülbâki Gölpınarlı gibi dönemin önemli şahsiyetleriyle üniversite öğrencileri katılmıştır. Mensupları arasında "Hocaefendi" diye anılan Ahmed Tâhir Efendi'nin mürşidi Ahmed Amiş Efendi'nin methine dâir Farsça bir manzumesiyle Sultân Ahmed ve Nuruosmaniye câmilerinde verdiği bazı vaazlarından derlenmiş bir metnin bulunduğu kaydedilmekteyse de bunlar henüz yayımlanmamıştır. Sahip olduğu hukuk, fen ve ilahiyat diplomalarının kendisine tasavvuf yolunda hiçbir faydası olmadığını söyleyen Ahmed Tâhir Efendi'nin, "Resulullah (sav), Allah'ın harem dâiresidir; insan bir ağaca benzer, kökü Allah, gövdesi Muhammed, yaprakları da kendisidir; kişi çalışarak köküyle gövdesini bulmalı; mükevvenât bütün teferruatıyla beraber insanın kendisinde mevcuttur, sahibi de beraber; insanda aşk-ı ilahî o kadar fazla olmalı ki ateşi yakmalı" gibi irfânî mânâlar taşıyan vecîzeleri *Muhabbet Üzerine* adlı kitapta yer almaktadır. Burada ayrıca mensuplarından Ömer Lutfi Toygar'a yazılmış on beş mektubu da bulunmaktadır. Yirmidört vecîzesiyle bâzı mektuplarından seçme parçalar merhûm Abdullah Kucur (i. 2018) tarafından yayımlanmıştır.[6]

6 Nihat Azamat, "Maraşlı Ahmet Tâhir Efendi", *DİA*, XXVIII, 38-39; Abdullah Kucur,

Yukarıda sözünü ettiğimiz Tâhir Efendi'nin dervîşi tarafından tutulan defterin –ki biz bunu *Hâtırât* olarak isimlendirdik- metninin yayımına dâir bâzı husûsları belirtmek isterim. Metinde Azîz Sultân diye bahsedilen zât Amiş Efendi, Hoca Efendi olarak bahsedilen zât ise Ahmet Tâhir Efendi'dir. Daha önce de belirttiğimiz üzere, dervîş günlüğü niteliğindeki bu defteri kaleme alan Zât'ın ve onun âile çevresindeki şahısların isimleri hazfedilmiştir. Metnin akışını bozmamak için, müellifin ismini hazfettiğimiz yerde kendisine "Bey", amcasına "Beyamca" ifâdesiyle işâret ettik. Diğer mahfuz isimleri isimleri de [...] şeklinde belirttik. Bu şekilde müellifin bazen metinde bıraktığı ... boşluklardan da ayırt etmiş olduk. Yine metin içinde tarafımızdan yapılan her ilâve [] içinde yazılmıştır.

Hâtırât

11 Şubat 1920 târihinde Maraş düşmân istilâsından kurtulmuştu. Mütârekeyi müteâkip, evvelâ İngilizler'in sonra da Fransızlar'ın işgaline ma'rûz kalan Maraş, müstevlîlere boyun eğmemiştir. Kale burcundan Türk bayrağının indirildiğini gördükleri zaman yedisinden yetmişine kadar bütün Maraşlılar seferber olarak mücâdeleyi hızlandırmışlardır. Millî mücâdele târîhinde şanlı müdâfası ile mümtâz bir mevkii işgâl eden Maraş'ın kurtuluş bayramını harâretle tebrîk etmek her Türk'ün vazîfesidir.

[1] Öngören 19 Şubat 1946-16 Rebîü'l-evvel

Hayırdır inşâallah, rü'yâmda Azîz Sultân ile Hasan Nûri beyi gördüm. Berâber oturuyorladı. Ufak tefek olanı Nûri Bey'e benzeyen bir zâttı. "Kimdir?" diye sordum. "Azîz Sultân" dediler, gidip elini öpemedim.

21 Mart 1946, Perşembe gecesi

Hayırdır inşallâh, rü'yâmda, Hoca Efendi hazretlerini gördüm. Diyânet İşleri, beni Hendek civârındaki köy câmilerine müezzin ta'yîn ediyor. Hazırlanıp yola çıkıyorum. Diyânet İşleri'nde vazîfedâr olan Efendi Hazretleri de benimle birlikte gelmek tenezzülünde bulunuyorlar. Köy köy dolaşmağa başlıyoruz. Mecîd de bizden hiç ayrılmıyor. Dâimâ mihmândârlık yapıyor. Bize hep çerkez yemekleri, [2] çerkez pastası ikrâm ediyorlar. Yine bir gün, bir tepsinin içinde pastayı görünce dayanamıyorum. Tepsinin içinde üç kaşık, üç tane çatal varmış. Çatalın birini alıp henüz sofrada duran pastadan bir lokma alıp, yiyorum. Fakat derhâl pişman oluyorum. Eyvâh, ne yaptım, Efendi Hazretleri daha gelmeden niye acele ettim?

"Hoca Ahmed Tâhir Memiş Efendi", *Sahabeden Günümüze Allah Dostları*, İstanbul: Şule Yay., 1996, X, 21-31.

Şimdi benim yediğim kirli çatalı Hoca Efendi alırsa, diye üzülürken uyandım.

24 Mart 1946 târihinde, Pazar günü.

Göztepe'de bu rü'yâmı beyamcama söyledim. Çok güzel; fakat gerek Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem] olsun, gerek Hoca Efendi hazretlerine âid olsun, gördüğün bütün rü'yâların tefsîrini Efendi hazretlerine bırakmak lâzımdır. Bir daha sefere [3] rü'yâlarını Hoca Efendi hazretlerine söylersin, dedi.

25 Mart 1946 Pazartesi günü

Saat 19.00'da Sümer Ahmed ile berâber Hoca Efendi hazretlerinin devlethânelerine gittik. Rü'yâmı kendilerine arzettim. Çok güzel bir rü'yâ, buyurdular. Ehl-i İslâm'a mü'minlere büyük bir beşâret, bir müjde var, köy köy İslâmiyet yayılacak. "Mecîd", "ulu" demektir. Bu yayılış, bu intişâr büyük olacak. Bununla birlikte rızık da bol olacak.

"Ablan, bundan on sene kadar evvel bir rü'yâ görmüştü. Ağabeyine bir sûre okumuş, sonra diğer ağabeyin bir sûre okumuş, [4] sonra sen okumuşsun. İşte bu rü'yâ çıkıyor. Şimdi sıra sana gelmiş, sen okuyorsun", buyurdular.

27 Mart 1946 Cumartesi

İkindi namazını Bâyezid Câmi-i şerîfinde kılıp kahvede biraz oturduk. Mehmed bey, Abdullâh bey, Osmân bey vardı. Biraz oturduktan sonra Osmân ve Abdullâh beylerle İnkılâb Müzesi'ne[7] gittik. Müdîr Hüseyin beyin odasına girdik. Hoca Efendi hazretleri, İsmâil Cebbâre, Müdîr Tahsîn, Hâkim Osmân, eski vâlilerden Cemâl Bardakçı[8] beyler vardı. Saat 17.00'de gitmiştik, 18.45'e kadar oturduk. Bir

7 Şişli'de Halaskârgazi caddesinde bulunan Atatürk'ün ikâmet ettiği ev, 1942 yılında Vali ve Belediye Başkanı Lütfi Kırdar döneminde müzeye dönüştürülmüş ve Atatürk İnkılabı Müzesi olarak ziyarete açılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. İstanbul, "Atatürk Müzesi", *DBİA*, I, 387. [ed.n.]

8 Cumhuriyet Dönemi'nin vâlilerinden Cemâl Bardakçı, 1887'de Balıkesir'in Burhaniye kazasında doğmuştur. Yüksek öğrenimini Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne'de tamamlamıştır. 1909 yılında mezuniyetinden sonra muhtelif kazalarda kaymakamlık ve sancaklarda mutasarrıflık görevlerinde bulunmuştur. Cumhuriyet döneminde Diyarbakır, Elazığ, Çorum vilâyetlerinde valilik yapmış ve en son 1938 yılında Konya valiliğinden emekli olmuştur. Mustafa Kemal'in Ankara'ya ulaştığı günlerde, Çorum'da Kuvâ-yı Milliye aleyhine gelişen olaylar üzerine Bardakçı, Atatürk tarafından Çorum Mutasarrıflığı'na atanmıştır. Önce aleyhte hareket başlatanların yakalanması emrini çıkarın Cemâl Bey, öte yandan halkı milli birlik ve beraberlik konusunda aydınlatıcı toplantılar yapmıştır. Aynı dönemde Millî Hükümet'in Alevîleri kıracağına yönelik propogandalar ile mücâdele etmiştir. Alevîleri daha iyi tanımak için bağlı bulundukları Hacı Bektaş'a gitmiş ve Şeyh Cemâl Efendi ile görüşüp samimi ilişkiler kurmuştur. Buradaki gözlemleri neticesinde Alevîler'e yöneltilen ithamların haksızlığı kanaatine ulaşmış ve Alevî-Sünnî ayrımına karşı mücâdele etmiştir. Bu konuda gerekli tedbîrleri

aralık, Hoca Efendi hazretleri, ağabeyimi sormak lûtfunda bulundu.

[5] 28 Nisan 1946 Pazar

Göztepe'ye gittim. 15.00'te noter Sâlih Zeki Bey'in evine gittik. Geçen sene vefât eden oğlu Ahmed Nasûhî için mevlid okuttu. 17.00'de evden çıktık. Amcamlarım, Yusuf, Mehmed, Osman, Mecdi, Mustafa, müezzin Mehmed, Sümer Ahmed [6] ve ben, Sahrâ-i Cedîd Câmii'nde cemâatle ikindi namazını kıldık. Oradan türbedâr Mehmed Efendi hazretlerinin kabirlerini ziyâret ettik. Müezzin Mehmed Efendi Yâsîn-i şerîf okudu. Her birerlerimiz de üç İhlâs on bir Fâtiha-i şerîfe okuduk. Müezzin duâ etti. Hasan Nevres Bey'in vâlidesinin kabrini de ziyâret ettik. Allah [celle celâluhu] kabûl etsin.

29 Nisan 1946 Pazartesi

Şirkette Japon Rızâ, Peygamberimiz Efendimiz'e [sallâllâhu aleyhi ve sellem] hakarette bulundular. Çok mütessir oldum. Müdhîş canım sıkıldı. Fakat sükût ettim. Akşam saat 18.00'de Bâyezid kahvesinde Hoca Efendi hazretlerine: "Sükût etmekle acaba hata mı [7] ettim?" diye sordum. "Hayır, iyi yapmışsın" buyurdular ve ilâve ettiler: "Hocanın biri, Fâtih Câmii'nde vaaz ederken dervîşlere çatarmış. Bunların hepsi zındık insanlardır, şöyledir, böyledir, hattâ bunlardan biri tanesi şuracıktadır, câmiye bile gelmez, demiş. Orada Azîz Sultân'ın mürîdlerinden biri varmış. Derhâl gelip, Azîz Sultân'a arzetmiş. "Çok hiddetlendim, dilimin ucuna kadar geldi, fakat bir şey söyleyemedim", demiş. Bunun üzerine, Azîz Sultân: "İyi etmişsin, taşlayan bizdendir, taşlatan bizden değildir. Bizi ansınlar da isterlerse zem etsinler" buyurmuşlar.

[8] 02 Mayıs 1946 Perşembe-30 Cemâziye'l-evvel

alarak, Anadolu'da bir mezhep çatışmasının ortaya çıkmasına müsâde etmemiştir. İdarecilik görevleri esnasında siyasi ve toplumsal meselelerin halli için araştırmaya, ilmî tetkikata önem vermiştir. Yazdığı raporlar sayesinde birtakım kanunlar çıkmıştır.

Cemâl Bardakçı, görev yaptığı yerlerde halkla çok iyi kaynaşmış, çoğu zaman devlete karşı halkın yanında yer almıştır. Devlet mekanizmasının işleyişindeki aksaklıkları fiili olarak ıslâh etmeye çalıştığı gibi yazıları ile de gündemde tutmuştur. Osmanlı'dan Cumhuriyete geçişte buhranlı zamanlarda yaşamış olması, dönemin fikri akımları, tarih tezleri etkisi ile Türk milliyetçiliği görüşlerinde hâkimdir. Türklerde dînî taassubun olmadığ gibi bir genellemeye kail olan Cemâl Bardakçı, bu düşüncesini *Alevîlik, Ahîlik, Bektâşîlik* isimli eserinde tafsîlatıyla anlatmıştır. Telif eserleri olduğu gibi çeşitli gazetelerde (meselâ, Yeni Sabah, Vatan) yazarlık yapmış; İstanbul'da *Tasavvuf*, Ankara'da *Sohbet* isimli tasavvufî mâhiyette dergiler çıkarmıştır. 6 Haziran 1981 tarihinde 94 yaşında iken vefat eden Cemâl Bardakçı Cebeci mezarlığında medfûndur. Bk. Ali Galip Baltaoğlu, "Atatürk'ün Seçkin Bir İdârecisi: Ali Cemâl Bardakçı", *Selçuk Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 1 (1994), s. 267-276. [ed.n.]

Saat 18.00'de Bâyezid kahvesine gittim. Hoca Efendi hazretleri, Abdullah, Mehmed, Osman, İsmet, İrfân Bey'ler vardı. Hoca Efendi hazretleri, bazı menkıbeler nakil buyurdular:

Hasan Nevres Bey, her Ramazân, bir gece Azîz Sultân'ı iftara da'vet eder, Azîz Sultân da teşrîf buyururlarmış. Bir Ramazân yine ber-mu'tâd Nevres Bey huzûra gidip, da'vet etmişler. Azîz Sultân hiç seslerini çıkarmamışlar. Ertesi akşam yine da'vet etmiş, Azîz Sultân yine cevap vermemişler. Ḥasan Bey, bu sefer annesine: "Ben iki defa da'vet ettim, gelmediler. Bir de sen git, istirhâm et", demiş. Hasan Bey'in vâlidesi de ihvândan imiş. Bir gün de o gitmiş, iftara [9] teşrîflerini ricâ etmiş. Azîz Sultân: "Evet, bunu Hasan da söyledi. Hasan, her sene mahallenizdeki Rum bakkaldan alışveriş ederdi. O da sebeblenirdi. Bu sene oradan almayıp aşağıdaki bakkaldan aldı. Mahalleli, kendi mahallesindeki bakkalı ve esnafı korumağa, himâye etmeğe mecbûrdur. Şimdi o Rum bakkal me'yûsdur. Yarın ona gitsin, geçen seneler ne kadar alışveriş etti ise, yine o kadar erzak alsın, adamı sevindirsin, o vakit gelirim", buyurmuşlar.

İsmâil bey bir gece rü'yâsında Azîz Sultân'ı görür. Azîz Sultân karşısında bulunan Naîm Bey, amcam ve bazı ihvânı gösterip, "bunları sevindirdim", İsmâil Bey'i de gösterip, [10] "buna da kuma [/?] para [çok para] verdim", demiş. Bunun üzerine İsmâil Bey: "Efendim, ne olur, beni de sevindirin" deyince, Azîz Sultân: "Peki, seni de sevindirdim" demiş. İsmâil Bey bu rü'yâyı anlatınca, merhûm Naîm bey: "İsmâil Bey, sen, rü'yâda bile açık gözmüşsün" demiş.

Bir gün Mehmed Efendi hazretleri, İsmâil Bey için kâğıda şöyle yazmış:

Âsân olacak işlerin İsmâil Bey
Âsân edenin kim olduğunu bilmeden

Hoca Efendi hazretleri de yine İsmâil Bey'e birgün: "Allah [celle celâluhu] sana, yeter deyinceye kadar versin" [11] buyurmuşlar. Hoca Efendi hazretleri, "İşte bu sebeple üçümüz de İsmâil Bey'e borçluyuz, hâlâ borcumuzu ödeyemedik" buyurdular.

İsmâil Bey bir gün huzûrda iken Azîz Sultân'a "Efendim, Fransız enfiyesi bulabiliyor musunuz? (Azîz Sultân, o sırada enfiye çekiyormuş da İsmâil Bey, bu vesîle ile sormuş.) Benim kaptanlardan tanıdıklarım var. Fransa'ya gidip geliyorlar, istediğim kadar Fransız enfiyesi getirtiyorum. Size de getirteyim mi?" demiş. Azîz Sultân: "Sus, sen bu işe karışma" diye İsmâil Bey'i tekdîr etmişler. Bunun üzerine İsmâil Bey, Hoca Efendi hazretlerine gelip, "Beni niçin azarladılar? Ne demeli

idim?" demiş. Hoca Efendi hazretleri: "Bu şekilde söylemek [12] insanı minnet altına sokmak demektir. Büyük adamlara karşı bu şekilde konuşulur mu? Kaptanlara ısmarlanır, Fransa'dan getirilir, götürülüp, buyrun diye takdîm edilir. Usûl ve âdâb böyledir", buyurdular.

İsmâil Bey bir gün yine huzûrda iken, Azîz Sultân sormuş:

-İsmin ne?
-İsmâil.
-Nerede oturuyorsun?
-Şehzâdebaşı'nda.
-Ev kaç odalı?
-On sekiz odalı.
-Ne kadar kira veriyorsun?
[13]-Meselâ on lira.
-Çok para, çok para.

Bu şekilde aynı sualleri Azîz Sultân, müteaddid defalar (altı-yedi kere) İsmâil Bey'e sormuş. Bir gün yine çok para, çok para dedikten sonra: "Bu evi sana alalım mı? Bu ev senin olsun mu?" buyurmuşlar. İsmâil Bey, "Efendimiz bilir" demiş. O vakit Azîz Sultân mübârek parmaklarını ağzına götürüp, "sus" demiş ve bir daha bu evden hiç sormamışlar. İsmâil Bey yine Hoca Efendi hazretlerine gelip, "Yanlış mı söyledim? Ne söylemeli idim?" demiş. Hoca Efendi hazretleri de: "Bu evi sana verelim mi dedikleri zaman, 'veriniz Efendim' diyecektin, Efendimiz biliri ne karıştırdın?!" deyince, İsmâil Bey: "Eyvâh fırsat kaçırdık" [14] demiş.

İsmâil Bey, Mehmed Efendi hazretlerine[9] her gelişinde "Efendim, himmet ediniz de şu işim olsun, filandan şu kadar para alacağım, himmet ediniz de alayım; filan arsam satılacak, himmet ediniz de satılsın; filan apartmanı alacağım, himmet ediniz de alayım" der dururmuş. Bir gün yine böyle bir himmet isterken Mehmed Efendi hazretleri; "Kuzum İsmâil Bey, bütün gün dünyâ işleriyle meşgûlsün. Her işin buraya âid, âhirete âid hiçbir dileğin, hiçbir arzun yok mu?" buyurmuşlar. İsmâil Bey; "Efendim, orası nasılsa (nasıl olsa) müemmen[10]" cevâbını vermiş.

[15] 22.11.1946 Cumartesi günü

Saat 18.30'da Bâyezid'de kahvede otururken ihvândan Reşîd, sakal bırakmak istediğini fakat karısının râzı olmadığını söylemesi üzerine, Hoca Efendi hazretleri:

9 Burada ismi geçen Mehmed Efendi büyük bir ihtimalle Ahmed Amiş Efendi'nin halifesi kendisinden sonra irşâd makamına geçen Kayserili Mehmed Tevfik Efendi olmalıdır. [ed.n.]
10 Müemmen: emniyete alınmış.

"Ne softa ol, ne de sefîh ol. Kendine ne softa dedirt ve ne de sefîh. Sofuya şeytân çok musallat olur, sefîh de nefsinin esîri olur. Sakaldan ne uğraşırsın? Bak Mehmed Bey'e (Tüfekci), bak Âsım Bey'e (Tramvaycı) sakalları var mı?" buyurdular.

28.11.1946 Perşembe- 4 Muharrem 1366

Hoca Efendi hazretlerinden: "Kuşadalı Azîz'in şeyhi Beypazarlı Azîz imiş. Bir gün Kuşadalı hazretleri yemek yiyorlarmış. Şeyhi, "İbrâhîm" diye seslenmişler. Kuşadalı Azîz hemen ağzındaki [16] lokmayı yutup, şeyhinin yanına gitmiş. Beypazarlı Azîz: "Yemek mi yiyordun? Tevekkeli değil, senin yediğin benim boğazımdan geçiyordu. Artık ikimizin vücûdu birleşti, bir vücûd oldu. Bir postda iki arslan oturmaz. Yarın rıhtıma git. Hangi vapur, hangi diyâra gidiyorsa ona bin git" buyurdular.

Kuşadalı Azîz, ertesi gün emr-i şeyhe imtisâlen rıhtıma inerler. Hangi vapurun hangi mahalle gittiğini sorarlar. Hidviyye vapuru Mısır'a gidiyormuş. Derhal binip Mısır'a giderler. Orada senelerce kalıp, neşr-i tarîkata devam ederler. Mürîdleri çoğalır. Günün birinde "halkı isyâna teşvîk ediyor" diye jurnal ederler. Elleri kelepçeli olarak İstanbul'a gönderirler. İstanbul'da şeyhinin vefâtıyla karşılaşır. Kendi elleriyle yıkarlar ve cenâzesinde hâzır bulunurlar. Ondan sonra şeyhinin yerine [17] oturup vazîfeye devâm ederler.

Ahmed Amiş Efendi hazretleri dâimâ, "Kuşadalı elleri kelepçelendikten sonra Kuşadalı olmuştur" buyururlarmış.

Azîz Sultân: "Kuşadalı Azîz, halveti ve riyâzâtı kaldırdılar. Ben de bunda seyâhati kaldırdım" buyurmuşlar.[11] Bunda dedikleri, Kadıköylü Yorgancı Nazîf imiş. Nazîfim diye yorgancıya çok iltifât ederlermiş. Nazîf bir zaman şiddetli bir sevdâya tutulmuş. Azîz Sultân'ın huzûruna gidince, Azîz Sultân: "Seni sarı bir gül habsetmiş, onu kopardım", buyurmuşlar. Sevdâ da geçmiş. Bunun üzerine, Yorgancı'ya Trabzon taraflarında iki sene seyâhat emr buyurmuşlar. Nazîf seyâhati esnâsında [18] bir fındık bağçesinden geçerken fındık ağaçlarının kendisine secde ettiklerini gördüğünü ve bunun kendisine kâfî olduğunu söylermiş. İşte bu zâtın, bu seyâhatinden sonra Azîz Sultân seyâhati kaldırmışlar.

Halîlullâh İbrâhîm (aleyhi's-selâm) Urfalı bir Türk imişler ve müslümânlığın bânisi imişler. Ve peygamberler içerisinde Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem]'in makāmlarına en yakın makām bu Zât'ın imiş.

11 Bu sözün içeriğine uygun mânâda Amiş Efendi'nin *Mücâhedâtın bir kısmını Kuşadalı kaldırdı, mütebâkîsini de ben ref' ettim,* buyurduğu da nakledilmektedir. Bk. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, yay. haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, İstanbul: Kitabevi Yay., 2006, IV, 156. [ed.n.]

Rûz-ı mahşerde, Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem]'in sağ taraflarında İbrâhîm (aleyhi's-selâm), sol taraflarında Hazret-i Ali bin Ebî Tâlib [kerremallahu vechehu] bulunacaklarmış. İbrâhîm (aleyhi's-selâm)'ın pederi Âzer, kendilerini memleketten koğunca, Kudüs'e gelip, yerleşmişler. Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem] de, İbrâhîm (aleyhi's-selâm)'ın nesl-i pâkinden geldikleri için [19] ırkan Arab olmayıp, arablaşmış Arab [Arab-ı müsta'rebe] imişler.

Yorgancı Nazîf, bir gece âlem-i ma'nada Azîz Sultân'ı görmüş. "Âhirette ne yapıyorsunuz?" diye sormuş. Azîz Sultân da: "Hz. İbrâhîm (aleyhi's-selâm)'a vekâlet ediyorum" buyurmuşlar. Yorgancı bir şey anlamamış. "Şeyhim, Efendim, Sultânım! Hz. İbrâhîm (aleyhi's-selâm) ne iş yapar ki, siz ona vekâlet ediyorsunuz?" demiş. Azîz Sultân: "Dünyada tarîkata intisâb edip de vazîfesini bitiremeyenlerin ibâdetlerini ikmâl ettiriyor", buyurmuşlar.

[20]16.09.1946 Pazartesi-20 Şevvâl 1365

Bâyezid kahvehânesi, saat: 18.[00]. Hoca Efendi, Mehmed bey, İrfân, ben. Hoca Efendi hazretleri: "Allah'a vuslat için dört şey lâzımdır ve bu dört şeyle îmân da halâvet bulur, buyurmuşlardır.

1. Muhabbet (Allah ve Resûlullâh, mü'minin kalbinde her şeyden muhabbetli, her şeyden sevgili olmalı.)

2. Ahlâk-ı hamîde (Peygamberimizin ahlâkı.)
3. Tevhîd.
4. Amel-i sâlih.

Tevhîd demek, Allah [celle celaluhu] zâtında birdir, sıfâtında birdir, ef'âlinde birdir. [21] Zâtında birdir; şerîkî, nazîri, benzeri yoktur. Doğmamışdır, doğurmamışdır. Sıfâtında birdir; Allah Azîm'dir, Allah'dan daha başka azametli hiçbir şey yoktur. Alîm'dir, Allah'dan daha âlim daha bilgili kimse yoktur. Ef'âlinde birdir; Allah'dan başka hâlik, başka yaratıcı yoktur.

Senin hey'et-i mecmûan mü'mindir. Fakat tırnağın mü'min değildir, saçın mü'min değildir, burnun mü'min değildir. Fakat bunların hepsinden teşekkül eden vücûd ve rûhun tekmîl, hey'et-i mecmûası mü'mindir. Tevhîd demek, herhangi bir eşyâya, şeye bakdığımız zaman mahlûku değil, onu Yaradan'ı, Hâlik'ını, Hakk'ı [22] göreceğiz. Bütün mevcûdât Hakk'ın zuhûrudur. Fakat Hak değildir. Evvel, Âhir, Bâtın, Zâhir, bütün mükevvenât, bütün mevcûdâtın hey'et-i mecmûası Hak'dır, Allah'dır. Her nereye baksak, herhangi bir eşyaya baksak Hakk'ı müşâhede edeceğiz.

Kelime-i Tayyibe-i Münciyenin meyveleri:

1. Sıhhat, âfiyet ve kuvvet verir.
2. Ecel-i kazâdan korur.
3. Allah Teâlâ hazretlerine yapmış olduğu ibâdet ü tâatten lezzet bulur.

Öğle namazı Hz. İbrâhîm (aleyhi's-selâm)'dan, ikindi namazı Hz. Yûnus (aleyhi's-selâm)'dan, akşam namazı Hz. İsâ (aleyhi's-selâm)'dan, yatsı namazı Hz. [23] Muhammed (sallâllâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz hazretlerinden kalmadır."

27.12.1946 Cum'a

Azîz Sultân, "körden mürşid olur, sağırdan olmaz", buyurmuşlar. Üç peygamber a'mâ imişler. Şuayb (aleyhi's-selâm), anadan doğma a'mâ imiş. İshak ve Ya'kûb (aleyhimü's-selâm) hazerâtı da sonradan a'mâ olmuşlar.

Kuşadalı Azîz gençliğinde çok müteşerri' imiş. Bir gün, bir kaç medrese arkadaşıyla berâber gezmeğe çıkmışlar, epeyce dolaşmışlar. Bir aralık bir bağa gelmişler. Yorgun oldukları için biraz istirâhat için oturmuşlar. Sıcaktan da harâret bastığı için üzüm yemek [24] istemişler. Bağın sâhibini aramışlar, bulamamışlar. "Biz koparıp, yiyelim, parasını sonra veririz", demişler. Üzümleri koparıp, yemişler. Yedikten sonra, bağın sâhibi Ali ağayı bulmuşlar. Meseleyi anlatmışlar, parasını vermişler ve helâl etmesini ricâ etmişler. Ali ağa hepsininkini helâl etmiş, yalnız Kuşadalı Azîz'in yediği üzümü helâl etmemiş. Bu vaziyet karşısında Azîz çok üzülmüşler. Bağcıya ricâ etmişler, "istediğin kadar para vereyim" diye istirhâmda bulunmuşlar. Bağcı, "kat'iyyen helâl etmem" diye sözünde ısrâr etmiş. "Peki, niçin etmiyorsun?" diye sormuşlar. "Sen ileride çok büyük bir zât olacaksın, o vakit bana himmet edeceğine, duâ edeceğine dâir söz verirsen o vakit helâl ederim", demiş. [25] Kuşadalı Azîz: "Ben kim, büyük adam olmak kim? Fakat mâdem ki öyle istiyorsunuz, size söz veriyorum. Eğer büyük zât olursam, size duâ ederim." Bunun üzerine üzümü helâl etmiş. Gel zamân, git zamân Kuşadalı Azîz, sâhib-i zamân olmuşlar. O vakit hâtırlarına gelip bağcıya duâ etmişler ve "bağcı Ali ağa düdüğü çaldı", buyurmuşlar.

Zamânın mürşidi a'mâ imiş. Tekkesinde kırkbeş senedir hizmet etmiş bir dervîş varmış. Herkes nasîbini alır, feyzini alır, seyr ü sülûkünü ikmâl eder, gidermiş. Halbuki bu zavallı dervîş, bir türlü tekkeden ayrılamamış. Bir gün şeyhi kendisini çağırmış. "Vâliden dikiş dikecek iğne istiyor." [26] Para vermiş, "git kasabadan al, getir" demiş. Dervîş iki saat yürüyerek kasabaya gitmiş, iğneyi almış, yine iki saat yürüyerek eve dönmüş. Biraz dinlenip iğneyi şeyhe vermiş ve dışarı çıkar çıkmaz

şeyhi yine seslenmiş, "tire[12] de lâzım imiş, al şu parayı, kasabaya git getir" demiş. Dervîşin biraz cânı sıkılmış fakat sesini çıkarmamış. Yine dört saat yürüyerek kasabaya gitmiş, tireyi almış, eve dönmüş. Huzûra girip şeyhine vermiş. Dışarı çıkmış. Biraz sonra şeyhi yine seslenmiş. Dervîş yanına girince, elindeki bezi gösterip "yamalık da lâzım imiş. Al şu parayı, onu da al getir" demiş. Dervîş dışarı çıkmış. Bu sefer fenâ halde kızmış. "Kör pezevenk, kör lânet, bunların [27] üçünü birden söyleyemez miydin?" diyerek yürümeye başlamış. Şeyhi hemen arkasından seslenerek kendini çağırmış. Demek "kör pezevenk, kör lânet ha! Defol, artık bu tekkede kalamazsın." Derhâl yatağını, eşyâsını koltuğuna verip kapıdan dışarı atmışlar. Gece de olmuş. Dervîş hem ağlar, hem de gidermiş. Bir müddet sonra yorulmuş, bir ağacın altına oturmuş. Karşıdan iki kişi gelmiş. Önünde durmuşlar ve konuşmağa başlamışlar.

- Bu ne için burada oturuyor?

- Bu şeyhine kör pezevenk, kör lânet dediği için tekkeden koğuldu. Bizim duâmız te'sîr etmez. Eğer aklı varsa şu ileride bir çeşme vardır. Yarın sabah oraya üçler gelecek, namaz kılacaklar. Bu da onlarla berâber cemâatle namaz kılarsa, onlar [28] buna duâ ederler. Şeyhi de afveder, deyip gitmişler. Zavallı dervîş, "Allah Allah, bu da ne demek?" demiş. Biraz yürümüş. Bakmış hakîkaten bir çeşme var. Orada bir yere oturmuş. Tabii uyku falan yok. Sabaha kadar ağlamış, yalvarmış. Sabaha doğru üç kişi gelmiş. Hemen kollarını sığayıp abdest almışlar. Dervîş de almış. İçlerinden biri ezân okumuş. Cemâatle namaz kılmışlar. Duâ etmişler. Hiçbir şey sormadan dervîşe "hadi sen tekkene git, seni şeyhin afvetti" demişler. Yatağını ve eşyasını yüklediği gibi dervîş tekkenin yolunu tutmuş. Bir de bakmış, şeyhi tekkenin kapısına çıkmış, yanında mürîdleri hepsi birden dervîşi karşılıyorlar. Şeyhi dervîşi kucaklamış, şeyhi ağlamış, dervîş ağlamış, bütün mürîdler [29] ağlamış. O anda dervîşin işi tamâm olmuş. Kendisine tecelliyât vâki olmuş.

27.12.1946.Cum'a

Hoca Efendi hazretleri, "kocasına itâatkâr kadınlar, askerler ve müslümân olan İsevîler tarîkata intisâb edince çok çabuk terakkî ederler" buyurdular.

Araplar biraz lâübâli olurlar. Peygamberimiz Efendimiz'in [sallâllâhu aleyhi ve sellem] huzûrlarında bâzı ashâb yüksek sesle konuşur, yemekte ve sözde Peygamberimiz Efendimiz'e [sallâllâhu aleyhi ve sellem] tekaddüm ederlermiş. Bunun üzerine bir âyet nâzil olmuş.[13] Peygamberimiz'in [sallâllâhu aleyhi ve sellem]

12 Tire: Dikişte kullanılan pamuk ipliği [ed.n.]

13 Burada kastedilen Hucûrat suresi 1. ve 2. âyetler olmalıdır. Meâlen "Ey imân edenler,

huzûrlarında yüksek sesle konuşulmaması, sözde ve yemekde Peygamberimiz Efendimiz'e [sallâllâhu aleyhi ve sellem] tekaddüm edilmemesi emr [30] olunmuştur. Bu âyet üzerine Hazret-i Ömer [radiyallahu anh] günlerce ağlamış. Çünkü huzûrda hep yüksek sesle konuşurmuş. Hz. Ebû Bekir [radiyallahu anh] ise hep yavaş sesle konuşurlarmış. Bundan anlaşılıyor ki, bir mürîd de şeyhinin huzûrunda yüksek sesle konuşmayacak. Sözde, yemekde ve hiçbir yerde şeyhine tekaddüm etmeyecek.

14.02.1947 Cum'a

Kuşadalı Azîz, ikinci veyahud üçüncü def'asında hacca gidişinde ihvânına haber gönderiyor. Hâl ü vakti yerinde olanlardan arzu edenler gelsinler, buyuruyorlar. Bâzı ihvân gidiyorlar. Şam'da Kuşadalı Azîz dizanteriden [31] hastalanıyorlar. Bütün ihvân tekmîl donlarını veriyorlar, yine kâfi gelmeyince Bosnevî Azîz şalvarını çıkarıp, Kuşadalı Azîz'e götürüyor. Kuşadalı Azîz "demek ki don bitti" diyor. "Evet" diyorlar. O anda Kuşadalı Azîz düşüp, teslîm-i rûh ediyorlar.[14]

Yerlerine bir halîfe bırakmadan göçtükleri için ihvân çok müteessir oluyorlar, hep ağlaşıyorlar. Vapurla avdetlerinde her akşam zikr ederlerken ihvân münâvebe ile zikre riyâset ederlermiş. İhvândan tabur yahûd alay imâmı Mikdât Efendi varmış. Bu zât çok müteessir olur, çok düşünürmüş. Bir gece rü'yâsında Kuşadalı Azîz'i görür, ellerine, ayaklarına kapanır. Çok ağlar, "Efendim, bizi öksüz, himâyesiz bırakıp gittiniz, [32] hâlimiz ne olacak?" diye yalvarır. Kuşadalı Azîz, "Hayır, ben sizi yalnız bırakmadım. Ben, size bu nev-arûs hakîkati bıraktım" diye bir zâtı işâret buyurdular. Ertesi akşam zikirde riyâset sırası Bosnevî Mehmed Efendi hazretlerine gelmiş. Zikirden sonra herkes dağılmış. Bosnevî Azîz, Mikdât Efendi'ye dönmüşler cübbesini açıp, "nasıl?" buyurmuşlar, "Kuşadalı Azîz'in bırakdıkları nev-arûs hakîkate benziyor muyum?" Mikdât Efendi, hemen ellerine, ayaklarına sarılmış. Bosnevî Azîz, ammâ bunu üç sene saklayacaksın, kimseye işâa etmeyeceksin, buyurmuşlar. Bunun da sebebi, Kuşadalı Azîz hayatta iken İstanbul'da ... ismindeki bir zâtı halîfe ta'yîn etmişler. Bu zât, üç sene sonra göçmüşler. [33] Ondan sonra Bosnevî Azîz, İstanbul'a gelmişler, ihvânı çoğalmış. ... semtindeki dergâhda postnişîn olmuşlar. Bir yangında bu dergâh yanmış. Ondan sonra Vedat'ın amcası Tevfîk Efendi'nin dergâhına gelmişler. Zengin ihvân, yanan der-

Allah ve Resûlü'nün önüne geçmeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah hakkıyla bilen ve işitendir. Ey imân edenler, seslerinizi Peygamber'in sesinden fazla çıkarmayın, birbirinize bağırdığınız gibi ona bağırmayın; sonra farkında olmadan amelleriniz boşa gider." [ed.n.]

14 Şam-Mekke arası Rabiğ'de 1263/1847'de irtihâl-i dâr-ı beka etmişlerdir.

gâhın yerine yenisini binâ etmek için aralarında para toplamışlar. Sonra gelip Bosnevî Azîz'den müsâade istemişler. Azîz de "Hayır, yapmayınız," buyurmuşlar. Tekkeler, evlâdiyelik olduktan sonra tekkelerde, füyûzât-ı ilâhiyye azaldı" deyip, müsâade etmemişler.

Kuşadalı Azîz bir şey anlattıktan sonra, hep Bosnevî Azîz'e hitâb ederek: "Nasıl, Hacı Mehmed, anladın mı?" derlermiş. O da anladım demez, [34] "ihsân buyurduğunuz kadar Efendim" diye ârifâne cevâb verirlermiş.

Kuşadalı Azîz: "Ben ne söylesem, kitaptan söylüyorum" diyorlar. "Benim ilmim, Hacı Mehmed'de tecellî etsin de, anlasınlar" buyurmuş. Hakîkaten Bosnevî Azîz'in çok okumuşluğu olmadığı için bütün hocalar, ulemâ ilmen habtetmeğe[15] gelirlermiş. Fakat hużûruna girince, hepsinin nutku tutulurmuş, çeneleri kilitlenir, bir kelime söyleyemezlermiş.

Ahmed Amiş Efendi Hazretleri de, Bosnevî Azîz için: "Zamânında yerde ve gökde ondan büyük yokdu" buyurmuşlar. Bosnevî Hacı Mehmed Tevfîk Efendi hazretleri, [35] Üsküdâr'da İnâdiye'de, Karacaahmed'de Nalçacı dergâhında medfûndur.[16]

14.02.1947 Cum'a

Hoca Efendi hazretleri buyurdular: "Halvetî tarîkatında hem tevhîd, hem de amel-i sâlih vardır. Diğer tarîkatlardan bu cihetle mütefevvıkdır. Meselâ Bektâşîlerde, Melâmîlerde tevhîd vardır. Fakat şerîat tarafı zaîfdir; amel-i sâlih noksândır. Uşşâkîler ve Kādirîler de böyledir." [36]

07.03.1947 Cum'a

Bir gün Hasan Nevres Bey kahvede otururken yanındakiler Yezîd'den bahs açmışlar. Hasan Nevres Bey de söze karışmış, biraz atıp tutmuşlar. Nevres Bey, oradan kalkınca, Azîz Sultân'ın huzûrlarına gitmişler. Azîz Sultân, Nevres Bey'e: "Sen, Yezîd'le ne alıp ne veremiyorsun? Sünen-i Ahmediyye'den birini terk edersen, sen de yezîd olursun. Sen kendi yezîdine la'net et," buyurmuşlar.

Muâviye hakkında evliyâullâha sormuşlar. Buyurmuşlar ki: "Biz o zamânda olsaydık, acaba ne yapardık. Hangi tarafı iltizâm ederdik?"

[37] 21.03.1947 Cum'a, saat: 18:30

Zekeriya Bey'in prostatı münâsebetiyle, Efendi Hazretlerine, "her ihtiyârda pros-

15 Habdetmek: Bir konuşma veya tartışmada karşısındaki cevap veremeyecek duruma getirip susturmak. [ed.n.]

16 1940'lı yıllarda tamamen harab olan dergâh ve türbe 2012'de ihyâ edilmiştir.

tat hastalığı olur mu?" diye sordum. Buyurdular ki: "Namaz kılanlarda ve küçük abdesti sünnet-i şerîf üzere oturarak bozanlarda nâdir olur, namaz kılmayanlarda ve abdesti ayakta bozanlarda çok olur. Yürümenin de çok fâidesi vardır." Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem], ayakta abdest bozmağı şiddetle men' etmişler. Oturarak bozmanın çok sıhhî olduğunu, söylediler.

[38] 26.05.1947 Pazartesi

Hoca Efendi hazretleri, Mehmed Bey, Abdullah Bey, Yozgatlı Bedri Bey, ben.

Azîz Sultân, Ravza-i Mutahhara'da minber ile mihrâb arasında Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem] zuhûr ederek şöyle tebşîrde bulunmuşlar:

Halvetî tarîkatine mensûb olanlar:

1. Ecel-i kazâ ile ölmezler.
2. Ervâh-ı süfliyyenin ta'rîz u tasallutundan masûndurlar.
3. Tese'ül[17] derecesinde fakîr düşmezler.
4. Bu dünyâdan ikmâl-i merâtib etmeden göçmezler, buyurmuşlardır.

Azîz Sultân da, Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem]'den bâzı müşkillerini suâl etmişler ve cevaplarını almışlardır. Ne mutlu bu tarîkata intisâb edenlere!

[39] 02.06.1947 Pazartesi

Hoca Efendi Hazretleri, amcam, Mehmed Bey, Abdullah Bey, Ali Bey, ben.

Sâmî Evrenos Bey'in, "İzzî Efendi hazretlerinde[18] bir şey yoktu" dediği günden beri içimde bir ukde kalmıştı. Mütemâdiyen onu düşünüyor, merâk ediyor ve müteessir oluyordum. Bu akşam yine zihnen aynı mes'ele ile meşgüldüm. Bir aralık Efendi Hazretleri, İzzî Efendi hazretleri için: "Mübârek zât idiler, evliyâullâhdandı, kerâmeti zâhirdi" buyurdular. Bunun üzerine çok ferahladım. Merâkım zâil oldu.

[40] 14.07.1947 Pazartesi

18.30'da Bâyezid'e çıktım. Hoca Efendi hazretleri: "Oturmadan haber ver bakalım. Ablan hastahâneden çıkdı mı?" buyurdular. Ben de, bugün ağabeyimin hastahâneye gittiğini, bir kaç gün kalmasını söylediklerini, fakat ablamın çıkmak istediğini, söyledim. Biraz canları sıkılarak, sertçe: "Birkaç gün sabretsin, acele

17 Tese'ül: Dilenme. [ed.n.]

18 O dönemde Aydınoğlu tekkesi şeyhi olan Mahmûd Bedreddin İzzî (i. 1920) olmalıdır. Azîz Mahmûd Hüdâî Câmii hazîresinde medfûndurlar.

etmesin. [...] Bey'e söyle "hâfizûn" muskasını yazsın. O "hâfizûn" muskasını çok güzel yazar. Beline koysun, iyi olur inşâallah. O sizin, evin, âilenin temel direğidir, Allah şifâlar versin," derken mübârek gözleri yaşlarla doldu. Himmetleriyle inşâallah ablacığım şifâyâb olur. Lutfettiler.

[41] 27.06.1947-8 Şa'bân 1366 Cum'a

Âlî Bey rü'yâsında Hoca Efendi hazretlerini görmüş. Fakîr için, "iyi ihvândır" buyurmuşlar. Bu rü'yâyı hâne-i saâdetlerinde kendilerine arzetmişler. O vakit de: "sessiz, sadâsız gelir, oturur, fakat iyi ihvânlarımızdandır," diye lâyık olmadığım iltifatta bulunmuşlar. Saat 18.00'de Bâyezid'e çıkdım. Kahvede oturuyorlardı. Yanlarında Şükrî Bey isminde bir tek zât vardı. Fakîre yanlarındaki sandalyeyi işâret ederek oturttılar. "Âlî Bey bir rü'yâ görmüş. Sana anlattı mı?" buyurdular. Fakîr de "Evet Efendim anlattılar", dedim. Bunun üzerine fakîre leyle-i Berât'ta, dört rek'at tesbîh namazı kılmaklığımı ve Halvetî azîzân-ı kirâmına Fâtiha okumaklığımı emr buyurdular. Allah muvaffak eder inşâallah.

[42] 4 rek'at tesbîh [namazına] (yatsıdan sonra) niyet ettim. Allah Teâlâ hazretlerinin rızâ-yı şerîfî için dört rek'at tesbîh namazı kılmağa, Allâhu ekber. (Kıyâmda) Sübhâneke, Fâtiha, zamm-ı sûre. Bundan sonra (15) def'a *sübhânallâhi ve'l-hamdü lillâhi ve lâ ilâhe illallâhu vallâhü ekber*, on beşde *vallâhu ekber*'den sonra *ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm* okunacak. Allâhu ekber. (Rükûda) üç def'a *sübhâne Rabbiye'l-azîm*'den sonra (10) kere, onuncuda yine tekmîl okunacak. *Semiallâhu li-men hamideh, Rabbenâ le-ke'l-hamd* deyip kalkınca ayakta, secdeye gitmeden, yine (10) kere okunacak. Onuncuda yine tekmîl okunacak. [43] Allâhu ekber. (Secde) *sübhâne Rabbiye'l-a'lâ* üç def'a okunduktan sonra (15) kere okunacak. Onbeşincide tekmîl. Allâhu ekber. İki secde arasında (10) def'a, onuncuda tekmîl. Allâhu ekber, ikinci secde *sübhâne Rabbiye'l a'lâ*'dan sonra (15) kere, on beşincide tekmîl okunacak. Böylelikle bir rek'atte (75) aded ediyor. Dört rek'at da bu minvâl üzere kılınacak. Tekmîl-i yekûn (300) aded ediyor. Birinci ka'dede, *et-tehiyyât, Allahümme salli alâ* ve *Allahümme bârik alâ* okunacak.

Tesbîh namazı kıldıkdan sonra Halvetî azîzân-ı kirâmına Fâtiha okumamı emr buyurdular ve benden kâğıt kalem istediler. Mübârek dest-i şerîfleriyle aşağıdaki Halvetî Pîrânı'nın isimlerini yazdılar: [44] 41 def'a Fâtiha, 41 def'a da İhlâs okundukdan sonra:

Ömer Halvetî, Yahyâ-yı Şirvânî, Muhammed Pîr Erzincânî, Şa'bân-ı Velî, Çerkeşî Hacı Mustafa Efendi, Beypazarlı Ali Efendi, Kuşadalı İbrâhîm Efendi, Bosnevî Hacı Mehmed Efendi, Pîr-i dest-gîrimiz el-Hâc Ahmed Amiş Efendi, Mehmed

Efendi, Ömer Halvetî hazretleri, Şeyh Bekir Efendi hazerâtı ervâh-ı şerîfelerine hediye eyledim, füyûzât-ı Muhammediyyelerini aşk-ı niyâz eylerim, denilecek. [45]

Âlem-i ma'nâda, büyük bir salonda, Hoca Efendi hazretleri pencerenin yanında büyük bir sedirin üzerinde oturuyorlar. Salonun dört tarafında çepeçevre sandalyelerin üzerinde bir çok insanlar. Efendi hazretleri hepsine birer birer Kur'ân-ı Kerîm okutturup, dinliyorlar. Benden evvel Doktor Âsım okuyor. Fakat fasîh ve serbest okuyamıyor. Ben içimden, Âsım benden çok daha iyi Kur'ân-ı Kerîm okur. Öyle olduğu halde böyle kekelerse kim bilir ben nasıl okuyacağım, diye üzülüyor bir yandan da inşâallah bildiğim bir yer çıksın diye temennî ediyordum. Âsım okumasını bitirdiler, sıra bana geldi. Herkes olduğu yerde sandalyenin üzerinde okumuşdu. Bana sıra gelince, Efendi hazretleri [46] beni kendi oturdukları sedire çağırdılar. Derhâl gidip öbür ucuna oturdum. Diz çöktüm. Sûre-i Rahmân'ı oku, buyurdular. Bildiğim yer geldi diye ferahladım, Mushaf-ı şerîfi elime alıp yerini bulmağa uğraşırken uyandım. Hayırdır inşâallah.

04.10.1947 Cumartesi, saat: 18.15'de

Âlem-i ma'nâda, Hoca Efendi hazretlerini gördüm. Elhamdülillâh. Tanımadığım bir evdeyiz, ben bir aralık bir çocuğun tedâvî edildiği bir odaya girmek için kapıyı açıyorum. Çocuk elinde bir pansuman beziyle gözünü tuttuğunu görünce müteessir oluyorum, çocuğu rahatsız etmemek için [47] çıkmak istiyorum. Fakat tam bu sırada kapının arka tarafında, yâni odanın içinde bir iskemlenin üstünde Hoca Efendi hazretlerini görüyorum. Mübârek başlarını öne doğru eğmişler. Çocuğun karşısında oturuyorlar. Çocuğu tanımıyorum. Hemen Efendi hazretlerinin ellerine sarılıyorum, öpüyorum. Bir aralık ayaklarına kapanmak istiyorum. Şiddetle mâni oluyorlar. "Ben seni şimdiye kadar hiç ayağa düşürmedim, ayak öpdürmedim" diyorlar. Sonra mübârek kollarını açıp, beni mübârek göğüslerine bastırıp derâgûş[19] ediyorlar. "Haydi, şimdi git" buyurdular. Elhamdülillâh, çok sıhhatli ve vech-i mübâreklerini toplu gördüm.

[48] 15.10.1947 Perşembe

Bu gece saat 03.00'de âlem-i ma'nâda amcamı gördüm. Hayırdır inşâallah. Vedat, Ankara'dan bavulu ile gelmiş. Vapurdan çıkarken foto Âlî'yi görüyoruz. "Babamda bu vapurda bekleyin, berâber gidersiniz" diyor. Biraz bekliyoruz. Bu sırada bir de bakıyorum Mecdi Efendi'nin dâmâdı Abdullah Bey, ellerinde bavullar, paketler, eşyâlar ile göründü. Bunları rıhtıma yığmağa başladı. "Bunlar kimin?" dedik.

19 Derâgûş: Kucaklama, sarma [ed.n.]

Ankara'dan, Evrenoszâde Sâmî Bey gelmiş, onun eşyâları, dedi. Bir aralık, vapurda mı, Göztepe'de mi, evde mi, pek hatırlayamadığımız bir yerdeyiz. Amcam da var. Sâmî Bey, gâyet gür ve güzel bir sesle bir şey okumağa [49] başladı. Amcam da aynı sesle iştirâke başlayıp, uzun müddet okudular. Makâmı çok güzeldi. Fakat ne olduğunu anlayamadım. Sâmî Bey'i Vedat'a takdîm edeyim derken uyandım.

[50] 23.10.1947 Perşembe, saat: 6.15

Âlem-i ma'nâda bir odaya giriyorum. Hoca Efendi hazretleri minderde oturuyorlar. Karşılarında dört tane genç var. Ellerini öpüp sağ başa geçiyorum. Bir aralık Efendi hazretleri yerlerinden kalkıp sol baştaki gencin önüne gidip, diz çöküyorlar. Bir müddet teveccüh edip, ikinci gence geçiyorlar. İkincinin önünde de aynı vaziyette bir müddet duruyorlar. Sonra üçüncü ve dördüncüye de aynı şekilde geliyorlar. Sıra bana geliyor diye hemen içmekde olduğum şerbet bardağını bırakıp, heyecân içinde ne yapacağımı şaşırıyorum. Sûre-i Fâtiha'yı okumağa başlıyorum. Benim de önümde bir müddet gözleri kapalı teveccüh ettikten sonra sağ ellerinin şehâdet parmağı ile [51] bana doğru "1" işâreti verip en soldaki gencin yanına gidip, konuşmağa başlıyorlar. Ben bu işâretten bir şey anlayamıyorum. Yanımdaki gence, "Efendi hazretleri ne buyurdular acaba?" diye soruyorum. Genç de "Kelime-i tevhîd okumanızı emrettiler," diyor.

- Acaba kaç kere?
- Çekebildiğiniz kadar.
- Kimin için olacak?
- Refîkaları için.
- Hayatta olanlara da çekilir mi imiş?
- Evet, çekilirmiş. Biraz evvel bize îzâh ettiler, diyor.

Hemen kelime-i tevhîde başlamak istiyorum. Fakat abdestsiz olduğum aklıma geliyor. Üzülmeğe başlıyorum. [52] Niye abdestsiz geldim diye kendi kendimi muâheze ederken, sol baştaki genç Arapça kâmet almağa başlıyor. Efendi hazretleri derhâl kalkıp ikindi namazına hazırlanıyorlar. Üzüntüm bir kat daha fazlalaşıyor. Bir an tereddüd geçiriyorum. Acaba namaza iştirâk etmeyip otursam mı, yoksa abdest alıp namaza iltihak etsem mi? Fakat abdest alsam namaza yetişemeyeceğim diye düşünürken karar veriyorum. Yanımdaki gence abdest almak istediğimi söylüyorum. Genç, "peki" deyip dışarı çıkarken, Efendi hazretleri gençle bir şey konuşuyorlar ve berâber odadan çıkarlarken bana da ta'kîb etmem için işâret buyuruyorlar. Ben de arkalarından sofaya çıkıyorum. Efendi hazretleri, emir buyurup havlu getirtiyor [53] ve girmekliğim için bir odayı gösterip, çekiliyorlar. Odanın kapısı açık, içerisi görülüyor. Bir yatak odası. Ben ceketimi çıkarıp sofada

çengele asıyorum. Üzerimde entâri var. Kollarımı sığayıp odaya doğru giderken odada beni gören erkek çocuğu arkadaşına (başında fes var) diye beni gösteriyor. Hemen aklıma geliyor. Fesimi de çıkarıp ceketimin üstüne asıyorum. Odaya giriyorum. Üç tane ufak karyola var. İçlerinde on, on iki yaşlarında gürbüz üç erkek çocuk oturmuşlar, birbirleriyle konuşuyorlar. Sola bakıyorum, aynalı dolap, bir türlü abdest alacak yeri göremiyorum. Sağa bakıyorum, bir musluk. Fakat girişde yastıklar, bezler var. Abdest alınacak gibi değil. Acaba ne yapsam, [54] çocuklara sorsam mı, derken uyandım. Hayırdır inşâallah.

Bu rü'yâmı Hoca Efendi hazretlerine arzettiğim zaman: "Çok güzel, oldukça mufassal, içinde çok şeyler var" buyurdular.

[55] 17 Şubat 1948 Salı - 6 Rebîü'l-âhir 1367

Saat 20.30'da Efendi hazretlerinin devlethânelerine gittik. Trenciler Hüseyin ve Yûsuf, Muallim Âlî, Mühendis Ahmed, Tıbbiyeli Subhi, mülkiyeli bir Efendi ve ben.

Başlarımıza takke giyip huzûr-ı âlîlerine öylece girdik. Çünkü bundan on gün evvelki Cumartesi günü huzûrlarında iken "teşebbüh"den[20] bahs buyurdular. "Etvâr ve harekâtınızda hristiyanlara benzemeyiniz, onların yapdıklarını taklîdden zinhâr ictinâb ediniz. Çünkü teşebbüh insanı maâzallah küfre kadar götürür. Baş açmak hristiyanlıkda hürmettir. Biz de ise baş örtülü olmak hürmettir. Onun için namazı baş açık kılmayın, [56] câiz değildir. Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem], ashâbını hristiyanların yapdıklarını taklîd etmekten şiddetle menederlermiş", buyurdular. İşte bu emri ve irşâdları üzerine, elhamdülillâh başımızı örtüp öyle girdik.

Adana seylâbından ve yağmurlardan bahis açıp bunlar, zelzele, su basması filân hep, seyyiâtımızın cezâsıdır. Cenâb-ı Hak, yerdeki taşları da kaldırıp, başımıza yağdırmağa Kādir'dir. Fakat biz anlayıp da, "aman Allah bizi afvet" diye tevbe ve istiğfâr edemiyoruz. Hep kör tabîat yapıyor, bu kör tabîata galebe çalalım diye uğraşıyoruz. Halbuki semâvât ve arza baksak bunlar Allah'ın varlığına kâfidir. [Fâtıru's-semâvâti ve'l-arz]. Bunlar kendi kendine olmaz. Bunların bir Hâlik'ı, bir yaradanı olduğunu [57] anlarız.

Azîz Sultân'ın zamânı hasad zamânı idi. Herkes bol bol nasîbini aldı. Azîz Sultân buyururlarmış: "Biz temelden çatıya kadar binâyı ta'mîr ederiz. Fakat hiç sarsmayız. Ma'deni sağlam ise tam ayar altun yaparız, bize gelen bakır ise üzerine altun

20 Teşebbüh: Zorla benzemeye çalışma, kendini benzetmeye özenme. [ed.n.]

kaplar, altun diye süreriz. Domuz ise, tuzlamız[21] vardır, oraya atarız. Tuz yaparız". Her yemeğe çeşni verir. Yânî her intisâb eden az çok nasîbini almadan gitmezmiş. Mehmed Efendi hazretleri öyle buyurmuşlar: "Azîz Sultân'ın kudreti bî-pâyândı, bir anda bir kimsenin işini bitirmeğe muktedirdi. Biz de yaparız; fakat zamanla."

Tıbbıyeli Subhi, imtihânını verememiş. Efendi [58] hazretleri: "Biz de, Azîz Sultân gibi kudret olsaydı, hocaların ağzını kapatıverirdik. Azîz Sultân, bir gün türbede otururlarken bir mektepli gelip ellerini açmış; duâ ederken Azîz Sultân sormuşlar:

- Ne yapıyorsun oğlum?
- Efendim, imtihânım var da, Fâtih'in rûhundan istimdâd ediyorum.
- Ben hocanın ağzını kapatıverdim. Haydi oğlum sen git, işine bak, buyurmuşlar. Bâzılarının sûreti insan, sîreti de insan olur, bâzıların da sûreti insan, sîreti hayvân (domuz) olur.

[59] 02 Mart 1948 Salı, saat: 20.30

Ka'be-i Muazzama'yı ziyâret, hacc-ı sûrîdir. Asıl hac, hacc-ı hakîkî kendi vücûdundaki beytullâhı, beyt-i muazzamı tavâf edebilmektir. Onu yapabilirsen hacı olursun. Hacc-ı sûrîyi îfâ edenlere hacı denmez.

Evlenmek lâzım olmasaydı ve bir ihtiyâç olmasaydı Hazret-i Âdem evlenmez, Cennet'teki binlerce ni'metler içinde kalıp, yaşardı. Bir aralık Hazret-i Âdem vahşîleşdi. Uykuya daldı. Uyandığı zaman solunda bir kadın gördü. Onunla izdivâc etti. Cenâb-ı Hak, Hazret-i Havvâ'yı Hazret-i Âdem'in sol tarafındaki eğri kemiğinden yarattı. Kadınlar onun için [60] tersdir. Onları pek mum gibi dosdoğru yapmağa çalışmayın. Sonra kırılır. Çünki eğri kemikden halkolunmuşdur.

Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem], bir gün bir kadının cenâzesinin defninden avdet buyurmuşlar. Biraz başları ağrımış, uzanmışlar. Zevce-i mutahharaları Hazret-i Âişe [radiyallahu anha] üzerlerini örterken; "Senin de böyle defninde bulunup üzerine elimle toprak atsam" diyecek olmuşlar. Hazret-i Âişe [radiyallahu anha]: "Evet ben öleyim, sen filân kadınla evleneceksin [61] değil mi?" demişler. Zevce-i mutahharât bile böyle olursa diğer kadınları düşünün!

Cenâb-ı Hak, Hazret-i Âdem'e (aleyhi's-selâm)'a: "Sen artık beni eskisi gibi göremezsin. Beni görmek istersen, fer'in olan Havvâ'ya bak. Hazret-i Havvâ'ya da: "Sen artık beni eskisi gibi göremezsin. Beni görmek istersen aslın olan Âdem'e bak" buyurmuşlar.

21 Tuzla: Deniz suyunun toprağa açılmış tava denen çukurlarda buharlaşması sonucu tuz elde edilen yer, memlaha. [ed.n.]

[62] 13 Mart 1948 Cumartesi, saat: 20.30

Hoca Efendi hazretlerinin huzûrlarına girince: "Ablan nasıl, kuşağı taktı mı?" buyurdular.

- Evde, yünden bir şey varmış, onu giydi Efendim, dedim.

- Güzel, pek a'lâ dediler. Mustafa Bey'in sözünü yabana atmayın. (Ablamın kuşak takmasını Mustafa Bey söylemişti.) Bâzan aklınızın ermediği bir şey söylerler. İtirâz etmeden hemen o şeyi yapın, icrâ edin. Onda hükm vardır, hikmet vardır.

Hazret-i Mûsâ [aleyhi's-selâm] hastalanmış. Çok çekmiş. Her gün Allah'a yalvarır, şifâ vermesi için duâ edermiş. Yine bir gün "Yâ Rabbî, bu hastalığı benden al. Bana şifâ [63] ihsân eyle" diye musırrâne yalvarmış, yakarmış. Cenâb-ı Hak'dan kendisine vahyolunmuş: "Yâ Mûsâ! Ben bir hastalık, bir musîbet veririm. Fakat buna mukābil bin dâne de devâ veririm. Bu kadar nebât, ot, mâden yarattım. Şifâsını ara, bul," buyurmuş.

Hazret-i Mûsâ, hemen hastalığına şifâ bulmak için sorup soruşturmağa başlamış. Komşularından bir kadın, onun ilâcı kolay, demiş. Bir ot alıp kaynatmış. Suyunu Hazret-i Mûsâ'ya içirmiş. Bi-iznillâhî Teâlâ tamamen kesb-i âfiyet etmişler.

Bir zaman sonra Hazret-i Mûsâ yine aynı hastalığa tutulmuşlar. Bu sefer ilâcı bildiği için kadına gitmemiş. Otu almış, aynı şekilde kaynatmış, suyunu içmiş, hiç te'sîr etmemiş. Bir daha yapmış yine tesir etmemiş. Bir daha tekrarlamış, yine hiçbir fâidesi [64] görülmemiş. Hazret-i Mûsâ merak etmiş. Yine Allah'a mürâcaat ederek: "Yâ Rabbî! Bunun hikmeti nedir? Hastalık aynı, ilaç aynı, fakat yine şifâyâb olmuyorum." Cenâb-ı Hak'dan nidâ gelmiş: "Git yine o kadını bul. İlâcı o yapsın." Hazret-i Mûsâ gitmiş kadını bulmuş, ilâcı yaptırmış, alınca derhâl iyileşmiş. "Çünkü şifâ yalnız ilâcda değil, yapanda da, içirende de olur" buyurdular.

Ablanın ömrü uzundur, o çok yaşayacak, inşâallah. O annesine çok baktı, çok hizmet etti. "Allah Teâlâ hazretleri (Ana ve babasına hizmet edenlerin, onların hayır duâlarını alanların ömürlerini uzatırım) buyurmuşlar" dediler.

[65] "Herhangi bir şey yaparken veyâ bir işe başlarken iyi niyet etmeli" buyurdular. İş niyettedir. Bir zât bir ev yaptırmış. Bittikten sonra, şeyhini da'vet edip gezdirmiş. Bir odaya girmişler. Şeyhi pencereyi gösterip, sormuş:

- Bunu niye açtırdın?
- Efendim, oradan içeriye hava ve güneş girsin diye.

Şeyhi demiş ki: "Hava ve güneş yine girerdi. Eğer sen ezân sesi duyulsun, iyi işi-

tilsin niyetiyle açtırsaydın, o pencere durdukça senin defterine hayır, hasenât ve sevâb yazılırdı" buyurmuş.

(El-a'mâlu bi'n-niyyât) not: Bu söz hadîstir. Ma'nâsı: Ameller niyetlere göredir.

Meselâ, ney, sâz içerdeki îmânı tahrîk ederse hayırlıdır. Fakat sefâhât için dinlerse şerdir. Yeni bir elbise giydiği zaman, İslâmiyet'te temiz giyinmek, temiz gezmek şarttır, elhamdülillâh nasîb oldu, giyiyorum [66] derse, iyidir hayırdır. Fakat, herkes yeni elbisemi görsün, ne şık, ne güzel giyiniyor desin, diye böbürlenirse, gösteriş yaparsa fenâdır, şerdir.

İlim, fen, tabâbet tahsîlî de böyledir. Yâ Rabbî! ilim, fen, doktorluk, öğreneyim de hem cinsime, İslâmiyet'e fâidem dokunsun. Herkesin yardımına koşayım, iyilik edeyim derse, çok iyidir. Fakat, sırf para ve şöhret kazanmak, nâm almak, azamet satmak için, herkes, ne âlim adam desin diye ilim tahsîl ederse, beş para etmez, fâidesi yoktur, şerdir. Bu misâller çoğaltılabilir. Ticârette de böyledir. Yalnız kumarda, içkide iyi niyet yoktur. Bunların hayır tarafı yoktur. Hep şerdir.

[67] Tıbbıyelilerin kapıcısı Mustafa dayı, vaazlardan bahsediyordu. Süleymâniye Câmii hatîbi hiç nefis bırakmıyor, derhâl katlediyor deyince Hoca Efendi hazretleri: "Nefsi tamâmen öldürmek câiz değildir. Nasıl ki bir yerden bir yere at ile gidilirse, Allah'a da, nefsin sırtına binilerek öyle gidilir. Onun için nefse fazla olmamak şartıyla ölmeyecek kadar yem yedirmek, gıdâsını vermek lâzımdır.

Allah'a, ahlâk-ı Muhammedî, zikr ü muhabbet ile varılır. Başka türlü varılmaz. Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem]'e bakmalıyız. Ne yapmışlarsa, nasıl yemek yerlermiş, nasıl oturup kalkarlarmış, bunları kitaplardan okuyup, aynını yapmağa gayret etmeli. Elini sadaka vermeğe alıştırmalı. Cebinde on kuruş varsa, beş kuruşunu fukarâya, [68] muhtâcîne vermeli. Mütevâzi olmalı, fakat meskenet derecesinde, herkese boyun eğip ayağına kapanacak derecede değil. Hırs iyi şey değildir. Fakat bâzı yerde harîs olmak iyidir. Meselâ dinde, muhârebede harîs olmak iyidir. Mesleğinde ilerlemek, insâniyete fâideli olmak için hırs iyidir. Fakat malda, mülkte, parada, evlâdda harîs olmak iyi değildir.

Azîz Sultân buyurmuşlar: "Hazret-i Muhammed [sallâllâhu aleyhi ve sellem] bâzan mağlûb gibi görünür, fakat hakîkatte o dâimâ gāliptir."

Kur'ân-ı Kerîm'i, Nebiy-yi zî-şânını tanımayanlara, tahkîr edenlere, Cenâb-ı Hak âhirette 45.000 sene azâb verecek. Bir âhiret senesi = bin dünyâ [69] senesidir, buyurdular.

Beni filân doktor iyi etti demek, doğru değildir. Doktorun da ben filân hastayı

iyi ettim, demesi hatadır. Kimse kimseyi iyi edemez. Allah müsâade etmeyince, hiçbir şey olmaz. İlâca da müsâade etmezse, emr vermezse, şifâ veremez. Her şeyin Allah'dan olduğunu bilmeli. Ağzından çıkan söze dikkat etmeli, yanlış bir şey söylememeli. Meselâ, "Mart havayı bozdu" demek, hatadır. Mart ne yapabilir? Ne kuvvet, ne kudreti var ki, havaya hâkim olabilsin de, havayı bozsun? Bu yalnız Allah'a mahsûsdur. Böyle demekle tevhîdden uzaklaşılır. [70] Allah'a şerîk koşulmuş olur.

Hâlet-i nezi'de, bir hastanın yanında hafif hafif, *lâilâhe illallâh, lâ ilâhe illallâh* demeli; hasta da işite işite, eğer Allah hidâyet ederse, o da söylemeğe başlar. Böylece son nefesinde, kelime-i tevhîd nasîb olur. Fakat söylemiyor diye zorlamak, söylesene diye tazyîk etmek doğru değildir. Söylemeyeceğim işte derse, günahı o ısrâr eden adama olur, buyurdular.

Abdest almak çok iyidir. Çok abdest alan hasta olmaz. Dâima abdestli gezmeğe gayret edin, buyurdular.

[71] 20.03.1948 Cumartesi.

Hoca Efendi hazretlerinin sohbetlerinden:

Kâhinlerin ve müneccimlerin söylediklerine külliyen inanmak câiz değildir. Fakat bâzı söyledikleri doğrudur. Bâzı kehânetleri zuhûr edebilir. Meselâ, bâzı kâhinler Peygamber Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem]'in âhir zaman peygamberi olacağını, Kureyş'den, Hâşîmî âilesinden birinin âhir zaman peygamberi olacağını haber verdiler. Hazret-i Hatîce [radiyallahu anha] vâlidemizin âhir zaman peygamberiyle evleneceğini, müneccim olan (yâhûd kâhin) amcaları haber vermişdi.

Azîz Sultân, Mahmûd Şevket Paşa'nın,[22] katlinde hayatta imişler. [72] Meşrûti-

22 II. Meşrutiyet devri sadrazamı olan Mahmûd Şevket Paşa, 1856 senesinde Bağdat'ta doğdu ve orada yetişti. İstanbul'da Askerî Rüşdiye'yi okumuş ardından Kuleli Askerî İdâdîsi'ni bitirmiştir. 1880 yılında Erkân-ı harbiye sınıfını yüzbaşı rütbesi alarak tamamlamıştır. Mekteb-i Harbiye'de hocalık yapmış, çeşitli dergilerde yazılar ve tercümeler yayımlamıştır. 1890'da miralaylığa yükselen Şevket Paşa, silâh satın alma komisyonlarında çalışması sebebiyle, incelemelerde bulunmak üzere Almanya ve Fransa'ya seyahat etti ve alınacak silâhların seçiminde önemli rol oynadı. Uzun yıllar Almanya'da kaldı. 1895'te mirlivâ oldu. 1905'te Kosova valiliğine getirildiğinde burada İttihat ve Terakkî Cemiyeti ile ilişki kurdu ve rejim aleyhtarlığına göz yumdu.
31 Mart Vak'ası'nın ardından İstanbul'a yürüyen Hareket Ordusu'nun başında bulunan Şevket Paşa, İstanbul'a gelmiş ve şehirde sıkı yönetim ilân etmişti. II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ve Sultân Reşad'ın tahta çıkarılmasında etkili oldu. Sadrazam olarak iktidarının paylaşılmasına izin vermeyen bir kişiliğe sahip olan Mahmud Şevket Paşa eskiden beri tam olarak anlaşamadığı İttihat ve Terakkî ileri gelenleriyle yaşadığı anlaşmazlıklar giderek büyümüş ve cemiyet onu bir tehdit olarak görmeye başlamıştı. 11 Haziran 1913'te

yetin ilânından altı ay evvel, Mehmed Efendi hazretleri bir gün Azîz Sultân'ın huzûrlarında imiş. "Mehmed, sol tarafımda münkir tecellîsi var" buyurmuşlar. Bir müddet sonra yine bir gün Mehmed Efendi hazretleri huzûrda iken: "Mehmed, münkir tecellîsi sağ tarafıma da geçti" buyurmuşlar.

[73] 23.03.1948 Salı

Sümer, Ahmed, Doktor Vahyi, Mühendis Ahmed, Mühendis Fikret, Trenci Hüseyin, Âli bey, ben.

Azîz Sultân'ın mürîdlerinden biri bir gün, bir kedinin ayağına vurup sakatlamış. Azîz'in huzûruna gidince "İtin biri, kedi zannedip ayağıma vurup sakatladı. Ben de, senin ayağını sakatlayayım da gör" diye koğmuşlar. Ertesi günü merdivenden düşüp ayağı sakatlanmış. Bütün mükevvenât kâmilin vücûdudur. Nereye dokunsanız onun vücûdu olduğu için hisseder, duyar. Mürîdler bile git gide terakkî ederek, mükevvenât onun vücûdu olur. Dervîşlerin en dikkat edeceği şey kimseyi, hiçbir hayvanı, hiçbir mahlûku incitmemektir. [74] Eskiden dervîşlik çok zordu. Abdülkādir Geylânî hazretleri tam 26 sene riyâzat yapmışlar. Ekmek, zeytin ve su ile iktifâ etmişler. Seyâhat varmış, çile varmış. Şimdi öyle mi yâ! Dervîşlerin işi şimdi çok kolay. Zikri, muhabbeti ve râbıtayı kuvvetli yapdı mı, kâfî.

Azîz Sultân, yemekten tamâmen doymadan daha yiyecek iştahı varken kalkmalı, bir uzak yere giderken seyâhate niyet etmeli, bunlar riyâzat ve seyâhat yerine geçer, buyurmuşlar. Eskiden tekkeye kapılanmak, işini gücünü bırakmak, tekkede soyunup dergâha ve şeyhine hizmet etmek, dünya işlerini unutmak lâzımmış.

[75] Hoca Efendi Hazretleri mühendis Ahmed Bey'e, "Bir kelime, üç hece, bunu Vehbi Bey'e yaz" diye buyurdular. Sonra izâh ettiler:

Bir kelime = Kelime-i tevhîd, *lâilâhe illllâh*. Birinci hece = fenâ fi'ş-şeyh; yâni kendi vücûdunu şeyhin vücûduyle birleşdirmek. İkinci hece = fenâ fi'r-Resûl; yâni kendi vücûdunu Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem]'in vücûd-i mübârekiyle birleşdirmek. Üçüncü hece = fenâ fillâh; bun[a] da Allah'ın vücûduyla birleşdirmek denilir. Kendi vücûdunu, Allah'da fenâ etmek, yâni kendini yok edip, ortadan kaldırmak.

Aziz Sultân'ın Sarıgüzel'deki evleri yanarken, Naîm Bey hânesine götürmüşler. O zaman "Tahta kurularım yanıyor" diye ağlamışlar. Allah, velîlerinin başına belâ, musîbet, keder verir, onların bu hâlinden, ıztırâbından ve hastaların iniltisinden

Çarşıkapı civarında silâhlı bir saldırıya uğrayarak öldürüldü. (Ayrıntılı bilgi için bk. Zekeriya Türkmen, "Mahmud Şevket Paşa", *DİA*, XXVII, 384-386.) [edn.n.]

keyiflenirmiş. Nevres Bey de bunu işitince: "Zevk-i selîmine kurbân olayım" dermiş.

Tırnova'da şeyhi, Aziz Sultân'ı çingene mahallesine göndermiş. Git, dolaş, ne görürsen bana anlat demiş. Aziz Sultân, gidip gördükten sonra huzûra gelmiş.

- Ne gördün Ahmed, demiş.

- Evde, Efendim, evlerinde bir şey yok. Giyecek, yiyecek, eşyâ, hiçbir şey yok. Fakat buna rağmen, yine hepsi neş'e içinde. Çalıyorlar oynuyorlar, deyince Aziz Sultân'ın şeyhi:

- İşte dervîş de böyle olacak. Yiyecek, giyecek düşünmeyecek. Hiçbir şeyi olmasa bile zevkini kaybetmeyecek.

[77] Aziz Sultân: "İki çingene kavga ediyordu. Ayırmak için aralarına girdim. Hoca, sen karışma, diye bana da bir kaç tokat attılar" deyince şeyhi: "İyi yapmışlar be Ahmed. Sen de biraz kibir, azamet varsa, onu da kırmışlar." Aziz Sultân: "Çingenelerden dayak yiyen pezevenkde kibir mi kalır?" buyururlarmış.

[78] 28.03.1948 Cumartesi

İmam Ziyâ, Sümer Ahmed, Yûsuf, Ali, Mustafa dayı, Bursalı kaynakçı bir zât, Hüseyin Efendi'nin oğulları Sâim ve Âlî, ben.

Fâtih Sultân Mehmed'in rûhu kırk sene mukāvemetten sonra Azîz Sultân'a teslîm olmuşlar. Fâtih (kuddise sırruhu) büyük zâttı. Şeyhi Akşemseddîn hazretlerine de "Beni de mürîdliğe kabûl edip, irşâd buyurun" demiş. Akşemseddîn hazretleri de "Sen pâdişâhsın. Adâlet yap, o seni irşâd eder" buyurmuşlar. İstanbul'un fethi Akşemseddîn hazretlerinin himmetleriyle olmuş. Adâlet, ibâdetten daha mühimdir. Bir kere adâlet yapmak yüz kere ibâdete bedeldir. [79] Akşemseddîn hazretleri hoca imiş. Bir mürşid arıyormuş. Ya Halep veyâ Şam'da bir zâtın şöhretini duymuş. O zâta mülâkī olmak için yola çıkmış. Epey yol almış. Bir gece rü'yâda boynunda bir zincir, zincirin ucunu Ankara'da Hacı Bayram Velî'nin elinde görmüş. Ertesi sabah işi anlamış. Derhâl Ankara'ya gelmiş. Mürîdleri bir tarlada imece ile mercimek topluyorlarmış. Bu da onlara yardım etmiş. Öğle üzeri bütün mürîdler grup grup yemek yemeğe başlamışlar. Akşemseddîn hazretlerini kimse çağırmamış. O da köpeklere verilen tastan yemeğe başlamış. Bayram Velî hazretleri bunu görmüş "köse buraya gel, beni acındırdın" demiş. Kendi sofrasına kabûl buyurmuşlar. Ve ondan sonra Akşemseddîn hazretlerini irşâda başlamışlardır.

[80] Ma'neviyâtta akıl mantık yoktur. Sizin hukûk ilmine benzemez. Nevres Bey, "Allah'ın işlerinde mantık yoktur" derdi. Bir gün Azîz Sultân, Mehmed Efendi hazretlerine "erce mi, konuşalım, yoksa oyuncakca mı?" buyurmuş. Mehmed

Efendi şaşırmışlar, cevâp verememişler. Bunun üzerine Azîz Sultân: "Erce demek, akıl, mantık dâiresinde dünyâ işlerini konuşmak demektir. Hak, hakîkat konuşması ise oyuncakcadır" buyurmuşlar.

Bir Bektâşî babasının Bosnevî Azîz'e intisâbı. (Cuma Baba vak'ası)

Taşı nûr, toprağı nûr, kâmil ölmez, kaptan kaba boşalır.

Bektâşî babası şeyhiyle berâber Bağdâd'a giderken [81] Fırat nehrinde balık tutuyorlarmış. O aralık zihninden şöyle geçirmiş: "Şeyhim ihtiyâr, ölürse ben ne yaparım. Kime intisâb ederim?" diye düşünmüş. Balığı pişirip yerlerken Bektâşi şeyhi mürîdine: "Kâmil ölmez, kabtan kaba boşalır. Sen bu kelâmı kimin ağzından işitirsen, onun eteğine yapış" demiş. Bir müddet sonra, Bektâşi şeyhi göçmüşler. Bektâşi dervîşi müteessirâne diyâr diyâr dolaşırken, Bosnevî Azîz'e rastlamışlar. Bu zâttan aynı kelâmı işitince, derhâl intisâb etmişler.

Bosnevî Azîz Kuşadalı Azîz'e intisâb edince tekkesini ve bütün mürîdlerini bırakıp şeyhine hizmete başlamışlar. Bosnevî Azîz, pek çok mürîdleri olduğu halde kendisinde dâimâ bir noksanlık görürmüş. Bir gün Kuşadalı [82] Azîz'in huzûrlarına girince, kendisine bir fincan kahve getirmişler. Bosnevî Azîz fincana bakmış, Kuşadalı; kendine bakmış, Kuşadalı; nereye baksa Kuşadalı'yı görmüş. O anda Bosnevî Azîz'e bir hâl olmuş, düşüp bayılmışlar. Kuşadalı ellerinden tutup kaldırınca, Bosnevî Azîz kendisine gelmiş. O vakit Kuşadalı Azîz: "İşte sana elli yaşında öleceksin dedikleri, bu ölümdü. Yani benliğinin ölmesidir. Bu fenâ fi'ş-şeyh mertebesidir. Sen bundan sonra uzun müddet yaşayacaksın" buyurmuşlar.

Bursalı kaynakçı, rü'yâsında Eşrefoğlu'nu görmüş; "Git, Bâyezid'de Ahmed Tâhir Efendi'yi bul, O'na intisâb et" demiş. Kâbiliyetli bir genç, buyurdular. [83] Sümer Ahmed için de, bir türlü başımdan atamadım, şimdi de Ahmed Amiş Efendi'yi rahatsız ediyor, diye iltifatta bulundular.

"Mükevvenât bir libâstır, kâmil onun ruhudur", buyurdular.

Birinci Dünya Harbi'nde Hoca Efendi hazretleri, [Sivas] Suşehrinde kādı imiş. İstanbul'a gelmek için Mehmed Efendi hazretlerine bir kaç defa mektup yazmışlar. Mehmed Efendi hazretleri nihâyet cevâb vermişler. Senin orada ma'nevî vazîfen var, gelemezsin, demişler. Düşman gelirse kaçmak için Hoca Efendi hazretleri bir at alıp, bir buçuk sene beslemişler. Rus yaklaşınca binip kaçacaklarmış. Fakat Ruslar, [84] Erzincan'a kadar gelmişler. Oradan öteye bir adım bile atamamışlar. Geri dönüp, gitmişler. "Bizi orada hudud bekçisi tâyîn etmişler. Belki Evkāf müdîri Mustafa Bey'in de Erzurum'a gitmesinde bir mânevi vazîfe vardır. O vakit mutlakā gitmesi lâzım gelir", buyurdular.

[85] 30 Mart 1948 Salı

Muallim Ali Bey, Mühendis Ahmed ve Fikret, Sümer Ahmed, Ali bey, Niyâzi Bey, beñ.

Evliyâullâhda mertebeler vardır. Ebrâr, şerîat ve ibâdet ile olur. Mukarrabîn, şeyh ile olur. Ehlullâh, şeyh-i kâmil ile olur.

Peygamberimiz Efendimiz'in [sallallâhu aleyhi ve sellem] nefsi, kâmilden kâmile geçerek en son, Azîz Sultânımız Ahmed Amiş Efendi hazretlerine gelmiştir. Buna mâye, mâye-i Resûlullâh denir.

[86] 13 Nisan 1948 Salı gecesi

Mühendis Besim ve Fikret Bey, Sümer Ahmed Bey, Ali bey, Trenci Nâfiz, ben.

Efendi hazretleri:

- Fikret, rü'yâ görmüyor musun?
- Çok görüyorum, Efendim.
- Niçin söylemiyorsun?
- Müsâid vakit bulamıyorum Efendim.
- Şimdi vakit müsâid söyle bakalım, demeleri üzerine Fikret bir kaç tâne çok güzel rü'yâ anlattı. Efendi hazretleri çok beğendiler.

Sonra "Ali bey de eskiden güzel rü'yâlar görürdü. Şimdi yok mu?" deyince, Ali de iki rü'yâ anlattı. Birisinde Efendi hazretleri, "Ali'ye Ramazân'da ilâhî inkişâf olacak", buyurmuşlar.

[87] Efendi hazretleri, "Allah'ın Ramazân'ı çok, hangi Ramazân'dır? Sormadın mı?" buyurdular. Ali de, "sormadım Efendim" dedi. Bunun üzerine Efendi hazretleri, şeker şirketinde çalışan Câvidân isminde bir kızdan bahsettiler. Bu kız çok güzel rü'yâlar görür ve Azîz Sultân'ı da sık sık görürmüş. Yine bir gün Azîz Sultân Câvidân'a, rü'yâsında Peygamberimiz Efendimiz'i [sallâllâhu aleyhi ve sellem] de göstermişler, deyince Nâfiz: "Efendim, bâzı insanlar istedikleri zaman rü'yâ görüyorlar. Meselâ Göztepeli dedenin oğlu Mazlum da böyle. Sık sık güzel rü'yâlar görüyor" deyince, Hoca Efendi hazretleri: "filan görüyor, ben yine göremiyorum. Filan zât şu vaziyette, şu mertebede, ben yine değilim diye hiç düşünme, tevekkül ile boynunu bük, bekle. [88] Bu yola gir, muhabbetini artır, ötesini düşünme. Herkesin tecellîsi başka başkadır. Kimi aşkta terakkî eder, kimi irfânda, kimi ma'rifette, kimi tasarrufda, kimi de tahkîkde ilerler. Onun için böyle şeyler düşünmemeli" buyurdular.

Efendi hazretleri, Azîz Sultân'ın huzûrlarına ilk defâ girdiklerinde ellerini öpmüşler. Azîz Sultân, ellerinin içini çevirip mübârek avuçlarını da öpdürdükten sonra, Hoca Efendimizin ellerini sıkı sıkı tutup, sen benim hocam ol, ben de senin mollan olayım, beni okut, buyurmuşlar. Hoca Efendi sıkılmışlar, hiç cevâb vermemişler. Azîz Sultân, bunun üzerine tekrâr elini sallayarak daha sert bir lisanla aynı şeyi tekrarlamışlar. Bu sefer Hoca Efendi hazretleri; olur Efendim [89] demişler. O vakit bir şey anlamamıştım. Sonra anladım, buyurdular.

Zamânında yerlerde, göklerde, meleklerde, feleklerde Azîz Sultân'dan büyük kimse yoktu.

Kâinatta ne görüyorsan Hakk'ın aynıdır, gayrı değildir. Yâni dünyada Hak'dan gayrı bir şey yoktur. Fakat bunlara Hak da diyemeyiz. Hakk'ın zuhûrudur, yoksa kendisi değildir.

İşte dervîşlik budur, vahdettir, vahdet-i vücûttur. Bunu böyle bildikten sonra ve böyle gördükten sonra fenâlık yapmağa, yalan söylemeğe, cân yakmağa, bir kimseye tokat atmağa imkân mı var? Karıncayı bile Hak olarak görür. İşte dervîşlikten gâye, dervîşliğin esâsı budur.

[90] Azîz Sultân buyurmuşlar: "Üç şeyhe hizmet ettim. Şeyhe hizmet çok güçtür. 1. Ömer Halvetî, 2. Bosnevî Azîz (Hammâmî Tevfîk Efendi) 3. Niğdeli Bekir Efendi.

Azîz Sultân, Bekir Efendi için -ağzını şapırdatarak- çok tatlı idi, şeker gibi idi, dermiş. Bekir Efendi ümmî imişler. Azîz Sultân Tırnova'da bir gece, şeyhi Ömer Halvetî hazretlerinin dergâhında imişler. Sohbetten sonra bütün mürîdler dağılmışlar. Azîz Sultân'ın evleri uzak olduğundan o gece dergâhta kalmışlar. Herkes çekilip odada yalnız kalınca mangalın ateşini eşivermiş. Kapıdan sarı cübbeli bir zât zuhûr etmiş, sağ elini ileri uzatarak ve şehâdet parmağıyla da işâret ederek üç [91] defâ: "onlardan sana selâm olsun, onlardan sana selâm olsun, onlardan sana selâm olsun" deyip gâib olmuşlar. O akşamki sohbette Ömer Halvetî hazretleri, Hammâmî Azîz hazretlerinin sitâyişlerinde, medhiyelerinde bulunmuşlar.

Sabah olunca akşamki bu hâli Azîz Sultân, şeyhi Ömer Halvetî hazretlerine arzetmişler. Bunun üzerine Ömer Halvetî, İstanbul'u, gidip ziyâret artık sana farz oldu, buyurmuşlar. Onbeş günlük izinle Azîz Sultân hemen İstanbul'u teşrîf etmişler. Zeyrek'teki hânelerinde Hammâmî Azîz'i ziyâret etmişler. O, Tırnova'da zuhûr ettikleri akşamki gibi, Hammâmî Azîz ayakta ve sağ eliyle aynı işâreti yapmak sûretiyle onlardan sana selâm olsun diye [92] üç kere tekrâr etmişler. Azîz Sultân on beş gün kalıp tekrâr Tırnova'ya dönmüşler.

Azîz Sultân tevhîdi şöyle ta'rîf buyurmuşlar: "Cemî-i mevcûdât Hakk'ın zuhûrudur. Şuûnât-ı ilâhiyye, irâde-i zâtiyyedendir. Allah, hadd-i zâtında ekberdir. Ezelde hilkat yoktur, zuhûr vardır."

Sevgili Âli Bey oğlumuz,

Beyefendi sana geliyor, ammâ sen de Fâik gibi döndürmeyesin hâ. Görelim Âli Bey. Mahsûs selâm eder, gözlerinizden öper, gönül bayramlarına nâil olmanı niyâz eder, peder-i âlînize de hürmetler ve teşekkürlerimi iblâğ etmenizi ricâ ederim. Âlî olagör, kalma sakın süflîde aslın bulagör, kalma sakın fer'inde. Anla, anla, anla.

25.10.1948 Ahmed Tâhir

[93] 01 Mayıs 1948 Cumartesi

Azîz Sultân'ın kelâm-ı âlîleri: "İleri gitme, geri kalma, âdet etme, âdeti bozma."

Kuşadalı Azîz'in kelâm-ı kudsîleri: "Bulmaları, bilmeleri, olmaları." Yâni mürşid-i kâmili bulmak, onun hakîkatini bilmek, ve onun gibi olmak.

22 Teşrîn-i Sânî [Kasım]1948 Pazartesi, saat: 17:00.

Bâzı kimseler Azîz Sultân'ı melâmî ve Nûrü'l-Arabî hazretlerinin halîfesi zannederler. Bu rivâyet Azîz Sultân'ın, Nûrü'l-Arabî hazretlerine mülâkî olup görüşmüş olmalarından çıkmıştır.

[94] Halbuki Azîz Sultân, Nûrü'l-Arabî'nin ne halîfesi, ne de melâmîdirler. Nûrü'l-Arabî hazretleri, Azîz Sultân'dan daha evvel Usturumça'da (Manastır) vefât etmiştir, buyurdular Hoca Efendi hazretleri.

14 Kânûn-i Sânî 1948 Salı

İzmit'ten Ömer Efendi'nin, "Nişandan vaz geçtik" diye telgraf[ını] aldıktan sonra, Fâik'den de bir mektup almıştım; git, Hoca Efendi hazretlerinden müsâade al. Ben gidip, Ömer Efendi ile görüşeyim. İş bu vazîyete [95] gelmişken bozulmasın. Her halde arada bir anlaşamamazlık var, onu halledeyim, diyordu. Bunu Efendi hazretlerine arzettim: "Hayırlısı Allah'tan, biraz bekleyelim bakalım. Tecelliyât-ı ilâhiyye ne gösterecek, nasıl olsa sen bu sene evleneceksin, seninki kolay, Mehmed Bey'in ki güç." Ellerini öpüp ayrılırken de, "üzülme nasıl olsa bu sene evleneceksin" buyurdular.

21 Kânûn-ı Evvel 1948 Salı, saat: 20.00

İmâm Ziyâ Bey, Hüseyin, Yusuf, Niyâzi, Ahmed ve ben. Hüseyin Bey, "Niyâzi Bey'in birâderi Beytullâh Bey, ellerinizden öptü" deyince, Efendi Hazretleri, "Ali

Rızâ Bey çocuklarına ne güzel isimler takmış. Beytullâh, çok [96] hoşuma gidiyor. Zâten herkes beytullâhtır. Allah, yeri, göğü, kâinâtı yaratınca kendi için de insanı yaratmıştır. İnsanın kalbi beytullâhtır. Fakat insanlar bunu bilmezler. Bunu bilmek için yedi iklimi, onsekiz bin âlemi kat' etmek lâzımdır."

"Azîz Sultân, Nûrü'l-Arabî hazretleriyle bir defa görüşmüşlerdir. Karpuz zamanı imiş. Nûrü'l-Arabî, karpuz yiyorlarmış. Azîz Sultân'a karpuzun ortasından yedirmişler. Nûrü'l-Arabî hazretleri mürîdânına, benden sonra mürşid-i kâmil ararsanız Ahmed Amiş Efendi'dir, buyurmuşlar. Nûrü'l-Arabî hazretleri göçünce mürîdânından çoğu Azîz Sultân'a gelmişlerdir. Bundan dolayı Azîz Sultân'a melâmî derler. Halbuki melâmîlikle hiçbir alâkaları yoktur. Yalnız görüşmüşlerdir. [97] Evlenmek sülûk için de lâzımdır. Çünkü ne de olsa insan nefse hâkim olamaz, güçtür" buyurdular.

28 Kânûn-ı evvel 1948 Salı, saat: 20.00

"Vücûd-i mecâzîyi, vücûd-i hakîkîye kalb etmek lâzımdır. İşte tarîkatlar, sülûk bunun içindir. Bu kendi kendine olmaz. Bir şeyh, bir hoca, bir üstâd lâzımdır. Yalnız başına namaz kılan, oruç tutan, ibâdet eden cennete gider. Fakat mün'ime gidemez. Muhakkak bir mürşid lâzımdır. Mürşid insanı vücûd-ı mecâzîden vücûd-i hakîkîye götürür. O zaman insanın sıfatları değişir. Gözü başka türlü [98] görür, meselâ Konya'daki insanı görür, kulağı ne konuştuğunu işitir. İrâdesi başkalaşır. Vücûd-i mecâzîde yalnız hükmü kendine geçer. Kalkar, yürür, istediği yere gider. Fazla bir şey yapamaz. Fakat vücûd-i hakîkîye nâil olunca, meselâ, "falan kimse buraya gelsin" dese, hemen o zât derhâl kalkar gelir. Bunun için de namazı terk etmemeli. Çok zikir etmeli, *lâ ilâhe illallâh, sübhanallâh, estağfirullâh*. Evvelâ dil zikir ede ede sonra kalb zikre başlar, daha sonra bütün vücûd zikreder.

Zikr-i lisânî, zikr-i kalbî, zikr-i vücûdî. Zikir, aşkı tahsîl eder. Aşk da Hakk'ı tahsîl eder. Zikir ede ede, aşk hâsıl olur, aşkdan da Hak hâsıl olur. İnsan hiçbir zaman Allah [99] olmaz, olamaz. Yalnız insanda Allah'ın sıfatları tecellî eder. Meselâ, demir ateşte dura dura kızarır ve tıpkı ateş gibi yakar. Fakat ateş değildir. Ateşten çıkıp da soğursa yakmaz. Yâni, ateşte durduğu müddetçe yakar. İnsan da böyledir. Hak'da olduğu müddetçe, her şeyi yakar. İdrâki büyüktür. Fakat Hak'tan ayrılınca âciz olur, hiçbir şeye hükmü geçmez.

Evlilik mâneviyâtı takviye eder, yükseltir. Evlilikte insan nefse hâkim olur. Onun için sülûkda da evlilik iyidir, şarttır."

"İzmit'ten ne haber?" buyurdular. "Yeni bir haber yok Efendim" dedim. "Hakkında hayırlısı olur inşâallah. Aceleye lüzûm yok. Bekleyelim. Nasıl olsa sana biz bu-

lacağız. Fakat itirâz etmemeli. Aynen kabûl [100] etmeli," dediler. Ben de başımla tasdîk işâreti yapdım, kalbimle de tabî, dedim.

İnsan alacağı kadında şerîatin istediği evsâfı aramalı. Âilesi, soyu ve sopu temiz, asîl olmalı. Kendisi abdestinde, namazında sâliha, zâhide bir kadın olmalı. Başka bir şey aramamalı.

[101] 11.01.1949 Salı, saat: 20.00 Beylerbeyi

(Dişçi) Hâzım Bey bir rü'yâ görmüş. Bir gün Beylerbeyi Câmii'nin karşısındaki Hâlid'in kahvesinde Hoca Efendi hazretleri otururken, Hâzım Bey gelmiş ve "dün gece tuhaf ve dehşet verici bir rü'yâ gördüm. Çok acâib bir şey. Bir ma'nâ veremedim" demiş ve el'ân o rü'yânın te'sîri altında titremekte imiş. Hoca Efendi hazretleri, anlat bakalım demiş.

- Efendim büyük bir meydanlık, dört tarafı yüksekmiş bu meydanlığın. Fakat öyle dağ gibi pek yüksek olmayıp tepeler şeklinde imiş. O tepelerde çepeçevre [102] müdhiş bir insan kalabalığı varmış. Âdetâ üstüste yığılmışbir vaziyette imişler. Meydanda yeşil ve beyaz sarıklı nûrânî zâtlar belirmeğe başlamış, bunlar ikiyüz, üçyüz kadar imişler. Anladığıma göre bunlar, enbiyâ ve evliyâ rütbesinde zâtlarmış.

[104] 04.01.1949, Salı

Bütün ehlullâh iki ayağa basarak yükselmişler. Bunlar da şehvet, gazaptır. İrfân Allah'ı bilmektir. Bu da tefekkür, zikir, râbıta ve ibâdetle olur. Dışarıda iken içinizden zikir edin. İşiniz bitip de eve dönünce ibâdet edin, namaz kılın, zikredin, tefekkür edin, kendini dışarı düşün. Tefekkür de ibâdettir. Râbıta edin. Böylelikle kalpteki perde yırtılır, kalkar. O vakit hakîkat, sırr-ı ilâhî münkeşif olur. Bu şehvet ve gazabı evlilik öldürmeğe çok yardım eder. Dünyada tek bir şey yoktur. Cemâdât bile çifttir. Meselâ bakırın erkeği ve dişisi vardır. Onun için muhakkak evlenmek lâzımdır.

[105] 18.01.1949 Salı, saat: 20.00

"Yarım hekim candan, yarım hoca dinden, yarım şeyh imândan eder" buyurdular.

İlme'l-yakîn, bir şeyi okuyarak, işiterek, duyarak bilmek. Ayne'l-yakîn, müşâhede ederek, keşfen, kalp gözüyle görerek bilmek. Hakka'l-yakîn, olarak bilmek. (Burada bir şeyi yerine kendini de diyebiliriz.)

Bir mürşid-i kâmili bulmak güçtür, bulduktan sonra onun hakîkatini anlamak, görmek, bilmek daha güçtür. Onun gibi olmak ise en güçtür.

Kuşadalı hazretleri *Mektûbât*'ında dâimâ "bulmaları, bilmeleri, olmaları", buyururlarmış. [106] Meselâ, Mekke-i Mükerreme'yi okuduğumuz, işittiğimiz için ezbere biliriz. Bu ilme'l-yakîndir. Kalkıp, Mekke'ye gidip dışından görsek, bu da ayne'l-yakîndir. Bir de tamâmen içine girsek, bu da Hakka'l-yakîndir.

[107] 01.02.1949 Salı, saat: 20.00.

Efendi hazretleri, huzûrlarında olan Demiryollarından Ahmed Necâtî Efendi'ye, "Sen dervîş ne demektir, bilir misin?" diye sordular. "bilmeyorum Efendim" diye cevâb verdi. Bunun üzerine Efendi hazretleri îzâha başladılar:

Nûr-ı îmân bir insanın kalbini istilâ etmişse, ona mü'min, müslümân denir. Eğer nûr-ı îmân bütün azâlarını istilâ edip tırnaklarından dışarı taşmış ise ona da dervîş denir. Eğer bu nûr-ı îmân nûr-ı Hakk'la birleşirse, iltisâk peydâ ederse ona da velî, evliyâ denir.

Dervîşin cesedi çürümez. Çünkü bütün vücûdunu, vücûdunun kıllarını dahî nûr-ı îmân istilâ etmiştir. [108] Nûr-ı îmân ise çürümez. Dolayısıyla vücûd da çürümez. Nûr-ı îmânı, nûr-ı Hak'la birleşenler kabirlerinde bile yatmazlar.

Müezzin, imâm, ulemâ, hamele-i Kur'ân'ın da cesedleri çürümez. Fakat hasbeten-lillâh olmak şartıyla.

Hazret-i Ömer'in (radiyallâhu anh) vefâtlarından altmış-yetmiş sene sonra Peygamberimiz Efendimiz'in [sallâllâhu aleyhi ve sellem] türbe-i şerîfelerinin duvarı ta'mîr olunuyormuş. Bir ayak zuhûr etmiş. Ayağın üstünde tırnakları ve tüyleri de çürümemiş. Bunu gören sahâbe-i kirâm efendilerimiz, Resûl-i ekremin mübârek ayakları göründü diye telâş etmişler. Herkes gelmiş görmüş, bir karar verememiş. Nihâyet Hazret-i Ömer [radiyallâhu anh] Efendimiz'in köleleri görünce, derhâl Hazret-i Ömer'in ayağı olduğunu anlamış. Alâmetiyle tarîf etmiş. Şu alâmeti vardır diye göstermiş. [109] Torunlarını da getirmişler. Onlar da ayağın Hazret-i Ömer Efendimiz'e âid olduğunu söylemişler.

Adamın biri fâsık, fâcir imiş; içki, işret yaparmış. Vefâtında, câiz değildir diye namazını dahi kılmamışlar. O akşam cenâze namazını kılmak istemeyenler rüyâlarında görmüşler ki, Cenâb-ı Hak, o zâta mağfiret etmiş. Sebebini sormuşlar. O adam, sağlığında evinin bağçesinde bir yalak yaptırmış. Oraya dâimâ su doldururmuş. Bütün hayvanlar oradan su içerlermiş. İşte mahlûkāta karşı bu iyiliğinden Allah onu afvetmiş. İnsanlara, hayvanlara, taşlara, ağaçlara iyilik yapmak lâzımdır. Esâsen bütün enbiyânın sünnet-i şerîfeleri bu üç şeyde telhîs edilmiştir: [110] Mahlûkāta iyilik, Allah'a muhabbet, huşû' ile ibâdet.

Hazret-i Ömer (radiyallâhu anh) vefât ettikte, münker nekir melekleri gelmişler. Suâl etmek üzere imişler. Cenâb-ı Hak diğer meleklerini göndermiş. Bunlar, münker nekir meleklerine hitâben şöyle demişler: Hazret-i Ömer'e suâl sormayın. Çünkü o hayatta iken bir küçük çocuğun elinde bir serçe kuşu gördü. Çocuk kuşu kesmek üzere iken çocuğu para ile ikna' ederek kuşu âzâd etmiş. Onun için buna suâl sormayın.

Bitlisli Müştâk Baba'nın matbu' divânında yüz sene evvel Ankara'nın merkez-i hükümet olacağını söylemiş.[23] İşte nûr-i îmânın görmesi yâni nûr-i [111] îmân gözün tabiî görmesine inzimâm edince yüz sene sonrasını görür. Nûr-i îmân kulağı da istilâ edince oturduğu yerde semâvâtı bile dinler. Halbuki bizler yalnız bu odada konuşulanları işitebiliriz, dinleyebiliriz.

Efendi hazretleri, mühendis Ahmed Bey'den Ankara'daki mühendis Fikret Bey'i sordular. İşi ne oldu, dediler. (Herhalde İstanbul'a nakil işi olacak). "Çok kat'î yazmıştı. Fakat sonuç çıkmadı. Gâliba çok sevindi", buyurdular. "Dervîşlikde sevinmek olmaz. Gelene sevinmeyecek, gidene de yerinmeyecek. Bir işin olmasıyla olmaması müsâvî olacak. Kolay iş değil, değil mi? Meselâ insanın maâşı artsa fenâ mı? Bir çocuğu dünyâya gelse [112] sevinilmez mi? Bunlara müslüman sevinir. Fakat dervîş sevinmez," buyurdular.

08.02.1949 Salı, saat: 20.00

İmâm Ziyâ, Sümer Ahmed, Mühendis Ahmed ve Besim, Vahyi Bey'in kâimpederi Abdullâh Bey, Hüseyin Bey'in oğlu Sâim, Trenci Yusuf ve Nâfiz, Yüzbaşı Dr. Hamdi Bey ve fakîr.

23 Müştâk Baba'nın şiiri:

Me'vâ-yı nâzenîne kim elf olursa efser / Lâ-büdd olur o me'va İslâmbol ile hemser
Nûn ve'l- kalem başından alınsa nun-ı Yunus / Aldıkda harf-i diger olur bu remz ızhâr
Miftâh-ı sûre-i Kâf ser-had-i kaf tâ kaf / Munzamm olunmak ister Râ-yı Resûl-i Peyamber
Hây-ı Hû ile âhir maksud oldu zâhir / Beyt-i veliyyü'l-ekrem El-hâc Abd-i ekber
Ey pâdişâh-ı fehhâm Sultân Hacı Bayrâm / Revhân ister ikrâm-ı Müştâk-ı abd-i çâker

(Elf=1000, güzeller beldesinin başına efser (tâc) olursa, o belde İstanbul'dan farksız bir hâle gelir. Yunus sûresi'ndeki nûn ve Kaf Suresi'ndeki kaf harfleri alınırsa, remzi izhar olur. Resul'ün, ra harfi de ilâve olunmak ister ve Hây-ı Hû sözündeki he harfi ile kasdedilen mana ortaya çıkar. Ey anlayışlıların padişâhı Sultân Hacı Bayram! Senin bulunduğun o güzel belde, bu kıymetsiz kul Müştâk'tan ferahlık istiyor!)
Ebced değeri 341 olan ve manası tac demek olan efsere, elf=1000 sayısının ilâvesiyle, Ankara'nın başkent olduğu 1341 Hicri tarihi ortay çıkar. (*Divân-ı Müştâk Baba*, İstanbul, 1264 s. 30). Bu remizleri Konyalı Vehbi Efendi halletmiştir. Ahmet Doğan, *Şeyh Müştâk*, *DİA*, XXXIX, 64-65.

Azîz Sultân'ın zamânında tam olmuş, işlerini bitirmiş en ileri mürîdleri Şemseddîn Paşa, Azîz Sultân'ın dâmâdları Hasan Efendi, [113] ve Mehmed Efendi hazretleri idi. Yarım olanlar ve mübtedîler de vardı.

Kütüphânede ihvândan bir kapıcı, Mehmed Efendi vardı. Azîz Sultân'ın huzûrlarına devâm ederdi. Bir gün keşifden sohbet buyuruyorlarmış. Bir aralık Azîz Sultân:

- Mehmed, şimdi senin keşfini açıvereyim mi?

- Açarsanız ne olacak?

- Herifi umumhânede, şuracıkda gözünün önünde imiş gibi göreceksin diye buyurunca, Mehmed Efendi:

- İstemem Efendim, istemem diye bağırmış. Hoca Efendi hazretleri:

- Yâ, kolay iş değil. İnsan müdhiş yorulur. Gece uyku bile uyuyamaz, buyurdular.

[114] Efendi hazretleri buyurdular: "Kıyâmette Cenâb-ı Hak, insanları ve bütün mahlûkātı muhtelif kuvvetlerle imhâ edecek. Bâzı yerlerde şiddetli zelzeleler olacak, insanlar ve memleketler helâk olup, toprak altına gömülecek. Dünyânın şirâzesi bozulacak. Bâzı yerlerde, bâ-husūs Suriye ve Arabistân taraflarında sular, seller, nehirler taşıp insanları, mahlûkātı boğacak, şehirleri harâb edecek. Bâzı yerlerde rüzgâr ile helâk edecek. Kalanları da İsrâfil (aleyhisselâm) sûrunu üfleyecek. Bu kime değerse derhâl düşüp, ölecek. Hiçbir canlı mahlûk kalmayacak. Fakat daha kıyâmete vakit var. Altmış sene kadar cemâl tecellîsi var. Sonra kırk sene kadar yine karışacak. Ondan sonra Mehdî çıkacak. Daha sonra kıyâmet alâmetleri başlayacak. Yâni kıyâmete daha ikiyüz [115] sene kadar bir zaman var."

Hazret-i Ali [kerremallâhu vechehû], Peygamberimiz Efendimiz'e [sallâllâhu aleyhi ve sellem] sormuşlar: "Allah'a en kısa yoldan vâsıl olmak için ne yapmalı?" Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem] de "Lâ ilâhe illallâh demeli" buyurmuş ve Hazret-i Ali'yi diz çöktürmüş kendileri de çöküp, diz dize vermişler. Ve berâber *lâ ilâhe ilallâh* demişler. Peygamberimiz Efendimiz [sallâllâhu aleyhi ve sellem], *lâ ilâhe ilallâh*'ı Hazret-i Ali'nin ağızlarına üflemişler. İşte buna aşk-ı Muhammedî derler. Bu aşk-ı Muhammedî, Hazret-i Ali'den vâris-i Muhammed'lere geçe geçe en nihâyet Pîr-i destgîrimiz Ahmed Amiş Efendi hazretlerine gelmişler. Azîz Sultân Rumeli şîvesiyle buyururlarmış: "Te aşk-ı Muhammedî, neş'e-i Muhammedî budur işte. Son zamanlarda bu neş'e-i Muhammedî yalnız Halvetîler'de biraz da Kādîrîler'de kaldı" buyurmuşlar.

[116] Abdülkādir hazretleri altı yaşlarında iken pederleri, kendi şeyhi Ebü'l-Vefâ

hazretlerine götürüp, elini öptürmek istemiş. Ebü'l-Vefâ hazretleri mânâda, Peygamberimiz Efendimiz'i [sallâllâhu aleyhi ve sellem] görmüşler. "Çık, vaaz ver" buyurmuşlar. "Yâ Resûlallâh, Arapça bilmem, nasıl vaaz vereyim?" "Verirsin" buyurmuşlar. Ebü'l-Vefâ hazretleri kürt imişler. "Gece kürt olarak yattım, sabahleyin kalkınca gâyet mükemmel Arapça konuşuyordum" demişler. Ve câmide kürsüye çıkı, Arapça vaaz vermişler. Vaazdan indikten sonra Abdülkâdir hazretlerinin pederi ellerini öpmüşler, oğluna da öptürmüşler. Ebü'l-Vefâ hazretleri çocuğu sevmişler, okşamışlar, iltifât etmişler. İleride kutub olacağını tebşîr etmişler. Ve o vakit [117] kendisini unutmayıp, hatırlamasını söylemişler. "Herkesin horozu öter ve sonra susar. Fakat bunun horozu kıyâmete kadar ötecektir" buyurmuşlar.

Abdülkâdir hazretlerinin pederleri, Ebü'l-Vefâ hazretlerinin elini öpmüşler, çocuğuna da himmet etmelerini ve kabûl buyurmalarını recâ ve istirhâm etmişler. Ebü'l-Vefâ hazretleri "Hayır olamaz, çünkü, onun alnında Mârûf-ı Kerhî[24] yazılı. Bu feyzini o zâttan alacak. Mürşidi, şeyhi o olacak, ben karışmam" demiş, buyurdular.

Hoca Efendi hazretleri, "sonradan hiçbir şey olmaz. Herşey evvelden kararlaşmış, olmuş, bitmiştir. Bunu da Ali'nin Sâmi Bey'den emâneti aldı mı, sözü üzerine söyledim" buyurdular. Efendi hazretleri bana şöyle sordular: "Ali Bey, Ankara'da Sâmi Bey'den emâneti almış mı?" [118] Ben de; "Efendim sordum, ama bir şey söylemedi. Yalnız gülümsedi" dedim. Bunun üzerine yukarıdaki hikâyeyi anlattılar.

14.02.1949 Pazartesi

Efendi Hazretleri, Mehmed Bey, Hüsnü Bey, Bursalı Muallim Fehâmeddin Bey, Âlî, Latîf Efendi, ben.

Kelâm-ı âlîleri: Sâmi bey, Azîz Sultân'ın dâmâdları Hasan Efendi ile Şemseddîn Paşa'yı çok takdîr eder. Hasan Efendi âlim bir zât imiş. Dersiâm imişler. Meşîhatta da vazîfeleri varmış. Azîz Sultân mürîdleri ile sohbette iken, "şimdi Hasan meşîhatten [119] çıktı, geliyor, sohbete o devâm eder" deyip çıkıp gidermiş. Beş dakîka sonra Hasan Efendi gelip, Azîz Sultân'ın yerine otururlar ve nerede bırakmışlar ise oradan sohbete devâm ederlermiş.

Şemseddîn Paşa da çok büyük bir zât imiş. Azîz Sultân, "Şemseddîn beni tam iki sene tecrübe ettikten sonra teslîm oldu", buyurmuşlar.

24 Hâtırâtı kaleme alan kişi dinlerken veya yazarken sehven Ma'rûf-i Kerhî (v. 200/815-6[?]) olarak kaydetmiş olmalıdır. Zira Hz. Abdülkâdir ile Ebü'l-Vefâ (i. 501/1107) arasında geçtiği nakledilen bu konuşmada ismi geçen zât, Şeyh Abdülkâdir Geylânî'nin (v. 561/1165-66) mürşidi Ebû Saîd el-Mahzûmî (Ebû Saîd el-Muharrimî)'dir. Bk. Adalet Çakır, *Abdülkâdir Geylânî ve Kâdirilik*, İstanbul: İsam Yay., 2012, I, 137.

"Hazret-i Resûl-i Ekrem, benden bir defâ Şemseddîn Paşa'yı istedi, sesimi çıkarmadım. İkinci defâ yine istediler, yine sesimi çıkarmadım. Fakat üçüncüde vermezlik edemedim", buyurmuşlar.

[120] 21.02.1949 Pazartesi

Hayırdır inşâallah. Dün gece ma'nâda Efendi hazretlerini gördüm. Ziyâretlerine gidiyorum. Bir asker, Efendi hazretleri'nin boynuna sarılmış, duruyordu. Bekledim. Ayrıldıktan sonra gidip ellerini öptüm. Elimi sıkı sıkı tuttular. Sonra ağlayarak mübârek yüzlerini bana doğru uzattılar. Ben de aynı ağlama ile, mübârek yüzlerini gözlerini öptüm ve bir müddet öyle yüz yüze kaldık. Ayrılırken, Salı gecesi gelelim mi, yoksa rahatsız eder miyiz, dedim. Gelin, diye buyurdular.

22.02.1949 Salı

Biz 21.00'de huzûrdan çıkdıktan sonra, Efendi hazretleri rahatsızlanmışlar.

[121] 23 Ramazân 1368 Çarşamba-20 07 1949

Yüzbaşı Dr. Hamdi Bey'e iftara gittik. Hoca Efendi Hazretleri, Mehmed Bey, Hüsni Bey, Beyamcam, İmâm Ziyâ Bey, Osman Okutan, Hüseyin, Yusuf, Nâfiz, Ahmed Ayhan, Yusuf'un kāimpederi, Hamdi Bey ve fakîr.

Yemekten sonra sohbet esnâsında, Efendi hazretleri şöyle buyurdular: "Halvetîlerde murâkabe filân yoktur. Zikir, muhabbet, şerîat ve râbıta vardır. Kādîrîler tarîk-ı Musâ'ya, Melâmîler tarîk-ı İsâ'ya, diğer tarîkatler de diğer peygamberlerin tarîkatına götürür. Halvetîler de tarîk-ı Muhammediyye'ye götürür. Halvetiyye tarîkı, Şa'bâniyye tarîkı Hazret-i Muhammed'in [sallâllâhu aleyhi ve sellem] bizzât Hazret-i Ali'ye telkîn ettiği tarîkattir. [122] Sultân Reşâd bir gün, Fâtih türbesini ziyâret etmiş. Yanında Şeyhülislâm Hayrullâh Efendi var imiş. Pâdişâh Azîz Sultân'ı gösterip; "bu kim diye" sormuş. Hayrullâh Efendi; "Fâtih türbedârı" demiş. Azîz Sultân, Sultân Reşâd'a işâret edip, biraz oturmasını söylemiş. Pâdişâh bunun üzerine Hayrullâh Efendi'ye bir şey sormuş. Şeyhülislâm ne söyledi ise söylemiş, Pâdişâh da oturmadan gitmiş. Onlar gittikten sonra Azîz Sultân; "eğer otursaydı iyi olacaktı" buyurmuşlar.

Azîz Sultân Naîm Bey'e, "Hatîb Şevket Efendi çok güzel duâ etti. Hoşuma gitti. Benden ona selâm söyle demiş." Hasbünallâh ve ni'me'l-vekîl.

[123] Sultân Vahidüddîn bir evliyâullâh istemiş. Hacı Osmân Efendi'yi getirmişler. Azîz Sultân, "o sadra şifâ bir şey bilmez, keşki seni götürse idiler" diye Mehmed Efendi hazretlerine söylemiş.

15.03.1949 Salı

Efendi hazretleri anlatıyorlar: "Bir Cum'a günü geç kalmışım. Acele abdest alıp, Bâyezid Câmii'nin yan kapısından girdim. O vakitler şimdiki gibi değildi. Cemâat çok kalabalık olurdu. Bir köşede yer bulup namazı kıldım. Namazdan sonra arkamı duvara dayayıp, oturuyordum. Mendilim de yaş olduğu için kurusun diye açıp, önüme yere koymuştum. Bir aralık kendimden geçip uyuyakalmışım. [124] Uyandığım zaman mendilimin içinde paralar gördüm. Saydım on iki, on üç kuruş kadar bir para vardı. Mahcûb oldum. Canım sıkıldı. Paraları aldım. Dışarı çıkıp, bir fakîre verdim. Sonra Mehmed Efendi hazretleri'nin huzûruna gittim. "Ne o hoca geç kaldın?" dedi. Vak'ayı anlattım. "Senin kaderinde dilenmek varmış. Bununla onu atlattılar" buyurdu. "Bizim kaderimizde de dilenmek varmış" buyurdular.

Birisi de bir gecede altmış kere ihtilâm olmuş. Şeyhi sabahleyin demiş ki; "Senin kaderinde altmış kere zinâ etmek varmış. Bununla seni bu zinâlardan atlattılar, kurtardılar" demiş.

"Mehdî'nin çıkmasına daha yüz sene var. [125] İnsan, hâricindeki Mehdî'ye değil kendi içindeki mehdîye bakmalı. Kendi mehdîsini çıkarmalı. İnsanın nefsi deccâldir, rûhu da mehdîdir. Nefsi zinde olursa rûhu ona galebe edemez. Eder ama, etmek istemez. Onun için nefsi öldürüp, deccâli yok etmeli. Böylelikle mehdîyi vücûdunda çıkarmalı. Asıl hüner budur."

Sâcide'nin dedesinin dedesi İzzet Efendi, Kuşadalı Azîz'in mürîdlerindenmiş. Ve büyük bir zâtmış. Vefâtlarında çok sevdiği bir mürîdi sonradan haber almış. Mezarı başına gelip çukura atlamış. Şeyhin mübârek cesedi üzerine kapanmış, ağlayarak yalvarmağa başlamış. "Bir def'a gözünüzü açın da göreyim", demiş. Onun üzerine İzzet Efendi gözlerini [126] açıp mürîdine iltifât etmiş. Ve tekrâr kapamış. Sâmi Bey bunu bildiği için, Doktor Kâmil Bey'e çok kızıyormuş. "O, İzzet Efendi'nin hafîdesinin[25] kadrini bilmedi, onu gücendirdi. Ona selâm vermek câiz değildir. Selâm verse bile almayın", demiş.

12.04.1949 Salı

Kuşadalı Azîz her mektuplarında şöyle yazar imiş:

"Levvâme dest çöpüyle, nefsini döve döve, irâdeni bula bula, ana gözün yok olası duâsına mazhar olasınız." [127] Çerkeşî Mustafa Efendi hazretleri altmış tane kadar halîfe yetiştirmişlerdir. Hoca Efendi hazretleri, "altmış kişiyi Hakk'a vâsıl etmek her mürşidin kârı değildir. Çerkeşî Azîz çok büyük zâttır", buyurdular.

25 Hafîde: Kız torun. [ed.n]

İhvândan Şemseddîn Paşa'nın oğlu Avrupa'da çok sefâhet yapıyor, fazla para sarf ediyormuş. Paşa bir gün Azîz Sultân'ın huzûrunda imişler. Azîz Sultân, Paşa'ya, "Orhan nasıl?" buyurmuşlar. Paşa "Efendim, Avrupa'da çok sefâhet yapıyor, çok para sarf ediyor, üzülüyorum, himmet ve duâ buyurun da Allah ıslâh eylesin" demiş. Azîz Sultân, "Allah'ın ıslâhına dağlar, taşlar, tahammül edemez, hallâc pamuğu gibi atılır. Allah iyilik versin" demiş. [128] Hoca Efendi hazretleri, "Kadınların Allah ıslâh etsin duâsı doğru değildir. Böyle söylememeli, Allah iyilik versin demeli," buyurdular.

Azîz Sultân, her elini öpene "Allah seni sevindirsin" derlermiş.

[129] 06 Ramazân 1368 Pazar - 03 Temmuz 1949, Nuruosmâniye Câmii.
Öğle namazından sonra. Hoca Efendi hazretlerinin va'zlarından notlar:

الم ذلك الكتاب لاريب فيه (Bakara 2/1-2) [Elif lâm mîm. Bu doğruluğu şüphe götürmeyen kitaptır.] sûre-i şerîfini tefsîre başladılar. İlk âyetleri geçen sene söylemişdik. Bu sene de hulâsaten, kısaca söyleyelim. Kur'ân-ı Kerîm'deki elif-lâm-mîm, elif-lâm-râ, kâf-hâ-yâ-ayn-sâd gibi remzler, Allah ile Resûl'ü arasında birer remzdir. Ma'nâsını kimse bilmez. Yalnız Peygamberimiz Efendimiz bilir. Vâkıâ birçok müfessirîn-i kirâm bu remzler için birçok şeyler söylemişler, yazmışlar. Fakat hiçbirisi budur diye kat'î bir şey söylememişlerdir.

İşte öyle bir kitab ki, sıhhatinde hiçbir reyb, [130] şüphe yoktur. Ne söylemiş ise o doğrudur, ne olacak demiş ise o muhakkak olacaktır. O müttakîlere hidâyet eder. Müttakîler ol kimselerdir ki: 1. Gayba îmân edenler, 2. Namazı ikâme edenler. (Namazı ikâme etmek çok güçtür. Öyle derme çatma bir abdestle yasak savmak gibi kılınan namazlar ikâme değil, ifâtedir.[26] Yânî namazı fevt etmektir.) 3. Ve kendilerine ihsân ettiğimiz rızıklardan, nimetlerden fukarâyı infâk edenlerdir. Sana ve senden evvelki peygamberlere inzâl ettiğimiz kitaplara ve âhirete inananların kitabıdır. Rab'leri yalnız bunlara hidâyet edecek, yalnız onlar bahtiyâr olacaktır. Kâfirlere ihtârda bulunmak beyhûdedir. Çünki onlar îmân etmeyeceklerdir.

[131] Allah ile kul arasına kimse giremez. Allah ile kul arasında vâsıta yoktur, demek küfürdür. Hem de eşedd küfürdür. Hiç Allah ile kul arasında vâsıta olmaz olur mu? Her şey vâsıtadır. Güneş, ay, yıldızlar, yağmur, toprak her şey. Allah kul ile bütün muâmelâtı vâsıta ile yapar. Doğrudan doğruya yapmaz. Sonra "Kur'ân-ı Kerîm Araplara nâzil olmuştur, Türkler'e şumûlü yoktur. Kur'ân-ı Kerîm bir çöl kânûnudur" demek de küfürdür. Eski kâfirler başka, şimdiki kâfirler başkadır.

26 İfâte: Elden kaçırma, kaybetme. [ed.n]

Peygamberimiz Efendimiz mi'râca teşrîf edip Cenâb-ı Hak'la buluşup, konuşup, emirler alıp, döndükten sonra bu hâdiseyi, bütün gördüklerini, sehâveti Allah'tan aldığı emirleri bütün ashâbına söyledi. En evvel Hazret-i Ebû Bekir inandı, îmân etti, tasdîk [132] etti. Sonra bütün ashâb-ı kirâm inandılar. Bunu Ebû Cehil ve avenesi duyduğu zaman güldüler, alay ettiler. Ebû Cehil avenesini alıp, Hazret-i Muhammed'in [s.a.v.] yanına geldi. Avucuna birkaç tane taş saklayıp elini yumdu ve Peygamberimiz Efendimiz'e [s.a.v.] doğru uzatarak, "Sen semâvâta çıkdım, gökleri gördüm. Allah'la konuştum, diyorsun. Sen bunları bırak. Göklere çıkamazsın. Bana yerden haber ver. Bil bakalım elimde ne var ve kaç tane var?" Peygamberimiz Efendimiz [s.a.v.] de mukābil bir cevâb sordular: "O elindekini bilmek pek mühim bir şey değil. Sen ister misin, o elindekiler Allah'ın mevcûd olduğunu ve bir olduğunu ve benim kim olduğumu [söylesinler?] Söylerlerse îmân eder misin?" Ebû Cehil, "Sen onları bırak, o güçtür. Sen onu yapamazsın", derken elindeki taşlar (*la ilâhe* [133] *illallâh Muhammedün Resûlullâh*) demeğe başladılar. Bu sadâyı, Ebû Cehil ve bütün avanesi tamamen ve aynen işittiler. Ebû Cehil, hemen elindeki taşları fırlatıp, attı. "Sen ne büyük sihirbâzsın ki, elimdeki taşlara bile te'sîr ettin. Sen bütün sihirbâzların başı olmağa, şâhı olmağa layıksın" dedi ve yine îmân etmedi.

Bütün çocuklar doğuşlarında müslüman olarak doğarlar. Sonra ebeveyni, cemiyet, muhît, mahalle, mekteb, onu hristiyan, yahûdî, nasara yapar. Onun için bu çocuklar âhirette analarının, babalarının yakalarına yapışıp şikâyetçi olacaklar. Biz müslüman olarak doğduk. Ne için bizi doğru yoldan çıkarıp, bâtıl dinlere götürdünüz, [134] diyecekler. Onun için anaların babaların vazîfesi büyük ve mühimdir. Çocuklarına İslamiyeti öğretmeli ve telkîn etmelidir.

3-4 Şevval 1368 - 29-30 Temmuz 1949 Cuma-Cumartesi

Sabaha karşı âlem-i ma'nâda hayırdır inşallâh, elimde bir baston, Beylerbeyi'nden Kuzguncuk'a doğru yaya olarak, yavaş yavaş yürüyorum. Yollar oldukça kalabalık. Bâzı insanlar erkek ve kadın bornozlara sarılmışlar, denizden geliyorlar. Çocuklar ve gençler de atlet-fanilalarıyla Beylerbeyi'ne doğru koşu [135] idmânları yapıyor. Ben bunlara ve sağa sola, baka baka Kuzguncuk'a doğru ilerliyorum. Bir aralık şiddetli bir rüzgâr esmeğe başlıyor. Cepheden estiği için müşkilâtla yürüyebiliyorum. İşte bu rüzgârla mücâdele ettiğim bir sırada önümde birdenbire Hoca Efendi hazretleri peydâ oldular ve fakîre, "Gel şuraya girelim. Bakalım hoşuna gidecek mi, beğenecek misin?" dediler. Bu söyledikleri yer yolun sağ tarafında bir meyhâne imiş. Beraber girdik. Hemen oturdular. Beni de sağ taraflarına aldılar. Çok yakınlarına oturttular. Sol kolumu Efendi hazretlerinin mübarek sağ dizlerinin üzerine koydum. Önümüzdeki manzara gâyet güzeldi. Bana "ne görüyorsun?"

buyurdular. "Gâyet güzel tanzîm edilmiş, çiçeklerle bezenmiş bir bağçe görüyorum" dedim. Bunun [136] üzerine mübârek yüzlerini yüzüme çok yaklaştırarak, kulağıma gâyet tatlı ve neş'eli bir sesle, hiç ara vermeden uzun uzun konuştular. Efendi hazretleri söyledikçe içimde bir ürperme ve sıcaklık duyuyordum. Fakat maalesef bu söylediklerinin çoğunu aklımda tutamadım. Yalnız şu kadarı aklımda kaldı: "Bak bu kadar güzel bir yerde ne lâzım? Yalnız olur mu? Hiç zevki çıkar mı? Muhakkak bir iş, bir hayat arkadaşı lâzım. Onsuz olmaz." Hatta Hz. Ömer ile [ilgili] bir şey söylediler. Onu hatırlayamıyorum. Efendi hazretleri bu şekilde konuşmağa devâm ettikçe, içimde acaba kimi teklîf edecekler diye heyecanlandım. Fakat hiç kimseyi emir buyurmadılar. Söylediklerini bitirdikten sonra mübârek dudaklarını alnıma koydular ve uzun müddet tuttular. Alnımdan doğru bütün [137] vücûduma bir sıcaklık yayılmağa ve vücûdumda ürpermeler hâsıl olmağa başladı. Hoca Efendi hazretlerinin göğüslerine doğru iyice yaslandım ve mütemâdiyen Allah, Allah diye zikir ederken uyandım.

9.9.1949 Cum'a - 16 Zi'l-kāde 1368, Bâyezid

Efendi Hazretleri, Mahmud Bey, Hüsni Bey, Beyamcam, Yusuf Bey, Kırımlı Abdullah Bey'in oğlu Talât, fakîr.

Mehmed Bey Allah kısmet ederse evleniyor. Ben gelince daha oturmadan, Efendi hazretleri: "Mehmed Bey elini çabuk tut da, Bey'e de sıra gelsin, bak bekliyor" [buyurdular.] Ve ara sıra Mehmed Bey'le latîfe ettiler.

[138] - Mehmed Bey, pilav, zerde yapacak mısınız?

- Yapacağım Efendim.
- Ahmed Bey'in evinde yaparız.
- Peki Efendim.
- Size yakın değil mi?
- Evet Efendim.
- Vaniköy'de uğur vardır. Ben orada oturduktan sonra evlendim. Mehmed Bey de orada kaldıktan sonra evlendi. (İsmâil Bey, Ankara'ya gittiği zaman Mehmed Bey evi beklemek için oturmuşdu).

"Bak ortada iki tane misâl var" diye buyurunca, içimden şöyle geçirdim; "öyle ise, ben de oraya gidip, bir hafta kalayım Efendim." Bu temennî zihnimden geçer geçmez, Sultân-ı Cihân Efendimiz hazretleri amcama dönerek; "evlenmek isteyenleri oraya gönderelim." Tebessüm ederek, "yeğeninizi de [139] oraya gönderelim. Gitsin bir hafta otursun", buyurdular. Bu bâriz kerâmetler karşısında îmânım bir kat daha kuvvetli ve böyle bir mürşid-i kâmile mülâkî olmam hasebiyle Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senalar ettim. Elhamdülillâh.

17.8.1949 tarihinde Ali Bey'e, Erzurum'a yazdığım mektubumun sonundaki boş sahîfeye, Hoca Efendi hazretleri de, şu mektubu yazmak lutfunda bulundular. Kendileri söylediler, ben de yeni harflerle yazdım:

20.8.1949 Sevgili evlâdım,

Mahsûs selâm eder, hâtırını sorar, maddî mânevî i'tilânızı[27] Hak'dan niyâz eylerim. Mektûbun [140] geldi. Endîşe edecek bir şey yok. Olmuş olmuş, olacak da olmuş olunca bizim gibi dervîş yolunda bulunanlara temâşâdan başka bir şey düşmez. Şimdi sen orada tenhâ ve uzlet âlemindesin. Zikr ü râbıta ile kapalı yolları açmağa çalış. Buradaki ihvân ve ehibbâ cümleten selâm ederler. Yakında gelip görüşmek nasîb olur inşâallah. Ayrıca mektup yazamadım. Bey'in mektûbuna ilâve ettik, kusura bakma. Gör geç, belle geç, durma geç. Dünyâda Hak senin için murâdını ihsân etsin. Kalb âlemi için de, benim senin için olan murâdsızlığımı versin, olur mu, Ali Bey?

Âli ola gör, kalma sakın süflîde
Aslın bula gör, kalma sakın fer'inde

beytini unutma. Bu senin için evvel âhir bir derstir. [141] Amma fizyoloji dersi değil ha! Tez gel, tez ol, tez bul. Yollarda, dağ başlarında kalmayasın. Eşkıyâya da kendini soydurma. Gönlündeki râbıta servetini kasada iyi sakla.

Es-selâmu aleyküm ve rahmetullâh.

Fakîr Ahmed Tâhir

14 Muharrem 1369 Cumartesi - 5 Kasım 1949

Saat 16.00'da Ali Bey'le beraber amcamda otururken, Hoca Efendi Hazretleri'yle diğer beyamcam teşrîf ettiler. Arkadan da bâzıları geldiler. Efendi hazretleri, sohbetleri esnasında Kuşadalı Azîz'in, Beypazarlı Ali Efendi'ye sûret-i intisâbını anlattılar. [142] Kuşadalı Azîz, bir arkadaşıyla beraber bir hocadan tefsîr dersi alıyorlarmış. Derslerini birlikte çalışırlarken, Kuşadalı Azîz'in arkadaşı hocalarının söylemediği ve kitaplarda yazılı olmayan bâzı şeyler söylemiş. Kuşadalı Azîz merak etmiş sormuş, "sen bunları nereden biliyorsun, nereden öğreniyorsun?" deyince, "ben bir zâta gidiyorum, o söylüyor, ondan öğreniyorum" demiş. Bunun üzerine Kuşadalı Azîz, "beni de o zâta götür" demiş. Beraber gitmişler. Kapıdan girerlerken Beypazarlı Azîz, "ben Allah'dan bir istedim, iki gönderdi" buyurmuşlar. Talebeler oturmuş, o günkü dersi *innâ enzelnâhu* sûresi imiş. Beypazarlı Azîz, tefsîr buyurmuşlar, anlatmışlar. Bu zâhîri ma'nâsıdır. Bunun bir de hakîkati, hakî-

27 İ'tilâ: Yüksek mertebelere çıkma, yücelme. [ed.n.]

kat cephesi var, deyip, ayağa kalkmışlar. Şöyle bir ırgalanmışlar. [143] Bastıkları yer, oda, etraf, her yer, sallanmağa başlamış. Bu vak'a üzerine Kuşadalı Azîz derhal Beypazarlı Azîz'e intisâb etmişler.

Hoca Efendi hazretleri: "Herhangi bir müslüman da, bir ehl-i takvâ da kerâmet gösterir" buyurdular. (Bunu, Ali Bey'in Erzurum müftüsünün zelzele olmadan evvel zelzele olacağını haber verdi, demesi üzerine söylediler). "Fakat bunlarınki yânî Beypazarlı Azîz'inki başkadır. Bunlara kerâmât-ı vücûdiyye denir."

17.50'de önden çıktık, tren 17.55'de [144] olduğu için Efendi hazretleri, tramvayla gidelim buyurdular. Amcam, tahta köprüden ayrıldı. Biz Ali Bey'le beraber tramvay yoluna doğru arkalardan yürümeğe başladık. Bankaların yaptırdığı evlerin hizâsına gelince Efendi hazretleri, "bunları banka yaptırıyor ve çok pahalı da satıyor" buyurdular. Ben bunu fırsat bilerek, "Efendim, ben hayat sigortasına yazılayım, yirmi sene sonra iki bin lira alacağım. Bunun iki yüz lirası kadarını fâiz teşkîl ediyor. Bunu ne yapmalı, fakîrlere mi dağıtmalı?" dedim. "Tabî dağıtmalı ya" buyurdular. Sonra, "Efendim bankada bıraktığım param var, meselâ keşîdede[28] bir ev çıkarsa bu helâl midir?" "Hiç helâl olur mu? Parasız gelmiş, bedâva gelmiş şey helâl olur mu? Banka esâsen [145] bunları fâizlerden yaptırıyor" buyurdular. Bunun üzerine anladım ki, fâizin hiç şakası yok. Şayet o çıkarsa derhal muhtacîne vermeli. Bankadaki mevduâtımızın fâizlerini de fakîr fukarâya dağıtmalı. Yolda bir de şunu sordum; "Efendim, geçenlerde âlem-i ma'nâda, bir gece yatıyorum ertesi sabah kalkdığım zaman benim beyaz sakal çıkmış. Hiç siyahı yok ve âdetâ uzun. İçimden bir sevinme, bir ferahlık geliyor. Kestirmek aklıma gelmiyor. Takkemi de giyip, aynaya bakıyorum. Kendime çok yakıştırıyorum. Aşağı ineyim, herkes görsün de şasırsın, diyorum. Fakat inmeden uyanıyorum" dedim. Efendi hazretleri, "çok iyi, Allahu a'lem sen ileride şeyh olacaksın" diye, âcize lutf u iltifâtta bulundular. [146] Elhamdülillah.

Kadıköy'de 17.00 vapuruna bindik. Vapurda da fakîrleri tenvîrâtta bulundular. Bir aralık Ali bey, "Efendim, dün akşam Bâyezid'de Zât-ı âlîniz, 'Sâmi bey Vahyi'ye, Fikret'e ve Besim'e darılmış, gücenmiş. Bir sohbette Sâmi bey'e bir şey sormuşlar. O günden sonra Sâmi bey de bunlara gücenmiş. Bu yolda gücenmek yok, darılmak olmaz amma gücenmiş' buyurduğunuz zaman, Abdullah bey, 'gücenmesi Vahyi hakkında isâbet olmuş', dedi. Neden böyle söylediler? Sâmi bey şâyân-ı hürmet bir zât değil mi?" diye Ali bey sordular. Efendi Hazretleri, "şâyân-ı hürmet bir zâttır. Fakat eski bir mes'eleden dolayı Abdullah Bey, Sâmi

28 Keşîde: (piyango) için çekiliş. [edn.n.]

Bey'i sevmez. Sâmi Bey'in eskiden sarayda bir vazîfesi vardı. Bâzı şeyleri Saray'a jurnal eder, bildirirdi. Abdullah Bey'le pederi de Mısır'da iken, bunları da ihbâr etmiş. O günden beri Abdullah Bey, Sâmi Bey'e karşı küskündür." Bunun üzerine ben de "Efendim, insan gençliğinde mâzîde yapdığı bir suçdan, bir kusurdan, bir günâhdan dolayı onu dâimâ yüzüne vurmak, onu hakîr ve küçük görmek doğru mudur?" dedim. "Hayır değildir" buyurdular. "Rifâî hulefâsından bir zât gençliğinde eşkıyâlık yapmış, dağlarda dolaşıp yollar kesmiş. Fakat sonradan ileri bir halîfe olmuş. Bu işler, hiç akla, mantığa sığmaz", buyurdular.

Muhyiddîn-i Arabî Hazretleri'ne sormuşlar, "velî zinâ işler mi? "Ba'zen işler. Fakat sonradan tevbe ve istiğfar eder, afvettirir. Fakat zinânın [148] afvı çok güçtür. Bir adam bir gecede altmış kere ihtilâm olmuş. Sabahleyin şeyhine söylediği zaman, 'sana hayatında altmış defâ zinâ etmek takdîr edilmiş. Bunu ihtilâm ile atlattılar', buyurmuş." Bunlar bizce kusurdur. Fakat aslında öyle değil. Allah'ın takdîrâtıdır. Muhakkak olacaktır. Fakat olduktan sonra Allah'a iltică ederler, boyun bükerler, yalvarırlar, tevbe ve istiğfâr ederler, Allah da onları afveder. Herkes günah işler, buyurdular. O zaman ben dedim ki, "Efendim sahibü'z-zamânlar da günah işlerler mi, yoksa onlar doğduklarından îtibâren tamamen doğru yoldan ayrılmazlar mı?" "İşleyeni de vardır işlemeyeni de vardır" buyurdular. [149] Ben bir suâl daha sordum, "Efendim Hazret-i Mûsâ aleyhisselâm gençliğinde bir insan öldürmüş, sonra affa mazhar olmuş da Halîl Efendi, Miralayı öldürünce Azîz Sultân, 'o, binâullâhı yıktı o, koğun gitsin' diye emretmişler, niçin afvetmemiş?" dedim.

"Hazret-i Mûsâ insanı öldürdüğü zaman daha bir şeyden haberi yoktu, toyluğunda, câhilliğinde bu işi yapmış. Halbuki Halîl Efendi, olgun zamanında bilerek yaptığı için afvedilmedi. Bilmeyerek yapılan günahlar, kusurlar çabuk afvolur. Ama olmuş insanlarınki öyle değildir" buyurdular.

[150-151-152. sayfalarda not bulunmamaktadır.]

[153] Hazret-i Ahmed Tâhir Memiş el-Halvetî'nin (kuddise sırruhu) Pîr-i muazzamımız Hazret-i Ahmed Amiş (kuddise sırruhu) hakkında îrâd buyurdukları kelimât-ı mübâreke (kaddesallâhu sırrahumâ ve nefeanâ bi-enfasihimi'l-kudsiyye).

احمد عمش او نام تو در صورت
در عالم لاهوت توي آمر و ناهي
امروز توي احمد از احمد لولاكي ذي لولاك
فرداي قيامت همه را پشت و پناهي
منشور ولايت همه جا بر تو مسلم
ني ارض همين با تو سموات مباهي

همه جا در هم رو روي تو جلونما
ليك برو پوشي كني از بصر گمراهي
از مطلع (مظهر) تو شمس ولايت سر بزرد
شرواني و شعباني توي همه گواهي

Ahmed Amiş o nâm tu der sûret
Der âlem-i lâhût tuyi âmir u nâhî
İmrûz tuyi Ahmed ez Ahmed levlâke zi levlâk
Ferdâ-yı kıyâmet heme râ puşt u penâhi
Menşûr-i velâyet heme câ ber tu müsellem
Ni arz hemîn ba tu semâvât mübâhi
Heme câ der hem ru ruyi tu cilve-nümâ
Lik beru puveşi kuni ez basar gümrâhi
Ez matlai (mazhari) tu şems-i velâyet ser bezeret
Şirvânî vü Şa'bânî tuyi heme güvâhi

[154] Tercümesi:

Ahmed Amiş o senin sûrettedeki nâmındır
Asıl senin hakîkatin âlem-i lâhûtta âmir u nâhi (nehyedici) sensin
Bugün sen levlâke levlâk ve mâ halak denilen Hazret-i Ahmed'sin
Yarın kıyâmet gününde de tekmîl herkese ilticâgâh sensin
Velâyet menşûru (fermanı) her yerde sana müsellemdir, teslîm edilmiştir
Yalnız yer değil, semavât da senden mübâhîdir, seninle iftihâr eder
Her yerde, her yüzde senin yüzün cilve-münâdır
Lâkin bed nazarlardan sıyânet için nazarlık asmışlardır
Bugün şems-i velâyet güneşi senin mazhariyetinden doğuyor
Şirvânî ve Şa'bânî sensin

[155] *Bunların hepsi senin şâhidindir. Senin böyle olduğuna şehâdet ederler*

[156] Hoca Efendi hazretlerinin kelâm-ı âlileri:

Olmuş olmuş, olacak da olmuş, binâenaleyh yeniden olacak bir şey yok. Bizim gibi Hak yolunda olanlar için yapılacak şey, bir gün zuhûr edecek hâdisâtı temaşa etmekten, seyretmekten ibârettir.

[157-158-159-160. sayfalarda not bulunmamaktadır.]

[161] 11.06.1950 - 25 Şa'bân Pazar

Göztepe'de, [...] evinde [...] şer'i nikâhını Ahmed Tâhir Efendi hazretleri kıydı. Hoca Efendi hazretleri o târihlerde Çengelköy'ünde, Sultân Vâhidüddîn'in köşkünde oturuyorlardı. Sabahleyin Erenköy'ünden Çengelköy'üne gittim. Efendi Hazretleri ile beraber 9.05'de vapura bindik. Üsküdar'da indik. Tramvayla Kadıköy'üne oradan yine tramvayla Çiftehavuzlar'a geldik. Yaya yürüyerek [...] beylere geldik. Öğleden evvel Efendi hazretleri nikâhı kıydılar. Öğleden sonra Beyamcama gittik. 17.00'de otobüsle Kadıköy'üne, oradan tramvayla Üsküdar'a geldik. 18.18 vapuruna bindik.

[162] 15.07.1950 - 29 Ramazan Cumartesi

Bu gece Kürekçi Abdullah'ın evinde kaldım. Yarın Hoca Efendi hazretlerinin bayram vaazlarında bulunmak istiyordum. Allah râzı olsun Abdullah Bey bana bu imkânı vermiş oldu. Yoksa Beylerbeyi'nden yetişmeme imkân yoktu. Böylelikle hayâtımda bir def'a olsun Efendi hazretlerinin bahâ biçilmez bayram va'zlarında bulunup dinlemek şeref ve saâdetine erişmiş oldum. Onun için Abdullah Bey'in bu iyiliğini ömrünün sonuna kadar unutmamam lâzım. O gece akşam yemeğini Abdullah Bey'lerde yedim. Yemekden sonra Osman Okutan da geldi. Talât Bey, annesi, Osman Bey ve ben gece [163] hiç yatmadık. Hep sohbet ettik.

16.07.1950 - 1 Şevvâl Pazar

Abdest alıp, saat 4'te hep beraber evden çıktık. Nûruosmâniye Câmii'ne gittik. Sabah namazından sonra Hoca Efendi hazretleri vaaz verdiler. Câmi tamâmen doldu. Hiç boş yer kalmadı. Bayram namazından sonra herkes Hoca Efendi hazretlerinin ve birinci ve ikinci imamlar Hasan ve Mehmed Efendiler'in ellerini öpdüler. Oradan Efendi ile beraber elli kadar ihvân, Aziz Sultân'ı ziyâret ettik. Devlethânelerine de gidip bayramlaşdıktan sonra 9.30 vapuruyla eve döndüm.

[164] 26.09.1950 - 13 Zilhicce Salı

Öğle yemeğini Hoca Efendi hazretleri'nin devlethânelerinde yedik. İşkembe çorbası, kavurma, pilav, irmik helvası, baklava ve domates salatası, üzüm.

Bu ulvî ve manevî ziyafette bulunanlar; Hoca Efendi hazretleri, beyamcam, muallim Ali, Vehbi, ben, doktor Vahyi, mühendis Fikret ve Besim, Turgut Teberdar, Kırımlı Abdullah bey, Göztepeli Ahmed bey, tıbbiyeli efendiler, Ali, Ali, Edib, Subhi, Hasan, Vehbi beyin hemşîresi.

[165] 23.10.1950-11 Muharrem Pazartesi

Ali Bey'in Tekirdağı'na gönderdiğim mektûba Hoca Efendi Hazretleri'nin lutfettikleri:

"Bir şeyin olup olmaması sence müsâvi değilse tevhîde yol gitmez; olmuş olmuş, olacak da olmuş. Binâenaleyh olacak yoktur. İnsanlar zâhiren muhtâr, hakîkatte mecbûrdur. Bunları bilip endîşeyi bertaraf etmek üzere selâm eder, [166] gözlerinden öperim."

21.10.1950-9 Muharrem Cumartesi

Üç kişi, saat 15.30'da araba ile Kuyubaşı'na [...] hanımı görmeğe gittik. Saat 18'de de Çengelköyü'ne Efendi hazretleri'nin fikirlerini sormağa gittik. Hiç unutmam; rahmetli beyamcam, bizim geç vakitte Çengelköyü'ne gitmeğe karar vermemiz üzerine, "kızım, bunun yarını yok mu, bu saatten sonra gidilir mi?" diye hayretler içinde kalmışdı. [...] hanım, "babacığım, sıcak sıcağına daha iyidir. Hiç belli olmaz, bir de bakarsınız Bey cayıverir", dedi. Beraber yola çıktık. Huzûrları kalabalıktı. [167] Hepsini dışarı çıkardılar. Yalnız abla ile beni aldılar. Gaz lambası ile aydınlanmış, büyük, loş, bir odada oturuyorlardı. "Şimdi Bey kem küm eder, [...] hanım sen anlatıver" diye emir buyurdular. Abla da, büyük bir belâgat ve talâkatla hâdisâtı ve saâdeti anlattı. "Pekâlâ, bir ay içinde bu iş bitmiş, artık uzatmayın ve masraflı işlere girişmeyin. Nişân, nikâh hepsi birden olsun", buyurdular.

[168] 06.03.1951 Salı

Gece ma'nâda Hoca Efendi hazretlerini gördüm. Bana o, hacı olacaksın buyurdular. Ben de, elhamdülillâh dedim ve ağlamağa başladım. Ağlamam, bu lutuflarından ziyâdesiyle memnûn olmamdan ileri geldi.

15.04.1951 - 20 Receb

Salı saat 16.30'da Efendi hazretleri, beyamcalarım, Göztepe'deki fakîrhâneye gelmişler. [...] halasında idi. [...] beraber çok üzüldük.

[169] 17.10.1952 - 27 Muharrem Cuma

Hoca Efendi hazretlerinin [ma'nevî] kızı Perran hanımın, Haseki hastahanesinde, saat 13.50'de bir erkek evlâdı dünyaya gelmiş. Allah uzun ömürlü etsin. Amîn.

30.11.1952 - 12 Rebîü'l-evvel Pazar

[...], âlem-i ma'nâda, Hoca Efendi hazretleri'ni bir futbol maçını idâre ederken, hakem olarak görmüş. Ben de âlem-i ma'nâda: beyamcam, bana Hoca Efendi hazretlerini ne zaman görmek istersin diye sordular. Her zaman diye cevap verince, murâkabeye daldılar. Ben de titremeğe ve ağlamağa başladım. Ablamın ekmek ve kaşar peyniri istemesi üzerine ağlamayı kestim.

KAYNAKÇA

Azamat, Nihat; "Abdülkādir-i Belhî", *DİA*, I, 231-232.

Baltaoğlu, Ali Galip; "Atatürk'ün Seçkin Bir İdârecisi: Ali Cemâl Bardakçı", *Selçuk Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 1 (1994), s. 267-282.

Çakır, Adalet; *Abdülkādir Geylânî ve Kādirilik*, İstanbul: İsam Yay., 2012, I.

Doğan, Ahmet; *Şeyh Müştâk*, *DİA*, XXXIX/64-65.

İpşirli, Mehmet; "Medresü'l-Kudât", DİA, XXVIII, 343-344.

İstanbul; "Atatürk Müzesi", *DBİA*, I, 387.

Kaya, Mahmut; "Bekir Hâki Efendi", *DİA*, V, 361-362.

Kucur, Abdullah; "Hoca Ahmed Tâhir Memiş Efendi", *Sahabeden Günümüze Allah Dostları*, İstanbul: Şule Yay., 1996, X, 21-31.

Nihat Azamat, "Maraşlı Ahmet Tâhir Efendi", *DİA*, XXVIII, 38-39.

Serin, Muhittin; "Türkiye (Sanat)", *DİA*, IL, 578-581.

Türkmen, Zekeriya; "Mahmud Şevket Paşa", *DİA*, XXVII, 384-386.

Vassâf, Hüseyin; *Sefîne-i Evliyâ*, yay. haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, İstanbul: Kitabevi Yay., 2006, IV.

Ahmed Tâhir Maraşî Efendi'den Vehbi Güloğlu'na Mektuplar

14. 09. 1945

Sevgili Vehbi Bey Oğlumuz,[1]

Mahsûs selâm ederek gözlerinizden öperim. Dâreynde azîz ve kalbinizde her dem ziyâdesiyle lezîz olmanızı Hak'dan ve azîzlerden niyâz ederim.

İkidir mektûbun geliyor, evvelki mektûbun beni ağlattı, bunda da sevinir gibi oldum.

Oğlum, hakîkatte uzak yakın yoktur. Mekân, zaman ehline göredir. Zaman, mekân gözetenlerden olma. Gör geç, belle geç, durma geç, geç geçenden, "geçti fakîr geçenden" diyenlerden ol. Kalbini tevhîdden ayırma, ola ki bir nazar seni fevt etmesin. Birdenbire olayım diyenlerden de olma. Erini ve geçini de sâhibine bırak. Helvacı şeker katma zamanını bilse gerektir. Nerede olursan ol en iyi zamanın olarak mülâhaza eyle. Böylece sık adımlarla Hakk'a firâr eden yiğitlerden olursun. Sende ümîdim çoktur Vehbiciğim.

Orada bulunan cümle ehibbâya selâm, Hakkı'ya selâm, kuleli Mustafa'ya selâm, Kömürcü Baba'ya selâm, Naci Bey'e selâm, birâderine ve soranlara selâm. Kâmil Bey gelmiştir, selâm ederim. Burada bizler bildiğin gibiyiz. Bâzen kayınbiraderin Ahmed'in Ahmed'i gelip başbaşa mektup yazıyoruz. İkimiz de halîm selîm adamız, kimseye ziyânımız yoktur. O gemi yapmaya çalışıyor, ben de gemiyi yürütecek su bulmaya çalışıyorum. Buradan İsmail Bey, Mehmet Ali Bey, Hilmi Bey ve sâir rüfekā selâmlar ederler. Umduğumuz yakın bir yere tâyininizi Kādir-i Mutlak'dan niyâz ederiz. Senin cırcıvık Ahmet de selâm eder. Bu sefer bu kadar kâfî.

Gönül mektuplarını bi-lâ satır, ve-lâ sahîfe arzu ederiz. Gittiğin yolu, girdiğin kapıyı, baktığın gözü unutanlardan olmayasın. Seni muhabbetle derâgūş eylerim, sevgili evlâdımız.

1 Ahmed Tâhir Efendi'nin mürîdlerinden merhûm Vehbi Güloğlu'na yazdığı bu mektuplar, Vehbi Bey'in oğlu Prof. Dr. İsmail Şuayip Güloğlu'nun mahfûzâtında olup onun izni ile bu eser içinde ilk defâ yayımlanmıştır. Vehbi Bey, Seyyid Nurû'l-Arab'ın halîfelerinden, Kamer Hatûn Camii imâmı Vehbî Efendi'nin mürîdi Arabacı İsmâil Efendi'nin oğludur. Mühendislik tahsîli yapmış olan Vehbi Bey, babası İsmâil Efendi'den aldığı mânevî bir emir üzerine Kâşânî'nin Te'vîlât'ının Türkçe'ye çevrilmesi için gayret göstermiş; sonunda eser babasının dervişlerinden Ali Rıza Doksanyedi tarafından tercüme edilmiştir. Vehbi Bey de neşir işini üstlenmiştir. Vehbi Güloğlu 1998 senesinde vefât etmiş; Sahrâyı Cedit kabristanına sırlanmıştır. [ed.n.]

14.09.1945

Yâ Hû Vehbi Bey,

Mahsûs selâm ederek gözlerinizden öper, füyuzât-ı kalbiyye ve ma'neviyyenizin günbegün ziyâde olmasına duâlar ederiz. Rabbim kalbinize safâ versin.

İki defâ kandil tebrîkiniz geldi, memnûn olduk. Kâbe-kavseyn kandiline nâil olasın.

Bavulunuzun kayıp olmasına üzüldük, ne çâre kaza hükmünü yapar. O yine tâlibin kesesine giren muzâafkârlardandır. Kazanç çalanın değil, senindir.

Orada görürseniz Kömürcü Osman Efendi'ye selâm ederim. Naci Bey'e, Mehmet Bey'e başka ehibbâya selâm olunur. Tabîi orada dersinize de çalışıyorsunuzdur. Edip Bey de oraya geliyor. Görüşür, ziyaretler edersiniz. Hacı Bayram'da bize de duâlar edersiniz.

Takvâ ve muhabbet yollarında gide gide umulmadık safâlara kavuşursunuz ümîdindeyiz. Rabb'inizi ve O'nun Habîb'ini çok seve seve, yolunu izleye izleye türlü halâvetler yüz gösterir. Lezzet-i ibâdet, ednâ mertebesidir. Seni göreyim Vehbi Bey oğlumuz.

Fakîr Ahmed Tâhir

01.08.1946

Hava muallimi Vehbi nişanlıya,

Mahsûs selâm eder, gözlerinden öperim.

İki üç defâdır mektupların geldi, candan ve muhabbetden doğan kelimâtınız; kalb-i fakirhânemizde Hakk'a niyâzımızı ve Vehbi kuluna lutf u ikram-ı atâyâ buyurulmasını temennî eyledik. Umarız ki Azîzân-ı kirâmın himmetine nâil olasın da gönlün göz ola, gözün rûşen ola. Ehl-i basîret silkine lâyık olasın.

Yakında yapılan nikâh nişânınız dahi mübârek olsun. İnşâallâh dünyâ ve âhiret eşi olarak saâdetle yuvanızı Hak ihsân eyleye. Nikâhınız ne zaman olacak? Artık bu hicrâna Vehbî'nin tahammülü kalmamış olmalı. Bir taraftan kuru muhabbet nişânı, diğer taraftan yaş muhabbet nişânı arasında iki ateşli olarak nûra münkalib olmanızı niyâz ederiz.

Vehbi, bu Nâci Bey de kızını ammâ pahalıya satıyor. Bu ne kadar nazlı niyâzlı evlendirmek! Nişânı, nikâhı, zifafı birden olsa idi ve iş bitseydi olmaz mıydı? Yakın olsaydı ben de gelip nişânında bulunmak isterdim. Bulunamadım ammâ, erenlerin, evliyâların imdât ve icâbet duâsında bulundum. Rabbim müstecâb eyleye!

Nişânda Muhsin ve arkadaşları dahî bulunmuşlar, mektupta yazdılar. Bizim Vahyi'miz ne halde, görüşüyor musunuz? Mahsûs selâmımı söyle. Salyasını, sümüğünü saklasın; nâmı, nişânı olmayan yolunu sakın ihmâl etmesin. Artık avcılık etmesine de müsâade olamaz. Her ikinizin de Ramazân ve bayramınızı tebrîk eylerim.

Ahmed Amiş Efendi hazretlerinin neş'e-i Muhammediyyesine yolunuzun açık olmasını, eliniz dünya işlerinde, gönlünüz Hak cümbüşlerinde olmanızı duâ ederim. Tüccârdan Ali Rızâ Bey'e de, başka seni sevenlere, sana selâm verenlere de ve sana iyiliği dokunanlara da îcâbına göre içinden ve dışından selâm söyleyiver.

Vehbi, seni bir vücûd-i vâhid gibi derâgûş eder ve gözlerinden öperim. Sevgili yiğit evlâdım, vakti gelince hasretler muhabbete ve muhabbet de visâle münkalib olur.

el-Fakîr Ahmed Tâhir

Yâ Vehbi,

Selâmün aleyküm ve tahiyyatühû ve berekatühû. Selâmette dâim olasın, hem de kalb-i selîm ashâbından olasın. Oradan da kudsiyyet âlemlerine yakîn olanlardan olasın. Gönlünü gafletten muhâfaza yolunda olagör. Bu sûretle zevk-i safâ âlemlerine de nâil olursun. Dünya işlerini gör ammâ hâne-i kalbinde eğlendirme. Ha Vehbi, göreyim seni, şimdiden babanın mesleğinde yürüyorsun.

Gözlerinden öperim, feyzinin müzdâd olmasını Hak'dan niyâz eylerim, sevgili Vehbiciğimiz evlâdımız. والسلام على من اتبع الهدى (Tâhâ 20/47) [Selâm, doğru yola uyanlara olsun.] Cümle ihvân da selâm ederler, duâ ederler.

el-Fakîr Ahmed Tâhir

Sevgili Vehbi Bey Oğlumuz,

Bilhâssa selâm ve tahâya eyleyerek gözlerinden öperiz. Günbegün râh-ı Hüdâ'da feyzinizin müzdâd olmasını, hakîkat-i Muhammediyye'ye mazhariyetinizi atebe-i azîzândan niyâz eyleriz.

Hilmi Beyefendinin kavuşması[2] ansızın olduğundan çok mahzûnluk verdi ise de müşâhedelere nazaran derece-i a'lâsı tesellî vermektedir. Meyvalar olgunlaşınca ağaçtan ayrılması gibi insanlar da hakkâniyetine yaraşınca dünyadan giranlık[3] getirir, demişler.

Oraya ara sıra giden Üftadezâdegândan Nâfiz ile selâm gönderiyor ve hâtırınızı bu sûretle sormak istiyoruz, asıl hâtır sormak mektûba muhtaç değil ise de elimizden bu kadarı geliyor.

Bu mektuptaki "kurutma muhabbeti" bizi çok güldürdü. Ahmet Bey, Besim Bey de olduğu halde hoşumuza giderek bu buluşa güldük. Hakîkaten bu muhabbet insanın benliğini kurutmak için yegâne devâ olsa gerektir. Terkîb-i insânîdeki lâ-yuad anâsır-ı mâsivâyı kökünden kurutacak bir maya var ise o da bu muhabbettir. Ayet-i kerîmede de Cenâb-ı Hak "Eğer siz beni seviyorsanız bunu Habib'imi sevmekle gösterin. Onsuz beni sevmek olmaz" buyurmuş.[4] İşte insanın kalbinde bu muhabbet ne kadar temevvüc eder, o kadar insanlığı artar. Bu sefer muhabbet Resûl Efendimiz'e ve doğru kendisine yürüyerek vücûdu istîlâ eder ki, irşâdın da mânâsı budur.

Vehbi, sizi göreceğimiz de geldi, bilmem yazın buraya da gelmeniz olur mu? Her ne olursa hoş hâl olmakta ve makāmata doğru yürümekte müzdâd olasınız. Bu yolda hiç bir engeliniz olmaması Mevlâmız'dan temennî olunur. İhvândan size selâm ve duâlar ve istifsâr-ı hâtır olunur. Mühendis Besim Bey, Naci Beyzâde Ahmet Bey, bizde diğer hâzır Burhan Bey dahî selâm ederler. Ben de tekrar gözlerinden öperek seni muhabbetle derâgūş eyler her sûretle ber-murâd olmanı niyâz eylerim.

Ahmed Tâhir Maraşî

Not: Besim bizim sınıftan bir ihvânımızdır. Ellerinden öperim.

A. Erdem
1946

2 Ahmed Tâhir Efendi'nin vefâtından dolayı üzüntü duyduğu Hilmi Bey, İsmail Güloğlu'nun beyânına göre, Amiş Efendi'nin mürîdlerinden Miralay Hilmi Şanlıtop'tur. [ed.n.]

3 Giran: (mec.) Sıkıcı, sıkıntı veren. [ed.n.]

4 Tâhir Efendi'nin meâlen vermiş olduğu ayet Âl-i İmrân sûresinin 31. âyetdir: قل إن كنتم تحبون الله فاتبعوني يحببكم الله (De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin.) [edn.n.]

Sevgili Oğlumuz Vehbi Bey'e

Mahsûs tahiyyat ve selâm ederek zâhir, bâtın mazhar-ı tevfîkât ve füyuzâtda müzdâd olmanızı Menba'-ı müteâlimizden niyâz ederiz.

Ara sıra mektupların geliyor, herbirine cevâb-ı tahrîri veremiyorsak da gönül duâsı elden geldiği kadar tekrarlanmaktadır. Vara vara şâd u handân olacağınıza ümîdvârız.

Vahyi Bey de selâmınızı getirdi. Bir sır varmış, onu benden öğrenip sana yazmak için sordu. Fakîr de böyle bir saklambaç olmadığını Hak'dan ayân bir nesne bulunmadığını, ona lâyık gözlük edinmemizin lüzûmunu dedim. Bir taraftan sâlihât-ı a'mâl diğer taraftan hayrât u hasenât ve muhabbet, arta arta bu gözlük gönülde kendiliğinden nümâyân olacağı Azîzân-ı kirâmımızın tebşîrâtındandır. Akıl araştırmaları bu yolda hükümsüzdür. Mevlânâ'nın buyurduğu gibi, *Hak teşnesi* olup ilerisini tevekkül etmek lazım.

Yâ Vehbi! Bayramda buraya gelecekmişsin ama imkân olmamış. Resûl Efendimiz "Müminin niyeti amelinden hayırlıdır" buyurmuş. Senin de niyetine göre ıydîn saîd, kalbin muhabbetle mezîd olsun. Gözlerinden öperim. Yolunda muvakkaf olasın, sevgili oğlumuz.

Sevgili Vehbiciğim,

Oğlum, manzûm tarzda yazdığın mektubu alarak çok memnûn oldum. Mevlânâ'nın

Teşne bâş Allahu a'lem bi's-savâb [5]

beytine ne güzel misâller ve îzâhlar yapmışsın. İşte böyle böyle dertlenerek devâlara doğru doyulmaz kanılmaz safâlar zuhûr edeceği ehl-i dile mevûd-i ilâhî ve nebevîdir. Sen susuz olagör, semâ-i kemâlinden gönlüne derhâl feyizli rahmetler nâzil olur. Su isteme, yanlız susuzluktan dudakların kurumuş olsun, işte o Feyyâz-ı ezelî'nin istediğidir. Evlâdım, şimdiki hâlin ilerisi için büyük bir beşârettir. İnşâallah, umarım ki kırk dersin değil, kırklara katılan hallerin muallimi olursun. Lâkin yolumuzda hedefimiz yoktur. Yalnız yokluk ve fenâya doğru mahv-i vücûd etmek, işte o kadar.

Efendi hazretleri buyurdu ki fakîre, ilk iltifât, sırrından hitâb şu oldu: *Esteîzübillâh: Fele sevfe yu'tîke rabbüke fe-terdâ.* Mânâsı: "Ta sen yeter deyinceye kadar ve râzı oluncaya kadar sana i'tâ edeceğim." buyurunca dedim ki: Yâ Rabbi bir vârım var mı ki onu râzı kılacaksın? Yânî yokluktayım, kim kimi râzı kılacak, demek olur. Şu halde, eslem-i hâl yokluk bâbında meleke hasıl etmektir. Yânî lâzım olan şeyin birisi iştiyâk, ikincisi mahv-ı hâldir. İşte senin terennüm anındaki şemme de bunu gösteriyor. Rabbimden niyâzım odur ki, şevk ve iştiyâkın ve nâ-mevcûdiyetin müzdâd ola. İşte ehl-i Hakk'ın aradığı da budur. Bizler senin için bunu niyâz ve duâ ederiz. Veren de, alan da, verilen de yine kendisidir. Yolunda mânîsiz, ârızasız yürümeni ve dünyâ işlerinde de muvaffakıyetini temennî ederek gözlerinden muhabbetle öperim, seni Allah'ın bir mevhibesi olarak derâgûş eylerim, sevgili evlâdım.

Ahmet Bey de sömestrde Ankara'ya gidiyor, bilmem sen de gidecek misin? Kâtibü'l-hurûf Vahyi Bey oğlumuz da oraya geliyor görüşürsünüz. Sohbet-i ihvânda lezzet-i halâvet vardır.

5 Yukarıdaki mısra, *Mesnevî*'de yer alan *"Onları Rableri sular" hitâbı gelsin/ Allah doğrusun daha iyi bilir* beytinin ikinci mısrasıdır. Bk. Mevlânâ Celâleddin, *Mesnevî*, ter. Veled İzbudak, göz. geç. Abdülbaki Gölpınarlı, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2018, III, 190. [ed.n.]

10.06.1947

Sevgili Vehbi Bey Oğlumuz,

Mahsûs selâm eder muhabbetle gözlerinden öperim. Seni unuttuğumu zannetme, dâima hâtırımdasın. Cenâb-ı Hak feyzini müzdâd ve her işinde ber-murâd eylesin.

Evlenme işi fiile geçtiğine memnûn oldum. Bi-inâyetillâh bahtiyâr ve mes'ûd ve hayırlı zürriyyete nâil olasın. Birâderin Ahmed'in mektûbunda, vekâlet alınarak burada tarafımdan şer'î nikâh yapılmasını arzu etmişsin. Bu külfetli olur, ahenge de uymaz. Yapılacak şey resmî nikâhdan bir kaç gün veya bir kaç saat evvel orada bizim doktor Kâmil'i bul, bir şer'î nikâh yaptır. Ben de buradan oraya duâsında, âmîninde bulunurum.

Sonra da resmîsi olur. Bu sûretle sahîhü'n-nikâh olarak evlenirsin, biter gider. Böylece yap olmaz mı Vehbi Hoca?

Epeyden beri seni de göreceğimiz vardır ammâ sırası gelmeden olmaz. Hemân gönlün füyuzât-ı Muhammediyye ile şen şatır olmakta müzdâd olasın. Sünnet-i nikâhta olduğu gibi sünen-i Ahmediyye'ye riâyette de kusur etme. Şemsî Sivasî hazretleri Sivas'tan doksan yaşında Eğri muhârebesine düşe kalka gelmiş, zamanın pâdişâhı bu yaşta niye zahmet çektiğini sorunca "Resûl Efendimiz'in her türlü sünnetini icrâya çalıştım, yalnız cihâd sünnetini yapamadım, bu defâda onu yapmadan huzûr-ı Resûlallâh'a gitmeyi ar bildim, geldim" diye cevap vermiş. İşte dervîş olayım dersen Resûlallâh'ın sünnetlerini küçük büyük demeyerek icrâsına gayret etmeli. Bu sûretle feyz-i Muhammedî tekemmül edeceği der-kârdır. Fuzûlî'nin şu beytini unutma:

Fuzulî menzil-i maksûda varmak sanma müşkildir
Tutan dâmen-i şer'-i Ahmed-i Muhtâr yetmez mi?

Bu ne güzel bir usûl göstermiştir. Her işte dâmen-i Muhammedî'ye yapışmak en kısa necât yoludur. Vehbiciğim, ümîd ederim sen de gemisini kurtaran kaptanlardan olursun.

Ankara'ya gidersen orada Dr. Kâmil'e selâm söyle, senin nikâhında bulunsun ve bu işi bi'l-vekâle yaptırsın. Kayınpederine, başkalarına, Kömürcü Osman'a, Dursun, Mustafa, Muhsin doktorlara, hâkim Mustafa'ya selâm söylersin, gözlerinden öperim. Bu taraflara kurâlarını niyâz ederiz. Bâkî sağ, selâmet ve muvaffakıyetle râh-ı Hakk'a sâlik olmalarını Hak'dan niyâz eyleriz.

el-Fakîr Ahmed Tâhir

Kardeşim Vehbi,

Şu anda benim mektûbumu okuyamıyacağın âşikar; ammâ emri yerine getirmek için bir iki cızımlıkta ben karalayım. Bir çok şeyler zırvalayıp başını ağrıtmak istemem aynı zamanda gazabına uğramaktan korkarım. En iyisi duâlarını talep ederim. Tebrîkte de yazdığım gibi fakîri ara sıra hatırlamanı ricâ ederim.

Ben orada iken Hazret ikimize hitâben bir mektup yazmışlar. Eğer eline girdiyse lütfet, ya kendini ya sûretini gönder de gözümün kulağımın pası açılsın. Beni tanıyanlara selâm eder, müsâade edersen ellerinden öperim, etmezsen boynumu bükerim.

Kardeşin
A. Erdem[6]

Mektubun arkasına babam not düşmüş:

İrşad = Nübüvvetin velâyetinin sırrının neş'esi

6 İ. Güloğlu'nun verdiği bilgilere göre, Ahmet Erdem, Gemi İnşa Mühendisi olup Ahmed Tâhir Efendi hazretlerinin "üç mühendisler" diye adlandırdığı (Ahmet Erdem, Fikret Çelikoğlu, ve Besim Yüksel [Hoca Efendi'nin damatları]) müntesiplerinden biridir. Arabacı İsmâil Efendi'nin mürîdlerinden Nuh Nâci Erdem Bey'in (v. 1960) oğludur; aynı zamanda Vehbi Bey'in kayınbirâderidir. 17 07 1986 yılında vefat etmiştir; kabri Sahrâyı Cedit kabristanındadır. [ed.n.]

Arabacı İsmail Efendi'nin oğlu
Ahmed Tâhir Efendi'nin bendegânından
Vehbi Güloğlu Beyefendi (1922-1998)

AMAN YA HABİBİ HÜDA!
HALVETİYENİN O NURUNUN NURU
EKMEL İNSAN AHMED TAHİRİN KULU
MUHAMMED ALİ YİTİĞİN HAK DOSTU
ALİ ABANIN AŞKININ YOLCUSU
ARABACI SULTAN İSMAİL OĞLU
EL FAKİR MUHAMMED VEHBİ GÜLOĞLU

Vehbi Güloğlu'nun Sahrayı Cedit mezarlığındaki kabri.

EKLER

Fâtih Türbedârı
Seyyidü'l-evliyâ
Ahmed Amiş Efendi

Hattât: Ömer Vasfi Efendi, TSMK GY 135

Eserin tespitindeki katkılarından dolayı Uğur Derman beye teşekkür ederiz.

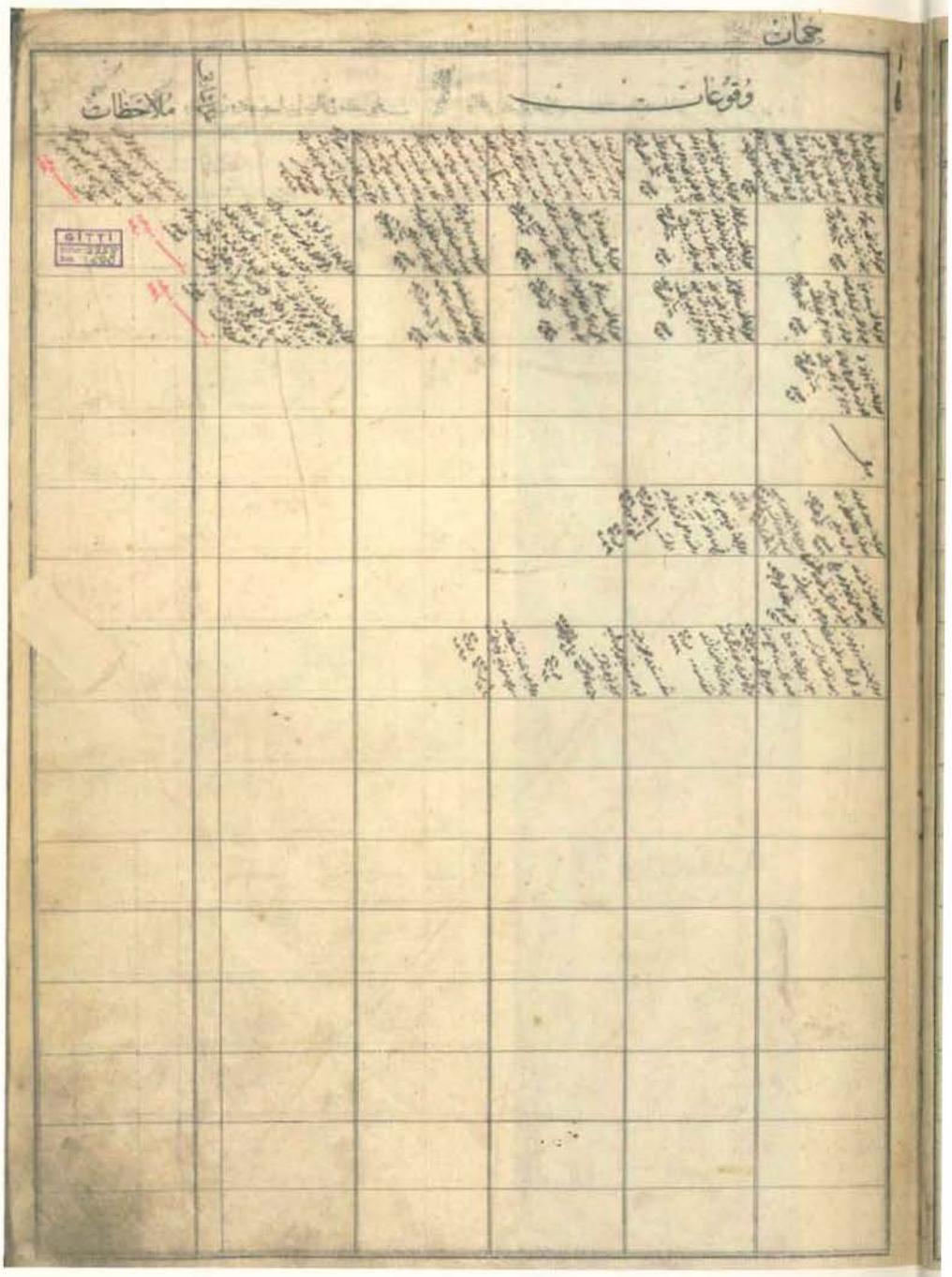

Amiş Efendi ile ilgili VGM Arşivi'ndeki bazı kayıtlar (VGM.d., nr. 115, s. 4-5)

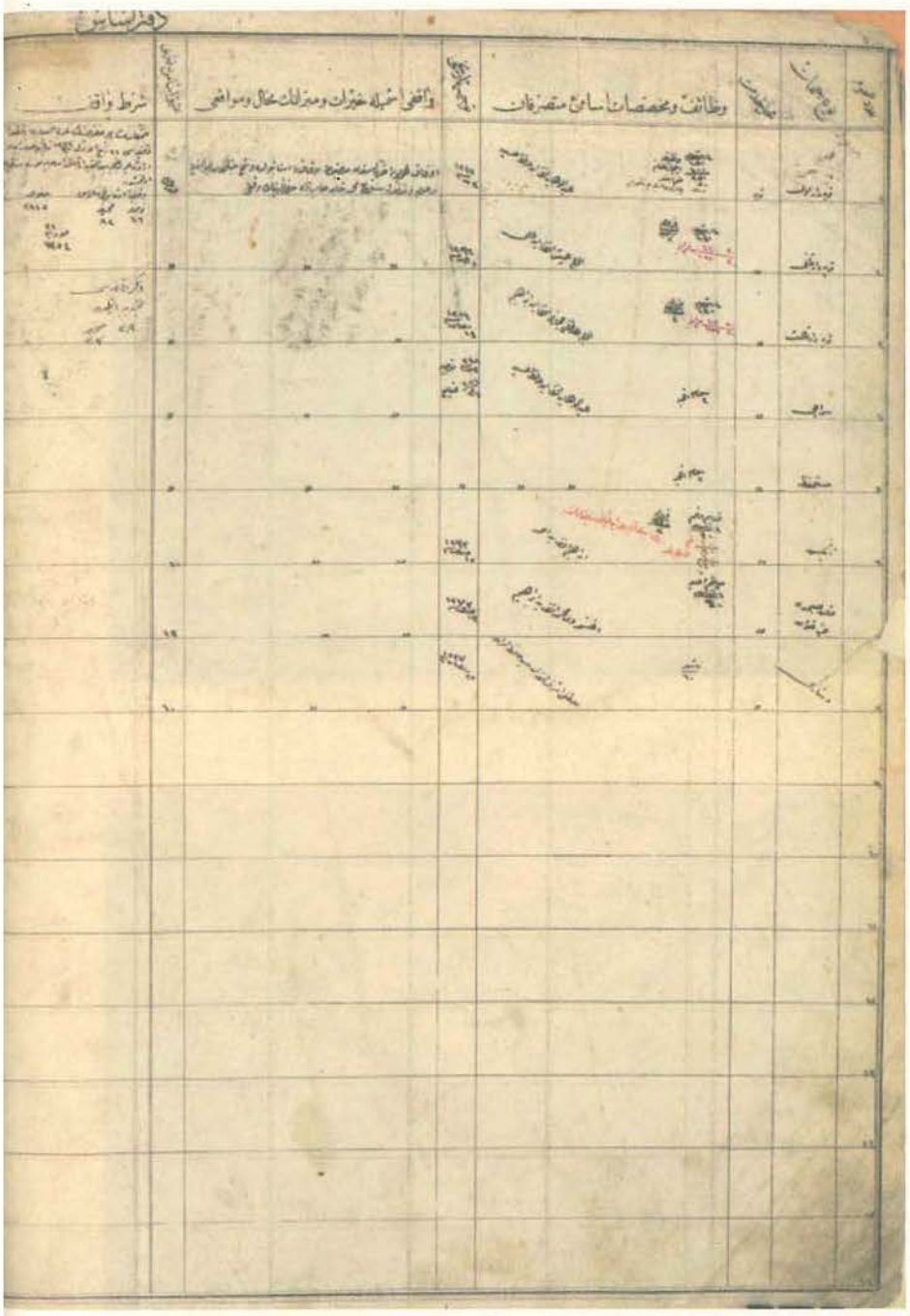

Tırnova'dan görüntüler
(Süleymaniye Ktp. Süheyl Ünver Defter Koleksiyonu, nr. 732)

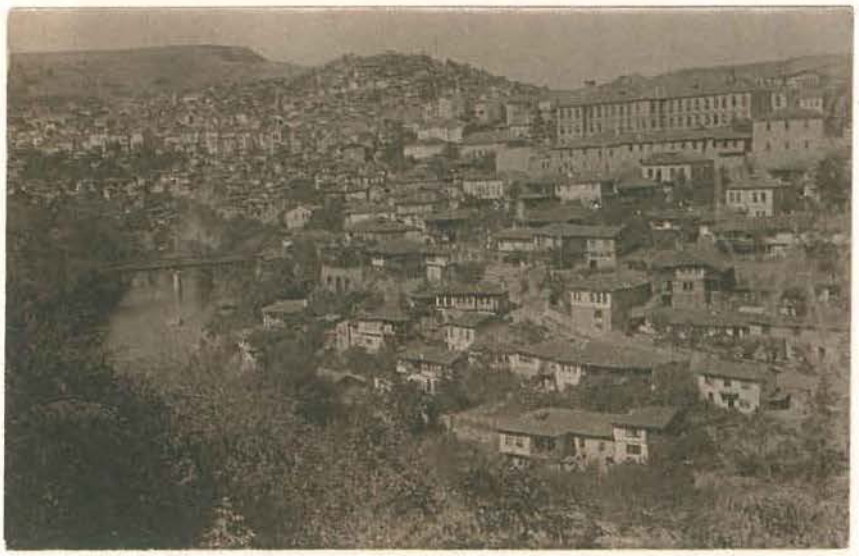

Foto. 1: Eşref Ede Hazretleri (1876-1954)

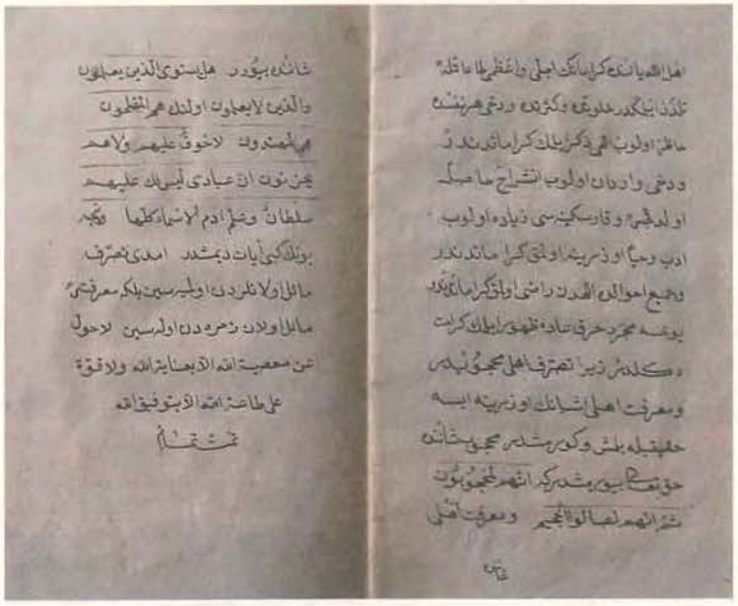

Foto. 2: Amiş Efendi'nin kendi el yazısı ile yazdığı Vird-i Settâr'ın sonundaki kelâm-ı âlîlerini içeren varak

Foto. 3: Ahmed Tahir Efendi'nin talebelerinden Mustafa Özeren Beyefendi (20 Ocak 1982)

Foto. 4: Amiş Efendi ve Ahmed Tâhir Efendi'nin mürîdi Mehmed Ali Yitik Bey (v. 1967)

Foto. 5: Amiş Efendi'nin hanım dervîşlerinden Nüzhet Nusret ve kızı Ayşe hanımların Sahrayı Cedit kabristanındaki kabirleri

Foto. 6: Ahmed Amiş Efendi'nin mânevî terbiyesinde yetişmiş Cicianne lakablı Seniyye Nüvehte Şahinoğlu Hanımefendi (v. 1973)

Foto. 7: Amiş Efendi'nin hanımı Hatice Ruveyde hanımefendinin irtihâl haberi (Revnakoğlu Arşivi, 153/121

VEFAT

Fatih Türbedarı merhum Ahmet Amiş Efendi Hazretlerinin torunu, Fatih Dersiamlarından merhum Hasan Sabri efendi ve Ayşe Serinken'in kızları, Ulviye Tayşi ve Doktor Lütfi Sabri Serinken'in kardeşleri, Darülfünun müderrislerinden merhum Babazade Naim beyin refikaları, Hayri Türker, Atıfet Yüney, Profesör Yavuz Tuğ, Nezihe Baban'ın, Nurettin Tümay, Jale Baykurt'ın ve Hüle Oktar'ın teyzeleri, Ordinaryüs Profesör Şükrü Baban, Nurettin Baban, Cihat Baban, Ziya Baban, Firuze Cimilli ve Selim Baban'ın yengeleri

Salihafi Nivandan

AVNİYE BABAN

dünyaca olduğu hastalıktan kurtulamıyarak 4 Şubat 1966 tarihinde Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi bugünkü 5 Şubat 1966 Cumartesi günü öğle namazını müteakip Fatih Camii Şerifinden alınarak Edirnekapıdaki aile kabristanına defnedilecektir. Cenabı Hak garikı rahmet eylesin. Çelenk gönderilmemesi rica olunur.

Hâneylik 1339 - 1453

Foto. 8: Avniye Baban'ın vefât ilânı

VEFAT

SON POSTA

Foto. 9: Ayşe Serinken'in vefât ilânı

Foto. 10: Ahmed Amiş Efendi'nin kızları Kâmile ve Ayşe Hanımefendiler

Foto. 11: Ahmed Amiş Efendi'nin torunu Muazzez Hanımefendi

Foto. 12: Ahmed Amiş Efendi'nin torunu Neyzen Hayri Tümer Beyefendi

Foto. 13: Ahmed Amiş Efendi'nin torunu Fatma Ulviye Tayşi Hanımefendi (1885-9 Ekim 1974)

Foto. 14: Ahmed Amiş Efendi'nin torunu Dr. Lütfi Sabri Serinken (1901-1989)

Foto. 15: Ahmed Amiş Efendi'nin torunu ve Naîm Bey'in eşi Ulviye Hanımefendi (4 Şubat 1966)

Foto. 16: Naîm Bey ve Ulviye Hanımın kızları Nezihe Baban Hanımefendi

Foto. 17: Ahmed Amiş Efendi'nin Fâtih Câmii hazîresindeki türbe-i şerifi

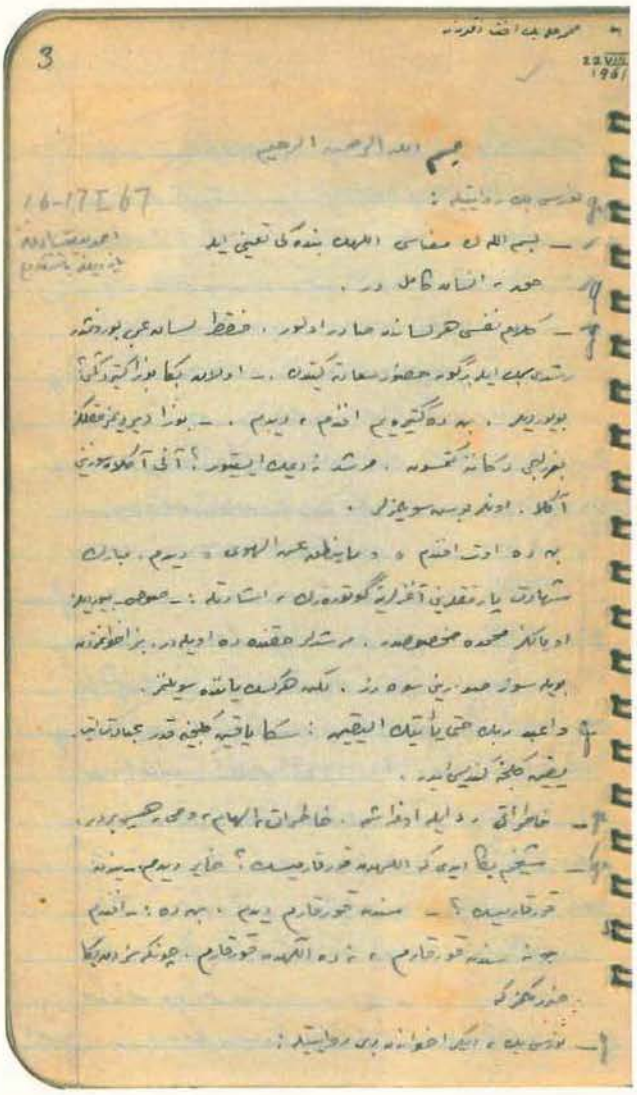

Mehmedalinâme'nin ilk sayfası
(Süleymaniye Ktp. Süheyl Ünver Defter Koleksiyonu, nr. 1382)

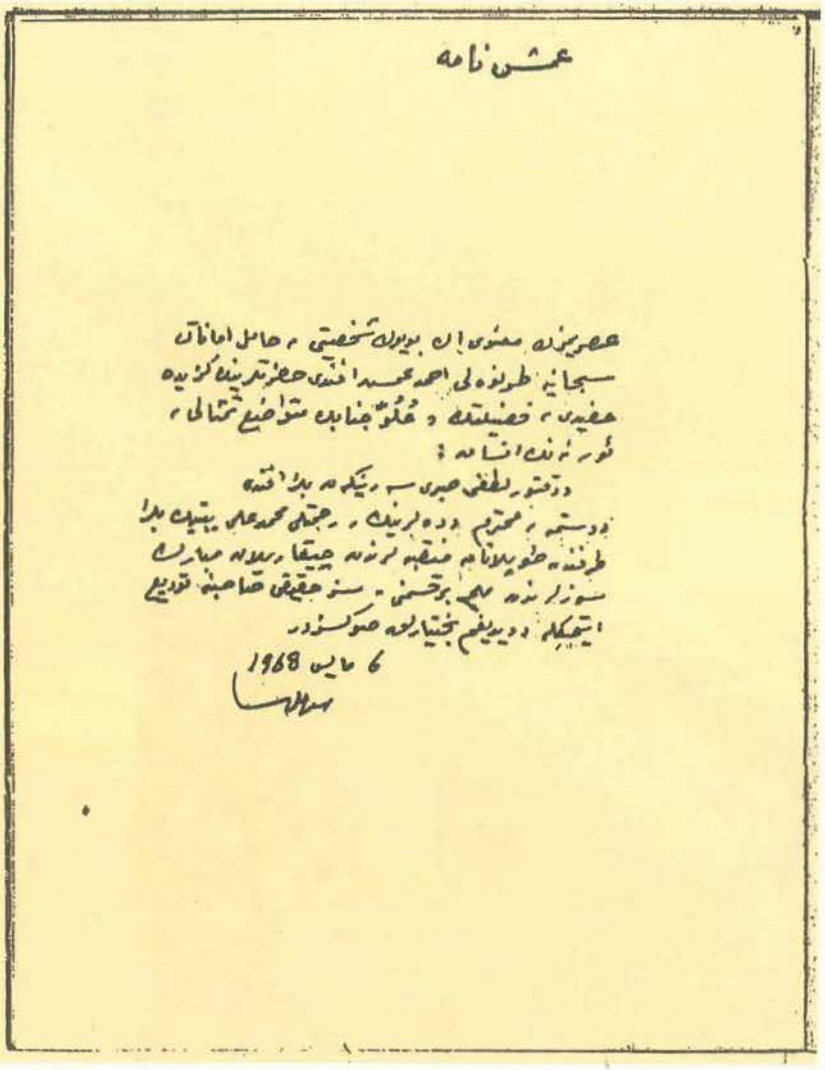
عمش نامه

عصرینده معنوی ایلن بیوک شخصیتی ، حامل امانات
سجایا طوریلوی احمد عمید افندی حضرتلرینه کوزیه
حفیدی ، خصیصتله و علو جنابلرینه متواضع تمثالی ،
نور ندن انشاء :

دوستم ، محترم ، وده لرینک ، رجبلی محمد علی بیتیک بدا
طرفنده طویلوانام منتظم نوزده جیقاریلوب مبارک
سوزلرنده بحق برحسن ، سوء حقیقی صاحبنه تقدیم
ایتمکله دویدیغم بختیارلغه صوکسوزدر .

6 مایس 1968

Amişnâme'nin ilk sayfası
(Husûsi Koleksiyon)

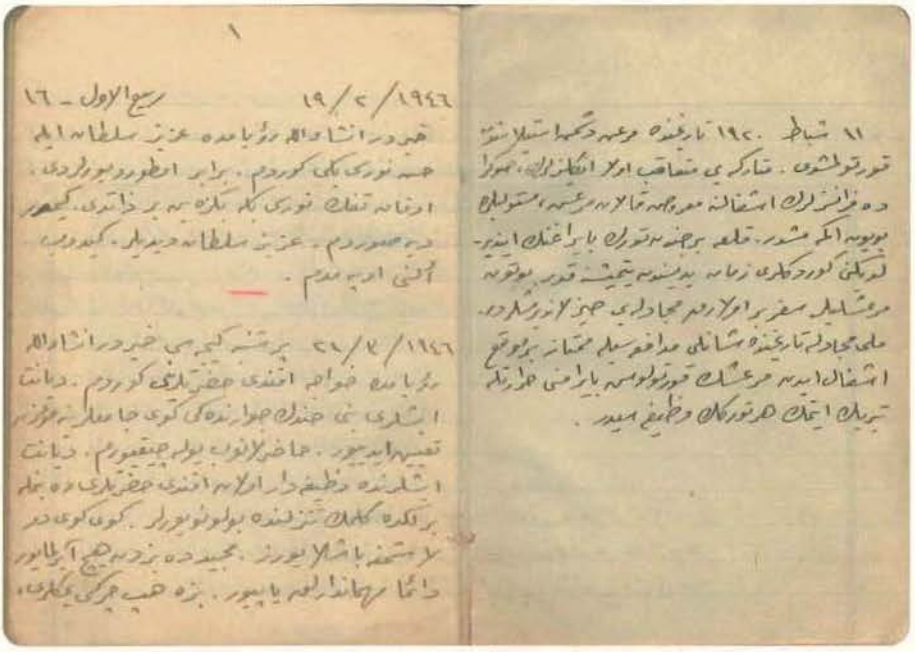

Hatırât'ın kayıtlı olduğu defterden bir varak. (Husûsi Koleksiyon)

Ahmed Tahir Efendi çoğunluğu tıbbiyeden olan talebeleri ile birlikte

Ahmed Tahir
Maraşî Efendi
(1885-1954)

Ahmed Tahir Maraşî Efendi'nin kabr-i şerifi (Fatih Camii Haziresi)

Ahmed Tâhir Efendi'nin Kuşadalı İbrâhîm Halvetî'nin tâc-ı şerîfiyle tabut-ı şerîfi.
(Murat Bardakçı Arşivinden)